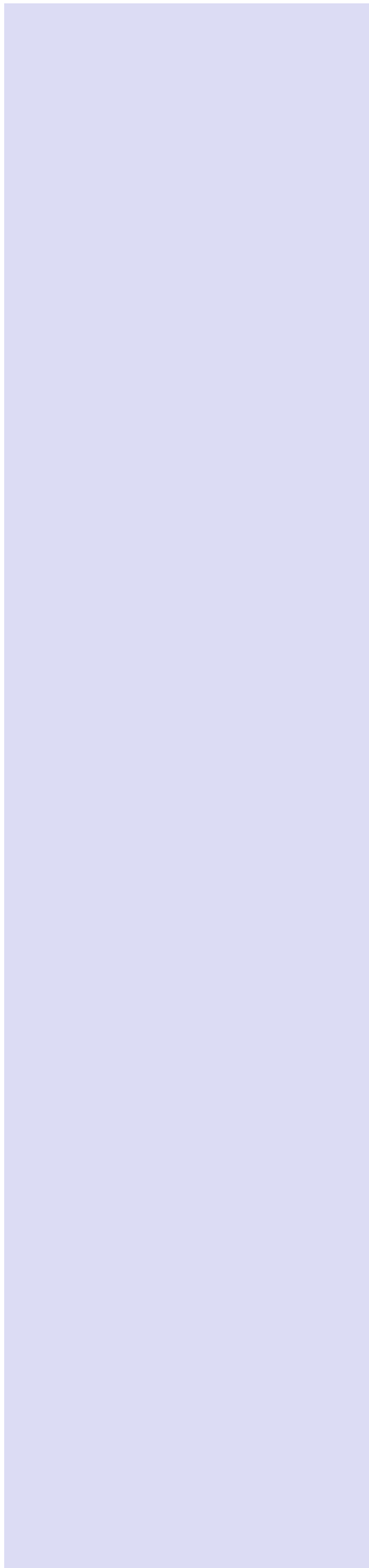

Κεφάλαιο 5ο

Συνολικές δαπάνες για την εκπαίδευση στην Ελλάδα

5.1	Χρηματοδότηση της εκπαίδευσης	535
5.2	Δείκτες της συνολικής δαπάνης για την εκπαίδευση	538
5.2.1	Συνολική δαπάνη ως ποσοστό του ΑΕΠ	538
5.2.2	Συνολική δαπάνη ανά μαθητή	543
5.2.3	Συνολική δαπάνη ανά μαθητή σε σχέση με το κατά κεφαλή ΑΕΠ.....	545
5.2.4	Απόδοση της χρηματοδότησης στην εκπαίδευση	547
5.3	Σύγκριση του ελληνικού και κοινοτικού μέσου όρου των δαπανών για την εκπαίδευση.....	557
5.4	Διατύπωση προτάσεων εκπαιδευτικής πολιτικής.....	560

5.1 Χρηματοδότηση της εκπαίδευσης

Με τον όρο **χρηματοδότηση** της εκπαίδευσης αναφερόμαστε στην πραγματοποιούμενη επένδυση τόσο από το κράτος (από ίδιους πόρους και συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα), όσο και από τα νοικοκυριά, προκειμένου να καλυφθούν οι λειτουργικές δαπάνες της εκπαίδευσης.

Η αύξηση της δημόσιας χρηματοδότησης για την εκπαίδευση -πάγιο αίτημα της εκπαιδευτικής κοινότητας-, είναι πάντα επίκαιρη, αφού αφενός **υπολείπεται** του κοινοτικού μέσου όρου, αφετέρου δε η διασφάλιση σημαντικών εθνικών πόρων αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού μας συστήματος.

Η σταθερή και με στρατηγικό σχεδιασμό επένδυση στην εκπαίδευση προϋποθέτει **σημαντικότερες εισροές**, ποσοτικού και ποιοτικού χαρακτήρα, από τις συνήθεις για την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών της εκπαίδευσης. Επιπλέον, η επένδυση στην εκπαίδευση, δεν μπορεί να αποτιμηθεί με τη συνήθη μέτρηση της σχέσης εισροών και εκροών, ή την κοντόφθαλμη προσδοκία της παραγωγής ποιοτικών αποτελεσμάτων με μικρότερο κόστος. Αντίθετα, η επένδυση στην εκπαίδευση πρέπει να αναδεικνύει το προσδοκώμενο επιστημονικό, πολιτιστικό και κοινωνικό όφελος, τόσο στους επενδύομενους πόρους, όσο και στα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, αξιοποιώντας συνθετότερες, ποιοτικότερες, παιδαγωγικά και κοινωνικά προσδιοριζόμενες προσεγγίσεις.

Τέτοιες προσεγγίσεις, επομένως και εργαλεία, δεν είναι διαθέσιμα, τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Τούτων δοθέντων, η επιχειρούμενη αποτίμηση της χρηματοδότησης της εκπαίδευσης, περισσότερο αποβλέπει στη διερεύνηση της **συνοχής** μεταξύ των υποσυστημάτων και των μερών του εκπαιδευτικού μας συστήματος, και στην ανάδειξη των ασυνεπειών και ανορθολογισμών του, που με τη σειρά τους συντηρούν τις υπαρκτές εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανισότητες.

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα αριθμητικά δεδομένα για τη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης. Η παρουσίαση αναφέρεται, στις **πραγματοποιηθείσες Δημόσιες Δαπάνες** για την εκπαίδευση (ετήσιες Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού και Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων) των Κεντρικών και Περιφερειακών υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας, αλλά και στις **Ιδιωτικές δαπάνες** για την εκπαίδευση, δηλαδή των δαπανών που καταβάλλουν τα νοικοκυριά για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών εκπαίδευσης. Το σύνολο των Δημόσιων και Ιδιωτικών δαπανών για την εκπαίδευση εκφράζεται και ως ποσό, αλλά και ως ποσοστό του παραγόμενου κατ' έτος **Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος** (Α.Ε.Π.).

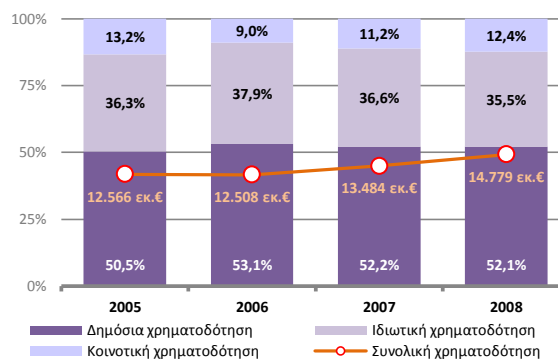
Ως πηγή της **Δημόσιας** χρηματοδότησης για την εκπαίδευση αξιοποιήθηκαν οι αντίστοιχες εγγραφές **πραγματοποιηθεισών δαπανών** (πληρωθέντα) για την εκπαίδευση κατά τα οικονομικά έτη 2005, 2006, 2007 και 2008, όπως αυτές καταγράφονται στους Κρατικούς Προϋπολογισμούς των ετών 2007, 2008, 2009 και 2010 που συνέταξε το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

Για την προσέγγιση της **Κοινοτικής** χρηματοδότησης έγινε αναγωγή (στο 80%) της ετήσιας εθνικής συμμετοχής (20%) του προγράμματος των Δημοσίων Επενδύσεων για έργα συγχρηματοδοτούμενα από κοινοτικούς και εθνικούς πόρους.

Ως πηγή των **Ιδιωτικών** δαπανών για την εκπαίδευση, αξιοποιήθηκαν στατιστικά στοιχεία της «Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών» της ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2004 & 2008), τα οποία για τα έτη 2005, 2006 και 2007 αναπροσαρμόστηκαν σύμφωνα με τη Μέση Ετήσια Μεταβολή του **Υποδείκτη Τιμών Καταναλωτή** για τον τομέα της **Εκπαίδευσης**.

Το 2008 η συνολική χρηματοδότηση της εκπαίδευσης ανερχόταν στα **14.778.721.685,5€**. Κατά τη διάρκεια της τετραετίας 2005-2008 το ποσό της χρηματοδότησης αυξήθηκε κατά **17,6%**, από **12.565.836.895,9€** το 2005 σε **14.778.721.685,5€** το 2008 (μέση ετήσια αύξηση 5,65%).

Γράφημα 5.1: Συνολική χρηματοδότηση για την εκπαίδευση ανά πηγή χρηματοδότησης την περίοδο 2005-2008

Πηγή: α) Υπουργείο Οικονομικών-Γενικό Λογιστήριο του Κράτους - Κρατικός Προϋπολογισμός των ετών 2007-2008-2009-2010

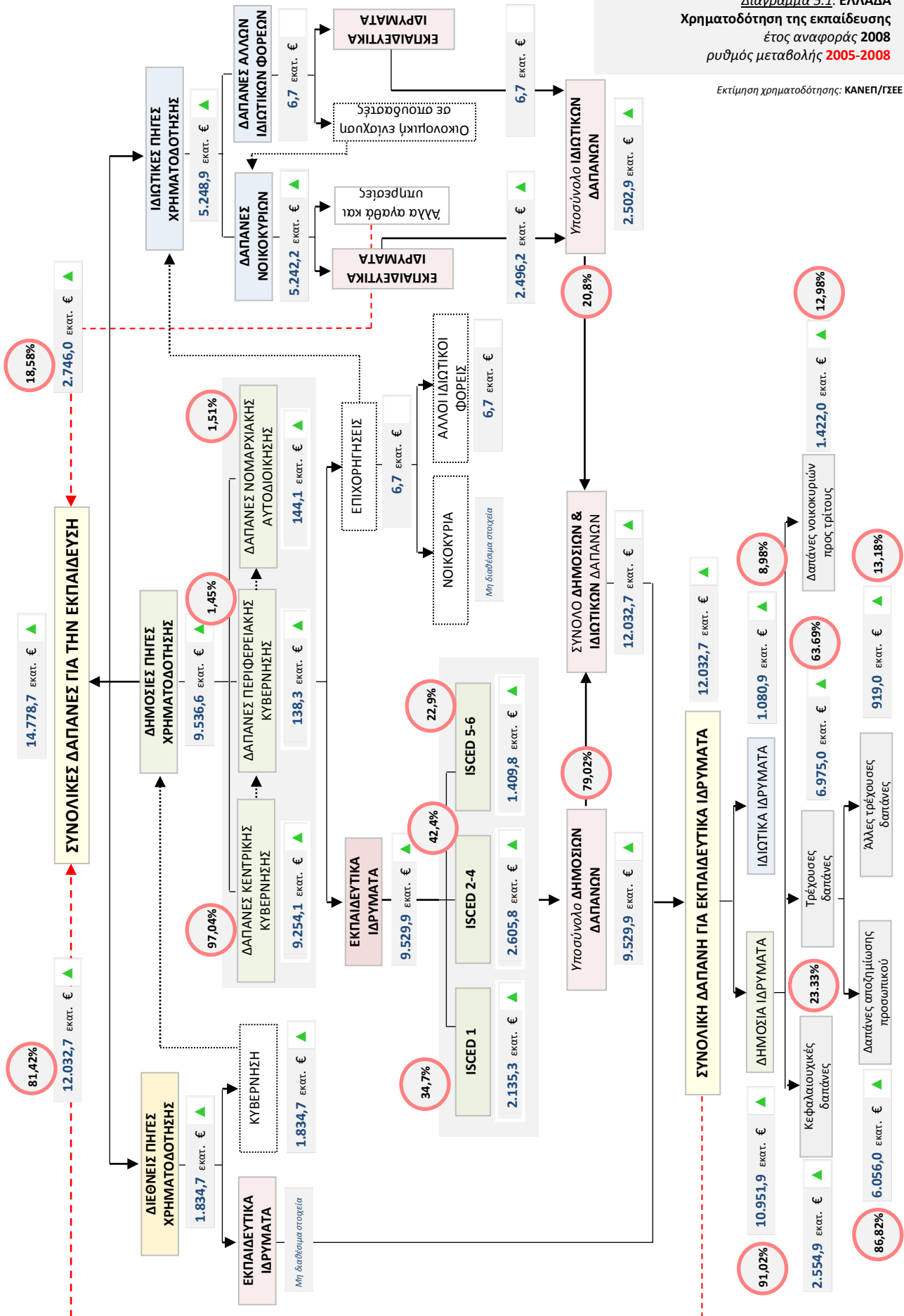
β) ΕΛ.ΣΤΑΤ. - Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004 & 2008

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Κατά τη διάρκεια της τετραετίας 2005-2008 η αναλογία της **Δημόσιας** χρηματοδότησης, ως προς τη συνολική χρηματοδότηση για την εκπαίδευση, αυξήθηκε από **50,5%** το 2005 σε **52,1%** το 2008 (αύξηση κατά 1,6 ποσοστιαίες μονάδες). Την ίδια περίοδο η αναλογία της **Κοινοτικής** χρηματοδότησης μειώθηκε από **13,2%** το 2005 σε **12,4%** το 2008 (μείωση κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες), ενώ η **Ιδιωτική** χρηματοδότηση μειώθηκε από **36,3%** το 2005 σε **35,5%** το 2008 (μείωση κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες).

Διάγραμμα 5.1: ΕΛΛΑΔΑ
Χρηματοδότηση της εκπαίδευσης
έτος αναφοράς 2008
ρυθμός μεταβολής 2005-2008

Εκτίμηση χρηματοδότησης: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Στον ακόλουθο πίνακα αναλύονται οι μεταβολές του συνόλου της χρηματοδότησης για την εκπαίδευση

κατά πηγή χρηματοδότησης (Δημόσια, Κοινοτική και Ιδιωτική) την περίοδο 2005-2008.

Πίνακας 5.1: Ανάλυση χρηματοδότησης για την εκπαίδευση ανά πηγή χρηματοδότησης κατά την περίοδο 2005-2008

Πηγή χρηματοδότησης	2005		2006		2007		2008		Ποσοστιαία Μεταβολή 2005-2008
	Ποσό	Ποσό	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσό	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσό	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή		
Δημόσια	6.344,0 εκατ.€	6.645,5 εκατ.€	4,8% ▲	7.034,3 εκατ.€	5,9% ▲	7.701,9 εκατ.€	9,5% ▲	21,4% ▲	
Κοινοτική	1.664,2 εκατ.€	1.126,4 εκατ.€	-32,3% ▼	1.510,0 εκατ.€	34,1% ▲	1.834,7 εκατ.€	21,5% ▲	10,2% ▲	
Ιδιωτική	4.557,7 εκατ.€	4.736,1 εκατ.€	3,9% ▲	4.939,3 εκατ.€	4,3% ▲	5.242,2 εκατ.€	6,1% ▲	15,0% ▲	
ΣΥΝΟΛΟ	12.565,8 εκατ.€	12.508,0 εκατ.€	-0,5% ▼	13.483,7 εκατ.€	7,8% ▲	14.778,7 εκατ.€	9,6% ▲	17,6% ▲	

Πηγή: α) Υπουργείο Οικονομικών-Γενικό Λογιστήριο του Κράτους – Κρατικός Προϋπολογισμός των ετών 2007-2008-2009-2010

β) ΕΛ.ΣΤΑΤ. - Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004 & 2008

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Ως προς τις μεταβολές ανά πηγή χρηματοδότησης της εκπαίδευσης, την περίοδο 2005-2008, τη μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζει η **Δημόσια** χρηματοδότηση (**21,4%**) από 6.344,0εκατ.€ το 2005 σε **7.701,9εκατ.€** το 2008. Ακολουθεί η **Ιδιωτική** χρηματοδότηση (**15,0%**) από 4.557,7εκατ.€ το 2005 σε **5.242,2εκατ.€** το 2008. Η αύξηση, τέλος, της **Κοινοτικής** χρηματοδότησης για την εκπαίδευση ήταν **10,2%** από 1.664,2εκατ.€ το 2005 σε **1.834,7εκατ.€** το 2008.

Για εποπτικούς λόγους παρατίθεται στη διπλανή σελίδα το συνολικό διάγραμμα της χρηματοδότησης της εκπαίδευσης του 2008, που επεξεργάστηκε το ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους και της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών της ΕΛ.ΣΤΑΤ. Η δομή σύμφωνα με την οποία έχει αναπτυχθεί το συγκεκριμένο διάγραμμα στηρίχθηκε στις μεθοδολογικές υποδείξεις της EUROSTAT για την παρακολούθηση της συνολικής χρηματοδότησης της εκπαίδευσης των κρατών-μελών της Ε.Ε. των 27 (βλ. Κεφάλαιο 2^ο).

Το **2008** οι δαπάνες για την εκπαίδευση ανήλθαν συνολικά στο ποσό των **14.778,7εκατ.€**, εκ των οποίων το **81,4%** αφορά δαπάνες για **εκπαιδευτικά ιδρύματα** και το **18,6%** αφορά δαπάνες των **νοικοκυριών για αγορά άλλων αγαθών και υπηρεσιών** (εκτός των άμεσα απαιτούμενων από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα). Λόγω μη διαθέσιμων στοιχείων σχετικά με τις διεθνείς πηγές άμεσης χρηματοδότησης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων το ποσό των **1.834,7 εκατ.€**, που καταγράφεται στη συγκεκριμένη πηγή, αφορά στην καθαρή **κοινοτική συμμετοχή** στα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα για την εκπαίδευση, τη διαχείριση των οποίων έχει αναλάβει το κράτος. Για την αποφυγή διπλής εγγραφής, το ανωτέρω ποσό συνυπολογίζεται στις **δημόσιες πηγές** χρηματοδότησης, οι οποίες κατά το 2008 ανήλθαν στο ποσό των **9.536,6 εκατ.€**. Από το συγκεκριμένο ποσό το **97,0%** αφορούσε στη διαχείριση δαπανών της **Κεντρικής Κυβέρνησης** για την εκπαίδευση, ενώ για την κάλυψη δαπανών των **διοικητικών περιφερειών** (για υπηρεσίες που τους είχαν εκχωρηθεί, όπως οι δαπάνες για μετακινήσεις μαθητών) απαιτήθηκε το **1,5%** της δημόσιας χρημα-

τοδότησης. Τέλος, το υπόλοιπο **1,5%** της παραπάνω πηγής διαχειρίστηκαν οι **περιφερειακές υπηρεσίες της κεντρικής κυβέρνησης σε νομαρχιακό επίπεδο** στο πλαίσιο αντίστοιχα των εκχωρημένων σε αυτές αρμοδιοτήτων για την Πρωτοβάθμια, τη Δευτεροβάθμια, την Εκκλησιαστική εκπαίδευση, τα Επιμορφωτικά κέντρα και για τις αντίστοιχες Διευθύνσεις εκπαίδευσης.

Από το σύνολο της **δημόσιας χρηματοδότησης**, μόλις το ποσό των **6,7 εκατ.€** υπολογίστηκε ότι αφορούν σε επιχορήγηση ιδιωτικών φορέων για την εκπαίδευση στο πλαίσιο των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων. Το 2008 το συγκεκριμένο ποσό έχει υπολογισθεί από τον απολογισμό συγχρηματοδοτούμενων έργων του ΕΠΕΑΕΚ που υλοποίησαν φορείς που δεν ανήκουν στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και έχει αναχθεί σε ετήσια βάση και αφορούν κυρίως τα προγράμματα των κοινωνικών εταιριών στο πλαίσιο της δράσης για τη Δια Βίου Μάθηση. Το συγκεκριμένο ποσό, επίσης για την αποφυγή διπλής εγγραφής έχει συνυπολογιστεί στο σύνολο των ιδιωτικών πηγών χρηματοδότησης για την εκπαίδευση.

Την ίδια χρονιά, το ποσό των **5.248,9 εκατ.€** καταβλήθηκε για την εκπαίδευση από **ιδιωτικές** πηγές χρηματοδότησης, το σύνολο των οποίων δαπανήθηκε από τα ελληνικά νοικοκυριά (**5.242,2 εκατ.€**). Το συγκεκριμένο ποσό που κατέβαλαν τα νοικοκυριά κάλυψε δαπάνες για εκπαιδευτικά ιδρύματα με το ποσό των **2.496,2 εκατ.€ (47,6%)** αλλά και δαπάνες για αγορά αγαθών και υπηρεσιών εκπαίδευσης που δεν απαιτούνται από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα με το ποσό των **2.746,0 εκατ.€ (52,4%)**. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην πρώτη περίπτωση περιλαμβάνονται οι δαπάνες για υπηρεσίες φοίτησης σε οποιαδήποτε βαθμίδα της τυπικής εκπαίδευσης, οι δαπάνες για εκπαιδευτικές εκδρομές που απαιτούνται από τις σχολικές μονάδες να καταβάλλονται από τα νοικοκυριά καθώς και οι δαπάνες για οικονομικές μεταβιβάσεις σε άλλα νοικοκυριά λόγω σπουδών στο εξωτερικό, αλλά και στο εσωτερικό αφού η φοίτηση μαθητών της ανώτερης Δευτεροβάθμιας, της Μεταδευτεροβάθμιας και της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν είναι πάντα εφικτή κοντά στις έδρες των νοικοκυριών, κι

επομένως τα επιβαρύνουν με δαπάνες επιπλέον κοιτικής για τα μέλη που σπουδάζουν. Τέλος, στην κατηγορία αυτή έχουν συνυπολογιστεί δαπάνες για διαμονή σε οικοτροφεία και πανεπιστήμια. Στη δεύτερη περίπτωση, δηλαδή στις δαπάνες για αγορά αγαθών και υπηρεσιών εκπαίδευσης που δεν απαιτούνται από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, περιλαμβάνονται οι υπηρεσίες φροντιστηρίων και ιδιαίτερων μαθημάτων, ξένων γλωσσών, οι γενικές αγορές αγαθών εκπαίδευσης (γραφική ύλη, βιβλία κλπ.), η δαπάνη για υπηρεσίες παιδαγωγών, μπίμπυ-σίτερς, παιδοκόμων, η φοίτηση σε ωδεία, σχολές χορού καθώς και η φοίτηση σε προγράμματα κατάρτισης και εκμάθησης Η/Υ. Το **64,5%** της συνολικής **δημόσιας χρηματοδότησης** για την εκπαίδευση που αντιστοιχεί σε **6.150,9 εκατ.€** κάλυψε άμεσες ανάγκες για την **Πρωτοβάθμια (34,7%)**, τη **Δευτεροβάθμια (42,4%)** και την **Τριτοβάθμια** εκπαίδευση (**22,9%**). Το υπόλοιπο **35,5%** της δημόσιας χρηματοδότησης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων κάλυψε τις ανάγκες χρηματοδότησης εποπτευόμενων από το Υπουργείο Παιδείας υπηρεσιών

και φορέων της εκπαίδευσης (βιβλιοθήκες, ερευνητικά κέντρα κ.α.), καθώς και τις δαπάνες του προγράμματος Δημοσίων επενδύσεων, που δεν επιμερίζεται από το Γενικό Λογιστήριο του κράτους σε εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Συνολικά, **12.032,7 εκατ.€** δαπανήθηκαν για την κάλυψη του συνόλου των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων από δημόσιες και ιδιωτικές πηγές. Συγκεκριμένα, το **79,0%** που αντιστοιχεί στο ποσό των **9.529,9 εκατ.€** καταβλήθηκε από το δημόσιο, ενώ το **20,8%** που αντιστοιχεί στο ποσό των **2.502,9 εκατ.€** καταβλήθηκε από τα νοικοκυριά και άλλους ιδιωτικούς φορείς.

Τέλος, η συνολική δαπάνη για εκπαιδευτικά ιδρύματα αναλύεται στο κάτω μέρος του διαγράμματος ως προς τον τομέα (δημόσιο- ιδιωτικό), ως προς την κάλυψη κεφαλαιουχικών ή τρεχουσών ή προς τρίτους (από τα νοικοκυριά) δαπανών, ενώ οι τρέχουσες δαπάνες των δημοσίων ιδρυμάτων διακρίνονται σε δαπάνες αποζημίωσης του προσωπικού που υπηρετεί (**86,8%**) και σε άλλες τρέχουσες δαπάνες (**13,2%**).

5.2 Δείκτες της συνολικής δαπάνης για την εκπαίδευση

Στις επόμενες ενότητες παρουσιάζεται η συνολική δαπάνη για εκπαίδευση, αλλά και η αντίστοιχη δημόσια και ιδιωτική δαπάνη ανά μαθητή. Η δαπάνη (δημόσια και ιδιωτική) για την εκπαίδευση, αποτελεί ένα **δείκτη** που εν μέρει μπορεί να ανταποκριθεί στην επιζητούμενη ανάγκη για αποτίμηση της επένδυσης που πραγματοποιείται στην εκπαίδευση. Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν να εξειδικευτούν οι δαπάνες ανά βαθμίδα και υποβαθμίδα της εκπαίδευσης, αφού τα μέρη και οι αντίστοιχες βαθμίδες της εκπαίδευσης δεν έχουν οριστεί στους οικονομικούς απολογισμούς του κράτους αναλυτικά ως ειδικοί φορείς, αλλά οι δαπάνες τους έχουν ενοποιηθεί σε δύο ευρύτερες κατηγορίες ειδικών φορέων για την εκπαίδευση: δαπάνες για την **Πρωτοβάθμια** εκπαίδευση, στην οποία συμπεριλαμβάνεται και η Προσχολική εκπαίδευση (Νηπιαγωγείο), δαπάνες για τη **Δευτεροβάθμια** εκπαίδευση, στην οποία περιλαμβάνονται το **Γυμνάσιο** (βαθμίδα υποχρεωτικής εκπαίδευσης), το **Γενικό Λύκειο** και η **ΤΕΕ** (βαθμίδες επιλογής στην Ανώτερη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση) και δαπάνες για την **Τριτοβάθμια** εκπαίδευση.

Δεδομένων των παραπάνω περιορισμών, οι δείκτες δαπανών για την εκπαίδευση που παρουσιάζονται στην ενότητα αυτή είναι:

- **Δαπάνες για την εκπαίδευση** ως ποσοστό του ΑΕΠ,

5.2.1 Συνολική δαπάνη ως ποσοστό του ΑΕΠ

Στο ακόλουθο διάγραμμα αποτυπώνεται η ετήσια συνολική χρηματοδότηση εκπαίδευσης (Δημόσια, Κοινωνική και Ιδιωτική) για όλες τις βαθμίδες της εκ-

- **Δαπάνες ανά μαθητή** (σε σταθερές τιμές €),
- **Δαπάνες ανά μαθητή ως προς το κατά κεφαλή Α-ΕΠ.**

Οι συγκεκριμένοι δείκτες έχουν προταθεί από την SGIB (Standing Group of Indicators and Benchmarks) για την περιγραφή της επένδυσης στην εκπαίδευση, αλλά και την παρακολούθηση της επιχειρούμενης από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. επένδυσης στην εκπαίδευση (Badescu, 2006).

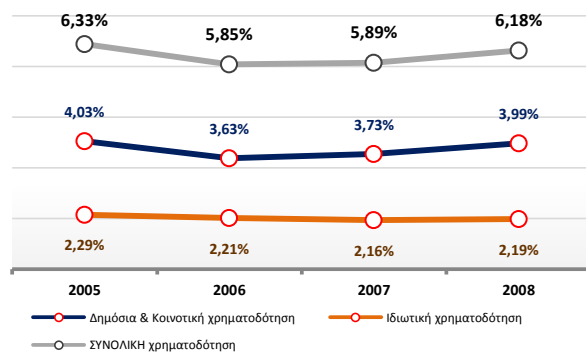
Θα πρέπει, ωστόσο, να υπογραμμιστεί πως οι δείκτες αυτοί αναφέρονται καθαρά στο επίπεδο της κάλυψης δαπανών (χρηματοδότηση) της εκπαίδευσης, και όχι απαραίτητα στην αποδοτικότητα της επένδυσης (σχέση εισροών – εκροών) στην εκπαίδευση.

Επιπλέον, με βάση τις δαπάνες των νοικοκυριών οι οποίες καταβάλλονται για την κάλυψη αναγκών που είτε δεν παρέχονται από το δημόσιο τομέα, είτε καταβάλλονται προκειμένου να βελτιωθούν τα παραγόμενα αποτελέσματα (εξωσχολική υποστήριξη μαθητών) προσεγγίζεται ανά εκπαιδευτική βαθμίδα (Προσχολική & Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια) ο **Δείκτης Απόδοσης** της συνολικής χρηματοδότησης (Δημόσιας και Ιδιωτικής) της συγκεκριμένης βαθμίδας.

Τέλος, για λόγους σύγκρισης μεταξύ των άλλων κρατών-μελών της Ε.Ε. των 27, η συνολική χρηματοδότηση της εκπαίδευσης αποτυπώνεται ανά μαθητή.

παίδευσης ως ποσοστό του αναθεωρημένου **Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος**.

Γράφημα 5.2: Σύνολο χρηματοδότησης για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ (2005-2008)

Πηγή: α) Υπουργείο Οικονομικών-Γενικό Λογιστήριο του Κράτους – Κρατικός Προϋπολογισμός των ετών 2007-2008-2009-2010
β) ΕΛ.ΣΤΑΤ. - Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004 & 2008

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Η **συνολική χρηματοδότηση** για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2008 ήταν **6,18%**. Κατά την περίοδο 2005-2008 το ποσοστό αυτό **μειώθηκε οριακά** κατά **0,15** ποσοστιαίες μονάδες, από 6,33% το 2005 σε 6,18% το 2008. Ωστόσο, την περίοδο 2005-2006 η συνολική χρηματοδότηση ως ποσοστό του ΑΕΠ **μειώθηκε** κατά **0,48** ποσοστιαίες μονάδες, από 6,33% το 2005 σε 5,85% το 2006. Η συγκεκριμένη μείωση οφείλεται στο ότι το ΑΕΠ, ως ποσό, αυξήθηκε τη συγκεκριμένη περίοδο κατά 7,7%, ενώ οι συνολικές δαπάνες για την εκπαίδευση μειώθηκαν ελαφρά κατά 0,5%. Την περίοδο 2006-2008 η συνολική χρηματοδότηση για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ **αυξήθηκε** κατά **5,7%**, από 5,85% το 2006 σε 6,18% το 2008.

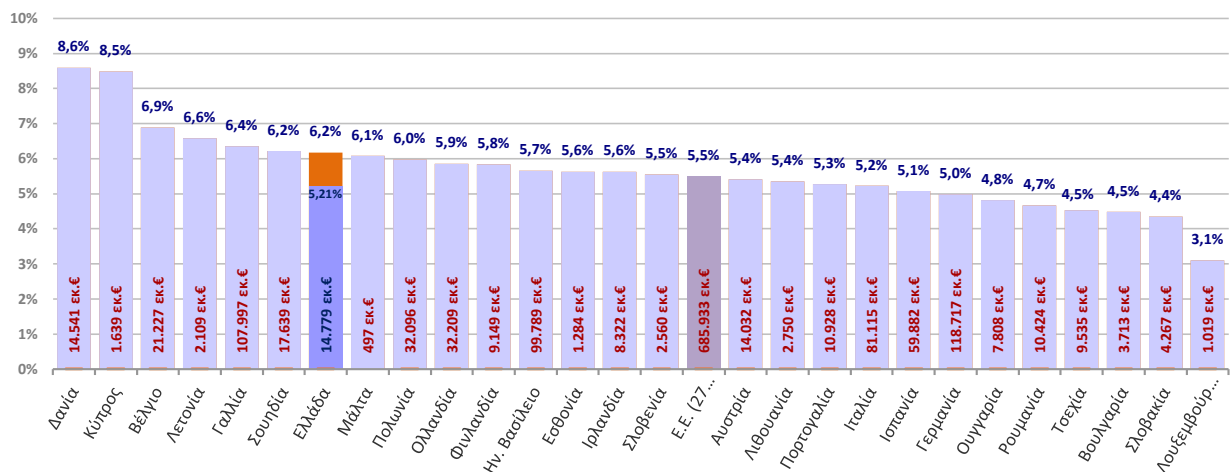
Συνολικά η **δημόσια και κοινοτική χρηματοδότηση** για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης ως ποσοστό του ΑΕΠ ακολουθεί την πορεία της συνολικής χρηματοδότησης κατά την περίοδο αναφοράς. Το 2008 η τιμή της αντιστοιχούσε στο **3,99%** του ΑΕΠ. Κατά την περίοδο 2005-2008 το ποσοστό αυτό **μειώθηκε οριακά** κατά **0,04** ποσοστιαίες μονάδες.

Η **ιδιωτική χρηματοδότηση** για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2005 ήταν 2,29%. Κατά την περίοδο 2005-2007 το ποσοστό αυτό μειώθηκε κατά 0,13 ποσοστιαίες μονάδες, από 2,29% το 2005 σε 2,16% το 2007. Τέλος, την περίοδο 2007-2008 ιδιωτική χρηματοδότηση ως ποσοστό του ΑΕΠ κατέγραψε οριακή αύξηση κατά 0,03 ποσοστιαίες μονάδες. Συνολικά την περίοδο 2005-2008 το ποσοστό αυτό **μειώθηκε** κατά **0,10** ποσοστιαίες μονάδες, από 2,29% το 2005 σε **2,19%** το 2008.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο υπολογισμός της συνολικής αυτής χρηματοδότησης δεν αποτυπώνεται στους επίσημους στατιστικούς πίνακες της EUROSTAT, αφού το μεγαλύτερο μέρος των ιδιωτικών δαπανών για αγορά αγαθών και υπηρεσιών εκπαίδευσης δεν καταγράφονται. Ωστόσο, από την αναλυτική καταγραφή των δαπανών των νοικοκυριών που επιχειρήθηκε στην παρούσα μελέτη συνάγεται ότι συνολικά η χρηματοδότηση της εκπαίδευσης ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα το 2008 (6,18%) είναι σημαντικά υψηλότερη του κοινοτικού μέσου όρου της Ε.Ε. των 27 (5,5%) χωρίς ωστόσο το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να έχει επιτύχει ανάλογα εκπαιδευτικά αποτελέσματα του κοινοτικού μέσου όρου (βλ. Κεφάλαιο 2^ο).

Στο ακόλουθο γράφημα αποτυπώνεται η κατάταξη των κρατών-μελών ως προς το ποσοστό του ΑΕΠ που δαπανούν για την εκπαίδευση με διορθωμένη την εκτίμηση της παρούσας μελέτης για την πραγματικό ποσοστό του ΑΕΠ που η Ελλάδα δαπάνησε για την εκπαίδευση το 2008. Υπενθυμίζεται ότι η Ελλάδα δεν έχει ανακοινώσει σχετικά στοιχεία στην Eurostat μετά το 2005, όπου κατέγραφε ποσοστό **5,1%** του ΑΕΠ για τις συνολικές δαπάνες (δημόσιες και ιδιωτικές) της εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τον υπολογισμό του ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ για το 2008 η Ελλάδα κατατάσσεται στην **7^η** υψηλότερη θέση ως προς τις δαπάνες για την εκπαίδευση μεταξύ των κρατών-μελών, κυρίως λόγω των υψηλών ιδιωτικών δαπανών για την εκπαίδευση.

Γράφημα 5.3: Σύνολο δαπανών για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ στα 27 κράτη-μέλη της Ε.Ε. το έτος 2008 και ρυθμός μεταβολής περιόδου 2001-2007

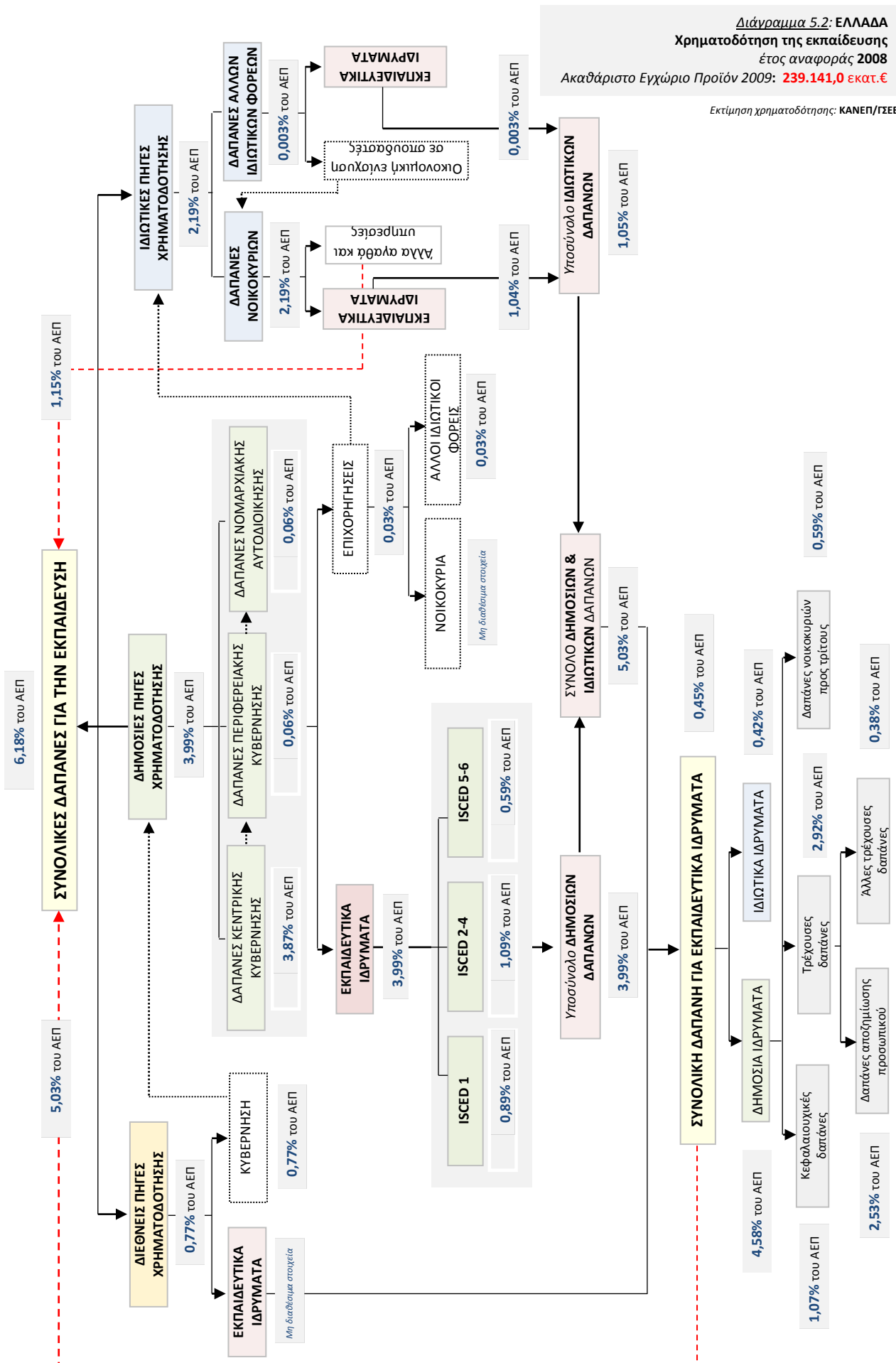
Πηγή δεδομένων: Eurostat – ΟΥΕ Επεξεργασία δεδομένων: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Για τη Ρουμανία και το Λουξεμβούργο το ποσοστό και το σύνολο της δαπάνης αναφέρεται στο έτος 2007.

Για την Ελλάδα από τη Eurostat δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το 2008 και το ποσοστό αναφέρεται στο έτος 2005.

Διάγραμμα 5.2: ΕΛΛΑΔΑ
Χρηματοδότηση της εκπαίδευσης
έτος αναφοράς 2008
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν 2009: **239.141,0** εκατ. €

Εκτίμηση χρηματοδότησης: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Στην προηγούμενη σελίδα παρατίθεται το διάγραμμα της συνολικής χρηματοδότησης της εκπαίδευσης ως ποσοστό επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος το 2008. Στη συνέχεια καταγράφονται οι συνολικές δαπάνες για την εκπαίδευση σε κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης ως ποσοστό του ΑΕΠ. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Προσχολική εκπαίδευση ενσωματώνεται στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ η Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν αναλύεται αφού οι δημόσιες δαπάνες δεν επιμερίζονται στους απολογισμούς του κράτους ως προς τη συγκεκριμένη βαθμί-

δα. Επιπλέον, στους πίνακες δεν περιλαμβάνονται επίσης οι δαπάνες του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων του ΥΠΕΠΘ, αλλά και ορισμένες δαπάνες των νοικοκυριών για την εκπαίδευση, αφού επίσης δεν επιμερίζονται στις εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Στον ακόλουθο Πίνακα αποτυπώνονται η Δημόσια και Ιδιωτική Δαπάνη για την **Πρωτοβάθμια εκπαίδευση**, αναλυμένες ανά Κατηγορία Δαπάνης, καθώς και η Συνολική δαπάνη (Δημόσια και Ιδιωτική) και ως ποσό, και ως ποσοστό επί του αναθεωρημένου Α.Ε.Π..

Πίνακας 5.2: Δημόσια και Ιδιωτική Δαπάνη για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2006			2007			2008			Ρυθμός μεταβολής 2006-2008
	ΠΟΣΟ	%	Ετήσιος Ρυθμός μεταβολής	ΠΟΣΟ	%	Ετήσιος Ρυθμός μεταβολής	ΠΟΣΟ	%	Ετήσιος Ρυθμός μεταβολής	
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	1.862.679.185 €	74,1%	7,4% ▲	1.983.987.643 €	74,5%	6,5% ▲	2.135.306.571 €	73,1%	7,6% ▲	14,6% ▲
ΔΗΜΟΣΙΑ δαπάνη ως ποσοστό του Α.Ε.Π (αναθεωρημένου)	0,87%		-0,3% ▼	0,87%		-0,4% ▼	0,89%		3,0% ▲	2,6% ▲
A) ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΠΘ (Τακτικός Προϋπολογισμός)	1.816.444.208 €	97,5%	6,2% ▲	1.937.300.402 €	97,6%	6,7% ▲	2.073.262.490 €	97,1%	7,0% ▲	14,1% ▲
B) ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΠΘ (ΝΟΜΟΙ/ΝΟΜΑΡΧΙΕΣ) (Τακτικός Προϋπολογισμός)	46.234.977 €	2,5%	101,8% ▲	46.687.241 €	2,4%	1,0% ▲	62.044.081 €	2,9%	32,9% ▲	34,2% ▲
ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ	649.773.224 €	25,9%	3,9% ▲	677.650.445 €	25,5%	4,3% ▲	785.030.711 €	26,9%	15,8% ▲	20,8% ▲
ΙΔΙΩΤΙΚΗ δαπάνη ως ποσοστό του Α.Ε.Π (αναθεωρημένου)	0,30%		-3,6% ▼	0,30%		-2,5% ▼	0,33%		10,8% ▲	8,1% ▲
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ (ΔΗΜΟΣΙΑ & ΙΔΙΩΤΙΚΗ)	2.512.452.409 €	100,0%	6,5% ▲	2.661.638.088 €	100,0%	5,9% ▲	2.920.337.282 €	100,0%	9,7% ▲	16,2% ▲
ΣΥΝΟΛΙΚΗ δαπάνη ως ποσοστό του Α.Ε.Π (αναθεωρημένου)	1,17%		-1,2% ▼	1,16%		-0,9% ▼	1,22%		5,0% ▲	4,0% ▲

(*) Στις δαπάνες περιλαμβάνονται και οι δαπάνες της Προσχολικής Εκπαίδευσης

Πηγή: α) Υπουργείο Οικονομικών-Γενικό Λογιστήριο του Κράτους – Κρατικός Προϋπολογισμός των ετών 2007-2008-2009-2010

β) Ελληνική Στατιστική Αρχή – Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004 & 2008

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Το 2008 η **συνολική** δαπάνη για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ήταν **2.920.337.282€**, ποσό που αντιστοιχεί στο **1,22%** του Α.Ε.Π.. Το **73,1%** των δαπανών αυτών αφορά σε **Δημόσιες** δαπάνες για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Τακτικός Προϋπολογισμός), τόσο των Κεντρικών Υπηρεσιών του ΥΠΕΠΘ (**97,1%**), όσο και των Περιφερειακών Υπηρεσιών του στους Νομούς/ Νομαρχίες (**2,9%**). Το **26,9%** των συνολικών δαπανών αφορά σε **Ιδιωτικές** δαπάνες για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή σε δαπάνες που κατέβαλλαν για τη συγκεκριμένη εκπαιδευτική βαθμίδα τα νοικοκυριά.

Κατά τη διάρκεια της τριετίας 2006-2008 η συνολική δαπάνη για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκε από 2.512.452.409€ σε 2.920.337.282€ (αύξηση κατά 16,2% και μέση ετήσια αύξηση 7,8%).

Κατά τη διάρκεια της τριετίας 2006-2008 η συνολική δαπάνη για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 4,0%, από 1,17% το 2006 σε 1,22% το 2008. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση των ιδιωτικών δαπανών για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά 8,1%, από 0,30% το 2006 σε 0,33% το 2008, αφού η δημό-

σια δαπάνη για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε με μικρότερο ρυθμό (κατά 2,6%), από 0,87% το 2006 σε 0,89% το 2008.

Στον ακόλουθο Πίνακα αποτυπώνονται η Δημόσια και Ιδιωτική Δαπάνη για τη **Δευτεροβάθμια εκπαίδευση**, αναλυμένες ανά Κατηγορία Δαπάνης, καθώς και η Συνολική δαπάνη (Δημόσια και Ιδιωτική) και ως ποσό, και ως ποσοστό επί του αναθεωρημένου Α.Ε.Π..

Το 2008 η συνολική δαπάνη για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν **4.357.264.791€**, ποσό που αντιστοιχεί στο **1,82%** του Α.Ε.Π., και το οποίο είναι υψηλότερο κατά 49,2% του αντίστοιχου ποσοστού του ΑΕΠ για τις συνολικές δαπάνες της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το **59,8%** των δαπανών αυτών αφορά σε **Δημόσιες** δαπάνες για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Τακτικός Προϋπολογισμός), τόσο των Κεντρικών Υπηρεσιών του ΥΠΕΠΘ (**97,0%**), όσο και των Περιφερειακών Υπηρεσιών του στους Νομούς/ Νομαρχίες (**3,0%**). Το **40,2%** των συνολικών δαπανών αφορά σε **Ιδιωτικές** δαπάνες για τη Δευτεροβάθμια, δηλαδή σε δαπάνες που κατέβαλλαν για τη συγκεκριμένη εκπαιδευτική βαθμίδα τα νοικοκυριά.

Πίνακας 5.3: Δημόσια και Ιδιωτική Δαπάνη για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2006			2007			2008			Ρυθμός μεταβολής 2006-2008
	ΠΟΣΟ	%	Ετήσιος Ρυθμός μεταβολής	ΠΟΣΟ	%	Ετήσιος Ρυθμός μεταβολής	ΠΟΣΟ	%	Ετήσιος Ρυθμός μεταβολής	
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	2.251.693.627 €	60,8%	4,7% ▲	2.402.185.364 €	61,3%	6,7% ▲	2.605.779.130 €	59,8%	8,5% ▲	15,7% ▲
ΔΗΜΟΣΙΑ δαπάνη ως ποσοστό του Α.Ε.Π (αναθεωρημένου)	1,05%		-2,8% ▼	1,05%		-0,2% ▼	1,09%		3,8% ▲	3,6% ▲
Α) ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΠΘ (Τακτικός Προϋπολογισμός)	2.187.195.541 €	97,1%	5,4% ▲	2.333.964.562 €	97,2%	6,7% ▲	2.527.122.906 €	97,0%	8,3% ▲	15,5% ▲
Β) ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΠΘ (ΝΟΜΟΙ/ΝΟΜΑΡΧΙΕΣ) (Τακτικός Προϋπολογισμός)	64.498.085 €	2,9%	-13,2% ▼	68.220.802 €	2,8%	5,8% ▲	78.656.224 €	3,0%	15,3% ▲	22,0% ▲
ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ	1.453.684.438 €	39,2%	3,9% ▲	1.516.051.862 €	38,7%	4,3% ▲	1.751.485.662 €	40,2%	15,5% ▲	20,5% ▲
ΙΔΙΩΤΙΚΗ δαπάνη ως ποσοστό του Α.Ε.Π (αναθεωρημένου)	0,68%		-3,6% ▼	0,66%		-2,5% ▼	0,73%		10,5% ▲	7,8% ▲
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ (ΔΗΜΟΣΙΑ & ΙΔΙΩΤΙΚΗ)	3.705.378.065 €	100,0%	4,4% ▲	3.918.237.225 €	100,0%	5,7% ▲	4.357.264.791 €	100,0%	11,2% ▲	17,6% ▲
ΣΥΝΟΛΙΚΗ δαπάνη ως ποσοστό του Α.Ε.Π (αναθεωρημένου)	1,73%		-3,1% ▼	1,71%		-1,1% ▼	1,82%		6,4% ▲	5,2% ▲

Πηγή: α) Υπουργείο Οικονομικών-Γενικό Λογιστήριο του Κράτους – Κρατικός Προϋπολογισμός των ετών 2007-2008-2009-2010

β) Ελληνική Στατιστική Αρχή – Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004 & 2008

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Κατά τη διάρκεια της τριετίας 2006-2008 η συνολική δαπάνη για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκε από 3.705.378.065€ σε 4.357.264.791€ (αύξηση κατά 17,6% και μέση ετήσια αύξηση 8,5%).

Κατά τη διάρκεια της τριετίας 2006-2008 η συνολική δαπάνη για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 5,2%, μεγαλύτερη κατά τα 1,2 ποσοστιαίες μονάδες της αντίστοιχης της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, από 1,73% το 2006 σε 1,82% το 2008. Ωστόσο, η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση κατά 7,8% των ιδιωτικών δαπανών για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ, αλλά και στην αύξηση κατά 3,6% των Δημοσίων δαπανών για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ, από 1,05% το 2006 σε 1,09% το 2008.

Στον ακόλουθο Πίνακα αποτυπώνονται η Δημόσια και Ιδιωτική Δαπάνη για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και η Συνολική δαπάνη (Δημόσια και Ιδιωτική) και ως ποσό, και ως ποσοστό επί του αναθεωρημένου Α.Ε.Π.

Το 2008 η συνολική δαπάνη για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν **1.531.806.097€**, ποσό που αντιστοιχεί στο **0,64%** του Α.Ε.Π., και το οποίο είναι χαμηλότερο κατά 64,8% του αντίστοιχου ποσοστού του ΑΕΠ για τις συνολικές δαπάνες της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και κατά 47,5% του αντίστοιχου ποσοστού

του ΑΕΠ για τις συνολικές δαπάνες της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το **92,0%** των δαπανών αυτών αφορά σε **Δημόσιες** δαπάνες για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση (Τακτικός Προϋπολογισμός).

Το **8,0%** των συνολικών δαπανών αφορά σε **Ιδιωτικές** δαπάνες για την Τριτοβάθμια, δηλαδή σε δαπάνες που κατέβαλλαν για τη συγκεκριμένη εκπαιδευτική βαθμίδα τα νοικοκυριά. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις δαπάνες για Τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν συμπεριλαμβάνονται οι **οικονομικές μεταβιβάσεις** των νοικοκυριών σε άλλα νοικοκυριά για σπουδές στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό, αφού η συγκεκριμένη δαπάνη στην Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών (και ιδιαίτερα για σπουδές στο εσωτερικό) δεν διακρίνει τη βαθμίδα φοίτησης των μελών των νοικοκυριών μεταξύ Δευτεροβάθμιας, Μεταδευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το συγκεκριμένο ποσό δαπάνης αντιστοιχεί περίπου στο ένα τρίτο των συνολικών δαπανών των νοικοκυριών για υπηρεσίες εκπαίδευσης και, προφανώς, επιβαρύνει ιδιαίτερα τα νοικοκυριά με μέλη που φοιτούν στις παραπάνω βαθμίδες και διαμένουν σε άλλη πόλη.

Κατά τη διάρκεια της τριετίας 2006-2008 η συνολική δαπάνη για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκε από 1.378.978.243€ σε 1.531.806.097€ (αύξηση κατά 11,1% και μέση ετήσια αύξηση 5,4%).

Πίνακας 5.4: Δημόσια και Ιδιωτική Δαπάνη για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση

ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2006			2007			2008			Ρυθμός μεταβολής 2006-2008
	ΠΟΣΟ	%	Ετήσιος Ρυθμός μεταβολής	ΠΟΣΟ	%	Ετήσιος Ρυθμός μεταβολής	ΠΟΣΟ	%	Ετήσιος Ρυθμός μεταβολής	
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	1.273.276.192 €	92,3%	7,6% ▲	1.359.435.216 €	92,5%	6,8% ▲	1.409.800.240 €	92,0%	3,7% ▲	10,7% ▲
ΔΗΜΟΣΙΑ δαπάνη ως ποσοστό του Α.Ε.Π (αναθεωρημένου)	0,60%		-0,1% ▼	0,59%		-0,1% ▼	0,59%		-0,8% ▼	-0,9% ▼
ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ	105.702.051 €	7,7%	3,9% ▲	110.236.986 €	7,5%	4,3% ▲	122.005.858 €	8,0%	10,7% ▲	15,4% ▲
ΙΔΙΩΤΙΚΗ δαπάνη ως ποσοστό του Α.Ε.Π (αναθεωρημένου)	0,049%		-3,6% ▼	0,05%		-2,5% ▼	0,051%		5,9% ▲	3,3% ▲
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ (ΔΗΜΟΣΙΑ & ΙΔΙΩΤΙΚΗ)	1.378.978.243 €	100,0%	7,3% ▲	1.469.672.202 €	100,0%	6,6% ▲	1.531.806.097 €	100,0%	4,2% ▲	11,1% ▲
ΣΥΝΟΛΙΚΗ δαπάνη ως ποσοστό του Α.Ε.Π (αναθεωρημένου)	0,644%		-0,4% ▼	0,64%		-0,3% ▼	0,641%		-0,3% ▼	-0,6% ▼

Πηγή: α) Υπουργείο Οικονομικών-Γενικό Λογιστήριο του Κράτους – Κρατικός Προϋπολογισμός των ετών 2007-2008-2009-2010

β) Ελληνική Στατιστική Αρχή – Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004 & 2008

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Κατά τη διάρκεια της τριετίας 2006-2008 η συνολική δαπάνη για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκε οριακά κατά 0,6%, από 0,644% το 2006 σε 0,641% το 2008. Η μείωση αυτή οφείλεται στη μείωση κατά 0,9% των Δημοσίων δαπανών για

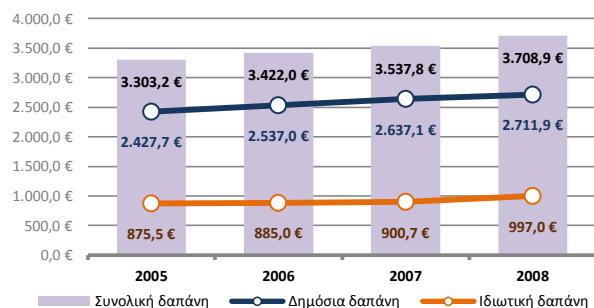
την Τριτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ, από 0,60% το 2006 σε 0,59% το 2008, αφού οι ιδιωτικές δαπάνες για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ παρουσίασαν αύξηση κατά 3,3%.

5.2.2 Συνολική δαπάνη ανά μαθητή

Οι συνολικές ετήσιες δαπάνες για την Πρωτοβάθμια, τη Δευτεροβάθμια και την Τριτοβάθμια εκπαίδευση ανά μαθητή έχουν αναχθεί σε σταθερές (αποπληθωρισμένες) τιμές. Η αναγωγή των δαπανών έχει γίνει με έτος αναφοράς το 2008 σύμφωνα με τον μέσο Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή που έχει δημοσιοποιηθεί από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. για τα προηγούμενα χρόνια (2005, 2006, 2007).

Στο γράφημα που ακολουθεί αποτυπώνεται η συνολική δαπάνη ανά μαθητή της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σταθερές τιμές με έτος αναφοράς το 2005, καθώς και οι αντίστοιχες δημόσιες και ιδιωτικές δαπάνες.

Γράφημα 5.4: Δαπάνες Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή την περίοδο 2005-2008 (σε σταθερές τιμές €)

Πηγή: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Το 2008 η συνολική δαπάνη ανά μαθητή της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν **3.708,9€**. Την περίοδο 2005-2008, η δαπάνη ανά μαθητή αυξήθηκε κατά 12,3%, από 3.303,2€ το 2005 σε 3.708,9€ το 2008. Ο

ετήσιος ρυθμός μεταβολής της δαπάνης αυτής παρέμεινε αυξητικός σε όλη την περίοδο 2005-2008.

Το 2008 οι δημόσιες δαπάνες της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή ήταν **2.711,9€**, που αντιστοιχεί

στο **73,1%** της συνολικής δαπάνης για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ανά μαθητή. Κατά τη διάρκεια της τετραετίας 2005-2008 οι δημόσιες δαπάνες της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή αυξήθηκαν κατά 11,7%, από 2.427,7€ το 2005 σε 2.711,9€ το 2008.

Την ίδια χρονιά οι ιδιωτικές δαπάνες της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή ήταν **997,0€**, που αντιστοιχεί στο **26,9%** της συνολικής δαπάνης για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ανά μαθητή. Κατά τη διάρκεια της τετραετίας 2005-2008 οι ιδιωτικές δαπάνες της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή αυξήθηκαν κατά 13,9%, από 875,5€ το 2005 σε 997,0€ το 2008.

Επομένως, η αύξηση της συνολικής δαπάνης για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ανά μαθητή οφείλεται στην αύξηση με μεγαλύτερο ρυθμό μεταβολής της αντίστοιχης ιδιωτικής δαπάνης έναντι της δημόσιας την ίδια περίοδο.

Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνονται κατ' έτος οι τιμές και οι μεταβολές των συνολικών, Δημόσιων και Ιδιωτικών, δαπανών για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και το σύνολο του μαθητικού πληθυσμού της συγκεκριμένης βαθμίδας.

Πίνακας 5.5: Δαπάνες Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή την περίοδο 2005-2008 (σε σταθερές τιμές €)

ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2005	2006	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	2007	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	2008	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσοστιαία Μεταβολή 2005-2008
	Τιμή	Τιμή		Τιμή		Τιμή		
Συνολική Δαπάνη	2.609.226.321,2 €	2.692.545.522,5 €	3,2% ▲	2.772.170.497,2 €	3,0% ▲	2.920.337.281,8 €	5,3% ▲	11,9% ▲
Δημόσιες Δαπάνες	1.917.697.695,9 €	1.996.196.418,1 €	4,1% ▲	2.066.378.609,5 €	3,5% ▲	2.135.306.571,1 €	3,3% ▲	11,3% ▲
Ιδιωτικές Δαπάνες	691.528.625,3 €	696.349.104,4 €	0,7% ▲	705.791.887,7 €	1,4% ▲	785.030.710,6 €	11,2% ▲	13,5% ▲
Μαθητικός Πληθυσμός	789.912	786.837	-0,4% ▼	783.590	-0,4% ▼	787.388	0,5% ▲	-0,3% ▼
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ	3.303,2 €	3.422,0 €	3,6% ▲	3.537,8 €	3,4% ▲	3.708,9 €	4,8% ▲	12,3% ▲
Δημόσια ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ	2.427,7 €	2.537,0 €	4,5% ▲	2.637,1 €	3,9% ▲	2.711,9 €	2,8% ▲	11,7% ▲
Ιδιωτική ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ	875,5 €	885,0 €	1,1% ▲	900,7 €	1,8% ▲	997,0 €	10,7% ▲	13,9% ▲

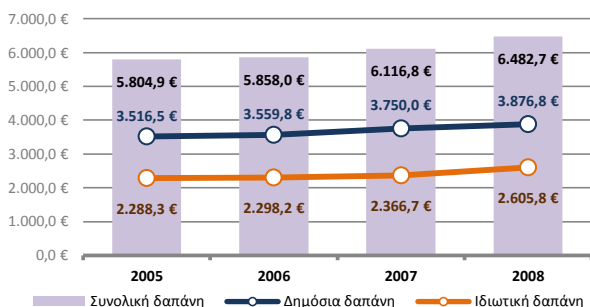
Πηγή: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Στο γράφημα που ακολουθεί αποτυπώνεται η συνολική δαπάνη ανά μαθητή της **Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** σε σταθερές τιμές με έτος αναφοράς το 2005, καθώς και οι αντίστοιχες δημόσιες και ιδιωτικές δαπάνες.

Το 2008 η **συνολική** δαπάνη ανά μαθητή της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ήταν **6.482,7€**, μεγαλύτερη κατά 2.773,8€ (74,8%) της αντίστοιχης συνολικής δαπάνης για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Την περίοδο 2005-2008, η δαπάνη ανά μαθητή αυξήθηκε κατά 10,7%, από 5.805,0€ το 2005 σε 6.482,7€ το 2008. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της δαπάνης αυτής παρέμεινε αυξητικός σε όλη την περίοδο 2005-2008.

Το 2008 οι **δημόσιες** δαπάνες της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή ήταν **3.876,8€**, που αντιστοιχεί στο **59,8%** της συνολικής δαπάνης για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ανά μαθητή. Κατά τη διάρκεια της τετραετίας 2005-2008 οι δημόσιες δαπάνες της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή αυξήθηκαν κατά 8,9%, από 3.516,5€ το 2005 σε 3.876,8€ το 2008.

Γράφημα 5.5: Δαπάνες Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή την περίοδο 2005-2008 (σε σταθερές τιμές €)

Περίληψη: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Πίνακας 5.6: Δαπάνες Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή την περίοδο 2005-2008 (σε σταθερές τιμές €)

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2005	2006		2007		2008		Ποσοστιαία Μεταβολή 2005-2008
	Τιμή	Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	
Συνολική Δαπάνη	3.924.682.518,3 €	3.971.096.892,9 €	1,2% ▲	4.081.071.773,6 €	2,8% ▲	4.357.264.791,4 €	6,8% ▲	9,7% ▲
Δημόσιες Δαπάνες	2.377.466.391,2 €	2.413.095.495,7 €	1,5% ▲	2.501.943.229,9 €	3,7% ▲	2.605.779.129,5 €	4,2% ▲	8,0% ▲
Ιδιωτικές Δαπάνες	1.547.216.127,0 €	1.558.001.397,2 €	0,7% ▲	1.579.128.543,7 €	1,4% ▲	1.751.485.661,8 €	10,9% ▲	12,4% ▲
Μαθητικός Πληθυσμός	676.082	677.873	0,3% ▲	667.176	-1,6% ▼	672.142	0,7% ▲	-0,8% ▼
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ	5.805,0 €	5.858,2 €	0,9% ▲	6.116,9 €	4,4% ▲	6.482,7 €	6,0% ▲	10,7% ▲
Δημόσια ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ	3.516,5 €	3.559,8 €	1,2% ▲	3.750,0 €	5,3% ▲	3.876,8 €	3,4% ▲	8,9% ▲
Ιδιωτική ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ	2.288,5 €	2.298,4 €	0,4% ▲	2.366,9 €	3,0% ▲	2.605,8 €	10,1% ▲	13,4% ▲

Περίληψη: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Στο γράφημα που ακολουθεί αποτυπώνεται η συνολική δαπάνη ανά μαθητή της **Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης** σε σταθερές τιμές με έτος αναφοράς το 2005, καθώς και οι αντίστοιχες δημόσιες και ιδιωτικές δαπάνες.

Το 2008 η **συνολική** δαπάνη ανά φοιτητή της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν **5.309,9€**, μεγαλύτερη κατά 1.601,0€ (43,2%) της αντίστοιχης συνολικής δαπάνης για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση και μικρότερη

Την ίδια χρονιά οι **ιδιωτικές** δαπάνες της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή ήταν **2.605,8€**, που αντιστοιχεί στο **40,2%** της συνολικής δαπάνης για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ανά μαθητή. Κατά τη διάρκεια της τετραετίας 2005-2008 οι ιδιωτικές δαπάνες της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή αυξήθηκαν κατά 13,4%, από 2.288,5€ το 2005 σε 2.605,8€ το 2008.

Επομένως, η **αύξηση της συνολικής δαπάνης για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ανά μαθητή οφείλεται στην αύξηση με μεγαλύτερο ρυθμό μεταβολής της αντίστοιχης ιδιωτικής δαπάνης έναντι της δημόσιας δαπάνης την ίδια περίοδο**. Συνολικά, το φαινόμενο, είναι κοινό και στην Πρωτοβάθμια και στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση και υποδηλώνει το κίνητρο της επένδυσης των νοικοκυριών στην εκπαίδευση, το οποίο έγκειται στην κάλυψη αναγκών, που κατά τη γνώμη τους το εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορεί να καλύψει. Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση οι ιδιωτικές δαπάνες μειώνουν την απόστασή τους από τις αντίστοιχες δημόσιες, κυρίως λόγω του υψηλού ποσοστού των δαπανών εξωσχολικής υποστήριξης των μαθητών που αναλογούν σε αυτές.

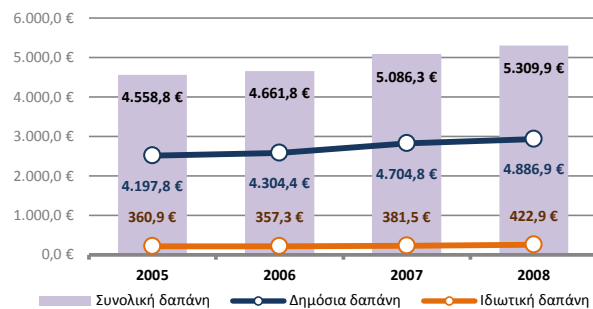
Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνονται κατ' έτος οι τιμές και οι μεταβολές των συνολικών, Δημόσιων και Ιδιωτικών, δαπανών για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς και το σύνολο του μαθητικού πληθυσμού της συγκεκριμένης βαθμίδας.

κατά 1.172,8€ (18,1%) της αντίστοιχης συνολικής δαπάνης για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Την περίοδο 2005-2008, η δαπάνη ανά φοιτητή αυξήθηκε κατά 16,5%, από 4.558,7€ το 2005 σε 5.309,9€ το 2008. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της δαπάνης αυτής παρέμεινε αυξητικός σε όλη την περίοδο 2005-2008.

Το 2008 οι **δημόσιες** δαπάνες της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά φοιτητή ήταν **4.886,9€**, που αντιστοιχεί στο **92,0%** της συνολικής δαπάνης για την Τριτο-

βάθμια εκπαίδευση ανά φοιτητή. Κατά τη διάρκεια της τετραετίας 2005-2008 οι δημόσιες δαπάνες της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά φοιτητή αυξήθηκαν κατά 16,4%, από 4.197,8€ το 2005 σε 4.886,9€ το 2008.

Γράφημα 5.6: Δαπάνες Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή την περίοδο 2005-2008 (σε σταθερές τιμές €)

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Την ίδια χρονιά οι **ιδιωτικές** δαπάνες της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά φοιτητή ήταν **422,9€**, που αντιστοιχεί στο **8,0%** της συνολικής δαπάνης για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση ανά φοιτητή. Κατά τη διάρκεια της τετραετίας 2005-2008 οι ιδιωτικές δαπάνες της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά φοιτητή αυξήθηκαν κατά 17,2%, από 360,9€ το 2005 σε 422,9€ το 2008.

Επομένως, η αύξηση της συνολικής δαπάνης για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση ανά φοιτητή οφείλεται στην αύξηση κυρίως της δημόσιας δαπάνης, αφού η ιδιωτική δαπάνη για τη συγκεκριμένη βαθμίδα είναι οριακή.

Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνονται κατ' έτος οι τιμές και οι μεταβολές των συνολικών, Δημόσιων και Ιδιωτικών, δαπανών για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και το σύνολο του μαθητικού πληθυσμού της συγκεκριμένης βαθμίδας.

Πίνακας 5.7: Δαπάνες Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή την περίοδο 2005-2008 (σε σταθερές τιμές €)

ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2005	2006	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	2007	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	2008	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσοστιαία Μεταβολή 2005-2008
	Τιμή	Τιμή		Τιμή		Τιμή		
Συνολική Δαπάνη	1.420.926.525,7 €	1.477.817.942,8 €	4,0%	1.530.698.869,6 €	3,6%	1.531.806.097,4 €	0,1%	7,8%
Δημόσιες Δαπάνες	1.308.437.611,4 €	1.364.544.895,3 €	4,3%	1.415.889.792,6 €	3,8%	1.409.800.239,6 €	-0,4%	7,7%
Ιδιωτικές Δαπάνες	112.488.914,4 €	113.273.047,4 €	0,7%	114.809.077,0 €	1,4%	122.005.857,8 €	6,3%	8,5%
Μαθητικός Πληθυσμός	311.693	317.009	1,7%	300.947	-5,1%	288.483	-4,1%	-7,4%
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ	4.558,7 €	4.661,8 €	2,3%	5.086,3 €	9,1%	5.309,9 €	4,4%	16,5%
Δημόσια ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ	4.197,8 €	4.304,4 €	2,5%	4.704,8 €	9,3%	4.886,9 €	3,9%	16,4%
Ιδιωτική ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ	360,9 €	357,3 €	-1,0%	381,5 €	6,8%	422,9 €	10,9%	17,2%

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

5.2.3 Συνολική δαπάνη ανά μαθητή σε σχέση με το κατά κεφαλή ΑΕΠ

Διαιρώντας τη συνολική δαπάνη ανά μαθητή με το ετήσιο ΑΕΠ κατά κεφαλή προκύπτει ένας νέος σημαντικός δείκτης αποτίμησης της χρηματοδότησης της εκπαίδευσης. Ο συγκεκριμένος δείκτης συγκρίνει τη δαπάνη για την εκπαίδευση ανά μαθητή με το ετήσιο κατά κεφαλή ΑΕΠ. Η αξία του δείκτη έγκειται στο ότι αποδίδει το ποσοστό του ΑΕΠ ανά κάτοικο που επενδύεται κατ' έτος προκειμένου να καλυφθεί η δαπάνη της εκπαίδευσης ανά μαθητή. Σύμφωνα με τη σχετική μελέτη του ΟΟΣΑ (OECD, 2009), όσο αυξάνει το ΑΕΠ, άρα όσο πιο πλούσιες είναι οι χώρες, τόσο αυξάνει και η επένδυση για την κάλυψη των δαπανών της εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με την ίδια μελέτη υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ των βαθμίδων ως προς το ποσοστό του ΑΕΠ που επενδύεται σε αυτές, τόσο στις χώρες με υψηλό

ΑΕΠ όσο και σε εκείνες με χαμηλότερο. Η παρατηρούμενη τάση είναι ανάλογη της εκπαιδευτικής βαθμίδας με αποτέλεσμα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση να επενδύεται και το υψηλότερο ποσοστό.

Από την ανάλυση της χρηματοδότησης ως ποσοστό του ΑΕΠ μεταξύ Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας το παραπάνω χαρακτηριστικό επιβεβαιώνεται με τη Δευτεροβάθμια να καλύπτει περίπου διπλάσιο ποσοστό από την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνονται κατ' έτος οι τιμές και οι μεταβολές του ΑΕΠ κατά κεφαλή (τρέχουσες τιμές), της δαπάνης ανά μαθητή (τρέχουσες τιμές) ανά εκπαιδευτική βαθμίδα, καθώς και η τιμή του Δείκτη που προκύπτει ως το μεταξύ τους πηλίκο.

Πίνακας 5.8: Συνολική δαπάνη ανά μαθητή ως ποσοστό του κατά κεφαλή ΑΕΠ ανά βαθμίδα εκπαίδευσης την περίοδο 2005-2008

Εκπαιδευτική Βαθμίδα	Παράμετροι Δείκτη	2005		2006		2007		2008		Ποσοστιαία Μεταβολή 2005-2008
		Τιμή	Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή		
Πρωτοβάθμια	Δαπάνη ανά μαθητή	2.986,6 €	3.192,9 €	6,9% ▲	3.396,5 €	6,4% ▲	3.708,9 €	9,2% ▲	24,2% ▲	
	ΑΕΠ κατά κεφαλή	17.545,0 €	18.829,3 €	7,3% ▲	20.150,3 €	7,0% ▲	20.973,3 €	4,1% ▲	19,5% ▲	
	ΔΕΙΚΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	17,0%	17,0%	-0,4% ▼	16,9%	-0,6% ▼	17,7%	4,9% ▲	3,9% ▲	
Δευτεροβάθμια	Δαπάνη ανά μαθητή	5.249,0 €	5.466,3 €	4,1% ▲	5.873,0 €	7,4% ▲	6.482,7 €	10,4% ▲	23,5% ▲	
	ΑΕΠ κατά κεφαλή	17.545,0 €	18.829,3 €	7,3% ▲	20.150,3 €	7,0% ▲	20.973,3 €	4,1% ▲	19,5% ▲	
	ΔΕΙΚΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	29,9%	29,0%	-3,0% ▼	29,1%	0,4% ▲	30,9%	6,0% ▲	3,3% ▲	
Τριτοβάθμια	Δαπάνη ανά φοιτητή	4.122,1 €	4.349,9 €	5,5% ▲	4.883,5 €	12,3% ▲	5.309,9 €	8,7% ▲	28,8% ▲	
	ΑΕΠ κατά κεφαλή	17.545,0 €	18.829,3 €	7,3% ▲	20.150,3 €	7,0% ▲	20.973,3 €	4,1% ▲	19,5% ▲	
	ΔΕΙΚΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	23,5%	23,1%	-1,7% ▼	24,2%	4,9% ▲	25,3%	4,5% ▲	7,8% ▲	

Πηγή δεδομένων: ΕΛ.ΣΤΑΤ. – Εθνικοί Λογαριασμοί

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Το 2008 η τιμή του Δείκτη δαπάνη ανά μαθητή της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως ποσοστό του κατά κεφαλή ΑΕΠ ήταν **17,7%**. Αυτό με άλλα λόγια σημαίνει ότι το 17,7% περίπου του **κατά κεφαλή Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος** (δηλαδή του πλούτου που παράγεται και αναλογεί ανά κάτοικο) επενδύεται προκειμένου να καλύψει δαπάνες της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Όπως σημειώθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο το μεγαλύτερο μέρος αυτών των δαπανών αφορά σε δαπάνες εκπαιδευτικών υπηρεσιών που έπρεπε να παρέχονται από το κράτος (πιστοποιημένη ξενόγλωσση εκπαίδευση, υποστήριξη προετοιμασίας μαθητών, και υποχρεωτική ένταξη των μαθητών ηλικίας 3 και 4 ετών στην Δημόσια Προσχολική εκπαίδευση).

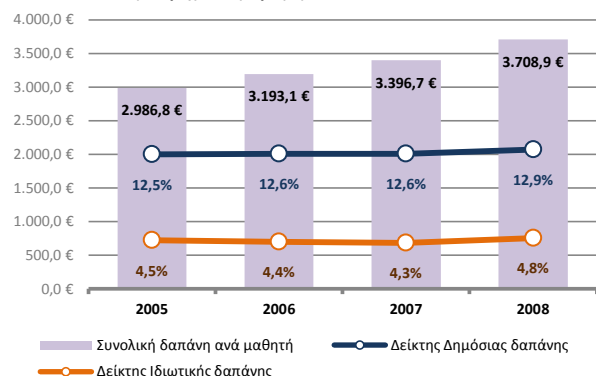
Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2008 ο συγκεκριμένος δείκτης χρηματοδότησης αυξήθηκε κατά **3,9%**, από 17,0% το 2005 σε 17,7% το 2008. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη αύξηση επηρεάστηκε από την κατά 4,9% ετήσια αύξηση που παρουσιάστηκε μεταξύ των ετών 2007-2008, αφού τα προηγούμενα έτη ο Δείκτης παρουσίαζε μείωση κατά 0,5% ετησίως λόγω της μεγαλύτερης αναλογικά αύξησης του κατά κεφαλή ΑΕΠ έναντι της αντίστοιχης αύξησης των δαπανών ανά μαθητή για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Το αντίθετο, ακριβώς, συνέβη κατά το τελευταίο έτος της περιόδου.

Στο ακόλουθο γράφημα αποτυπώνονται οι τιμές του Δείκτη των Δημόσιων και Ιδιωτικών δαπανών ανά μαθητή της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς το κατά κεφαλή ΑΕΠ.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο **Δείκτης Ιδιωτικών δαπανών** εμφανίζεται κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2007 να **μειώνεται** κατά **0,1** ποσοστιαίες μονάδες περίπου ετησίως, ενώ το 2007-2008 **αυξάνεται** κατά **0,5** ποσοστιαίες μονάδες, λόγω της αύξησης κατά 15,3% της δαπάνης ανά μαθητή έναντι της μικρότερης αύξησης (κατά 4,1%) που παρουσίασε το κατά κεφαλή ΑΕΠ της συγκεκριμένης χρονιάς.

Ο **Δείκτης Δημοσίων δαπανών**, από την άλλη μεριά, εμφανίζεται την ίδια περίοδο με **αυξητική τάση**, χωρίς να επηρεάζεται ιδιαίτερα από το μικρότερο ρυθμό μεταβολής του κατά κεφαλή ΑΕΠ (4,1%) την περίοδο 2007-2008, λόγω της μεγαλύτερης αύξησης των Δημοσίων δαπανών ανά μαθητή στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (7,1%).

Γράφημα 5.7: Δείκτης Δημόσιας και Ιδιωτικής χρηματοδότησης της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή ως προς το κατά κεφαλή ΑΕΠ την περίοδο 2005-2008 (σε τρέχουσες τιμές €)

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

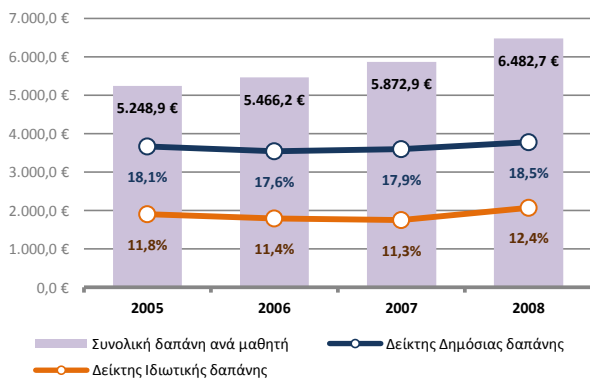
Ως προς τον αντίστοιχο Δείκτη Χρηματοδότησης στη **Δευτεροβάθμια εκπαίδευση** (Πίνακας 5.8) σημειώνουμε ότι το 2008 η τιμή του Δείκτη δαπάνη ανά μαθητή της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ως ποσοστό του κατά κεφαλή ΑΕΠ ήταν **30,9%**. Αυτό με άλλα λόγια σημαίνει ότι το ένα τρίτο περίπου του πλούτου που παράγεται και αναλογεί σε κάθε κάτοικο επενδύεται για να καλύψει δαπάνες της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Όπως σημειώθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο το μεγαλύτερο μέρος αυτών των δαπανών αφορά σε δαπάνες εξωσχολικής υποστήριξης των μαθητών λόγω των Πανελληνίων εξετάσεων για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2008 ο συγκεκριμένος δείκτης χρηματοδότησης αυξήθηκε κατά **3,3%**, από 29,9% το 2005 σε 30,9% το 2008. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη αύξηση επηρεάστηκε από την κατά 6,1% ετήσια αύξηση που παρουσιάστηκε μεταξύ των ετών 2007-2008, αφού τα

προηγούμενα έτη ο Δείκτης παρουσίαζε μείωση κατά 3,0% το 2005-2006, και το επόμενο έτος μικρή αύξηση (κατά 0,4%).

Στο ακόλουθο γράφημα αποτυπώνονται οι τιμές του Δείκτη των Δημόσιων και Ιδιωτικών δαπανών ανά μαθητή της **Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** ως προς το κατά κεφαλή ΑΕΠ.

Γράφημα 5.8: Δείκτης Δημόσιας και Ιδιωτικής χρηματοδότησης της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανά μαθητή ως προς το κατά κεφαλή ΑΕΠ την περίοδο 2005-2008 (σε τρέχουσες τιμές €)

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο **Δείκτης Ιδιωτικών δαπανών** εμφανίζεται κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2007 να **μειώνεται** κατά **2,2** ποσοστιαίες μονάδες περίπου ετησίως, ενώ το 2007-2008 **αυξάνεται** κατά 10,2%, λόγω της αύξησης κατά 14,7% της δαπάνης ανά μαθητή έναντι της μικρότερης αύξησης (κατά 4,1%) που παρουσίασε το κατά κεφαλή ΑΕΠ της συγκεκριμένης χρονιάς.

Ο **Δείκτης Δημοσίων δαπανών**, από την άλλη μεριά, εμφανίζεται την ίδια περίοδο με ελαφρά αυξητική τάση, χωρίς να επηρεάζεται ιδιαίτερα από το μικρότερο ρυθμό μεταβολής του κατά κεφαλή ΑΕΠ (4,1%) την περίοδο 2007-2008, λόγω της μεγαλύτερης αύξησης των Δημοσίων δαπανών ανά μαθητή στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (7,7%).

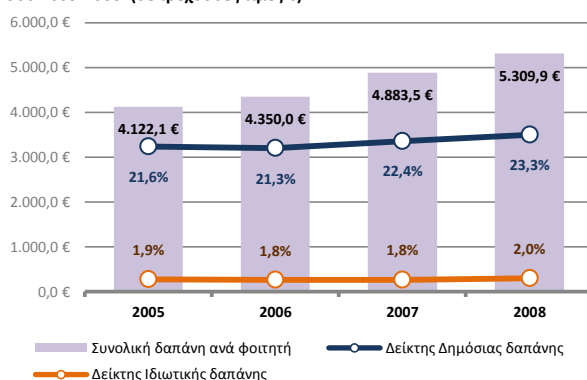
Τέλος, ως προς τον αντίστοιχο Δείκτη Χρηματοδότησης στην **Τριτοβάθμια εκπαίδευση** (Πίνακας 5.8) σημειώνουμε ότι το 2008 η τιμή του Δείκτη δαπάνη ανά φοιτητή/σπουδαστή της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως ποσοστό του κατά κεφαλή ΑΕΠ ήταν **25,3%**. Αυτό

με άλλα λόγια σημαίνει ότι το ένα τέταρτο περίπου του πλούτου που παράγεται και αναλογεί σε κάθε κάτοικο επενδύεται για να καλύψει δαπάνες της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2008 ο συγκεκριμένος δείκτης χρηματοδότησης αυξήθηκε κατά 7,8%, από 23,5% το 2005 σε 25,3% το 2008. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη αύξηση επηρεάστηκε από την κατά 28,8% αύξηση που παρουσίασε την ίδια περίοδο η δαπάνη ανά φοιτητή/σπουδαστή, αφού το κατά κεφαλή ΑΕΠ αυξήθηκε με μικρότερο ρυθμό (κατά 19,5%).

Στο ακόλουθο γράφημα αποτυπώνονται οι τιμές του Δείκτη των Δημοσίων και Ιδιωτικών δαπανών ανά φοιτητή/σπουδαστή της **Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης** ως προς το κατά κεφαλή ΑΕΠ.

Γράφημα 5.9: Δείκτης Δημόσιας και Ιδιωτικής χρηματοδότησης της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά φοιτητή ως προς το κατά κεφαλή ΑΕΠ την περίοδο 2005-2008 (σε τρέχουσες τιμές €)

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο **Δείκτης Ιδιωτικών δαπανών** εμφανίζεται κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2008 **οριακά αυξημένος** κατά **0,1** ποσοστιαίες μονάδες.

Αντίθετα, ο **Δείκτης Δημοσίων δαπανών** εμφανίζεται την ίδια περίοδο με σαφή **αυξητική** τάση (συνολική αύξηση κατά 7,7%). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη αύξηση επηρεάστηκε από την κατά 28,7% αύξηση που παρουσίασε την ίδια περίοδο η δημόσια δαπάνη ανά φοιτητή/σπουδαστή, αφού το κατά κεφαλή ΑΕΠ αυξήθηκε με μικρότερο ρυθμό (κατά 19,5%).

5.2.4 Απόδοση της χρηματοδότησης στην εκπαίδευση

Η επένδυση στην εκπαίδευση αποτελεί συνταγματικά κατοχυρωμένη υποχρέωση του κράτους, που οφείλει να διασφαλίζει την παροχή του συγκεκριμένου κοινωνικού αγαθού στους πολίτες. Ως εκ τούτου, η αποτίμηση αυτής της επένδυσης πρέπει να αναλύεται με όρους Κοινωνικής Οικονομίας, όπου η έννοια του κόστους διευρύνεται προκειμένου να συμπεριλάβει το σύνολο των υλικών και άυλων εισροών που επενδύο-

νται, και η έννοια του κέρδους των μετόχων, διευρύνεται σε εκείνην του συνολικά παραγόμενου κοινωνικού οφέλους που μερίζεται σε όλους τους πολίτες. Η ανάλυση των οικονομικών στοιχείων που ήδη παρατέθηκαν, έχει ως απώτερο στόχο να αναδείξει την ετήσια μετρήσιμη δαπάνη που τόσο το κράτος, όσο και τα νοικοκυριά, καταβάλλουν προκειμένου να καρπωθούν οι πολίτες το συγκεκριμένο κοινωνικό όφελος.

Από την ανάλυση της δημόσιας και ιδιωτικής χρηματοδότησης για την εκπαίδευση, που προηγήθηκε, προέκυψε ότι:

- το μεγαλύτερο κατά κατηγορία ποσοστό των λειτουργικών δαπανών της εκπαίδευσης (**Τακτικός Προϋπολογισμός**) αφορά στη μισθοδοσία του ανθρώπινου δυναμικού της εκπαίδευσης,
- το **Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων** αποτελεί κατά μέση τιμή μόλις το **9,4%** της συνολικής χρηματοδότησης της εκπαίδευσης την τετραετία 2005-2008, γεγονός που δεν επιτρέπει την βελτίωση των υποδομών σε βραχυ-μεσοπρόθεσμο διάστημα. Πρέπει να σημειωθεί ότι το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων δεν εξειδικεύεται στον Προϋπολογισμό του κράτους σε κατηγορίες δαπανών για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση και επομένως δεν μπορεί να συνυπολογισθεί στο Δείκτη Απόδοσης της χρηματοδότησης ανά βαθμίδα εκπαίδευσης.
- η **Κοινωνική χρηματοδότηση** για την εκπαίδευση ανέρχεται κατά μέση τιμή στο **22,1%** της συνολικής δημόσιας χρηματοδότησης για την εκπαίδευση την τετραετία 2005-2008. Η επίδραση της, ωστόσο, στα παραγόμενα εκπαιδευτικά αποτελέσματα, και μάλιστα ανά βαθμίδα εκπαίδευσης, δεν μπορεί επίσης να αποτιμηθεί. Το σύνολο της κοινωνικής χρηματοδότησης δεν έχει ουσιαστικά επενδυθεί σε σαφές και μεσο-μακροπρόθεσμο σταθερό στρατηγικό σχεδιασμό για τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης, με αποτέλεσμα κατά τη μετάβαση από το ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα στο επόμενο να διαφοροποιείται η στοχοθεσία και οι τελικά ωφελούμενοι. Σε αρκετές περιπτώσεις τα παραγόμενα οφέλη, είτε διαφοροποιούνται κατά βαθμίδα (ολοήμερα τμήματα στο Δημοτικό, όχι στο Γυμνάσιο), είτε προκύπτουν από επιμέρους καινοτομίες (αγωγή υγείας, αγωγή καταναλωτή), που τελικά δεν ενσωματώνονται στο εκπαιδευτικό σύστημα. Τέλος, συχνά ο σχεδιασμός του χρηματοδοτούμενου έργου εστιάζεται στο επιμέρους καλύπτοντας μέρος μόνο της επιχειρούμενης καινοτομίας. Για παράδειγμα, το σχέδιο για τον εκσυγχρονισμό των προγραμμάτων σπουδών και την παραγωγή νέων σχολικών εγχειριδίων (και ευρύτερα εκπαιδευτικού υλικού) για την υποχρεωτική εκπαίδευση, αλλά και την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, θα έπρεπε να έχει προβλεφθεί και αποτυπωθεί στους ετήσιους προϋπολογισμούς του Υπουργείου Παιδείας, και να εξειδικεύεται στη συστηματική επιμόρφωση του συνόλου του εκπαιδευτικού προσωπικού, στη χρήση σύγχρονων τεχνολογικών υποδομών, σε νέα εκπαιδευτικά υλικά, αλλά και σε μηχανισμούς αξιολόγησης των αντίστοιχων παραγόμενων εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων.
- οι δαπάνες, τέλος, των νοικοκυριών (**ιδιωτική χρηματοδότηση**) προσανατολίζονται κυρίως στην αγορά υπηρεσιών εκπαίδευσης που το εκπαιδευτικό

σύστημα, είτε **δεν παρέχει** (για παράδειγμα, δημόσιες μονάδες προσχολικής αγωγής για νήπια ηλικίας 3-4 ετών, πιστοποίηση ξένων γλωσσών στο σχολείο), είτε τις παρέχει αλλά **δεν πείθει για την ποιότητά τους**. Και στις δύο περιπτώσεις τα νοικοκυριά καταφεύγουν στην αγορά, η οποία εκμεταλλεόμενη την υστέρηση του κράτους αποκτά ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Στους Πίνακες 5.8 και 5.9 αποτυπώνονται αντίστοιχα οι ετήσιες δημόσιες δαπάνες λειτουργίας της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και οι δαπάνες των νοικοκυριών, οι οποίες αναλύονται σε δύο κατηγορίες δαπανών: **Κατηγορία (Α)** σε δαπάνες υπηρεσιών εκπαίδευσης που **τα νοικοκυριά επιλέγουν** να καταβάλλουν στον Ιδιωτικό Τομέα της εκπαίδευσης (π.χ. δίδακτρα φοίτησης σε ιδιωτικά σχολεία) παρότι παρέχονται δωρεάν από το κράτος, και **Κατηγορία (Β)** σε δαπάνες υπηρεσιών εκπαίδευσης που τα νοικοκυριά **αναγκάζονται να καταβάλλουν** στον Ιδιωτικό Τομέα της εκπαίδευσης επειδή ουσιαστικά δεν παρέχονται από το κράτος (όπως η λειτουργία δημόσιων μονάδων προσχολικής ηλικίας για νήπια ηλικίας 3-4 ετών, η πιστοποίηση ξένων γλωσσών, και η βελτίωση της επίδοσης των μαθητών χωρίς εξωσχολική υποστήριξη). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση η διάκριση των δαπανών στις δυο παραπάνω κατηγορίες δεν έχει έννοια αφού η συντριπτική πλειοψηφία των δαπανών για Τριτοβάθμια εκπαίδευση καλύπτεται από δημόσιες δαπάνες και όχι από δαπάνες των νοικοκυριών. Ωστόσο, υπογραμμίζεται ότι στην περίπτωση που θα μπορούσε να λαμβάνονταν υπόψη και η αναλογία δαπανών για Τριτοβάθμια εκπαίδευση της κατηγορίας «οικονομικές μεταβιβάσεις για σπουδές σε άλλα νοικοκυριά στο εσωτερικό και εξωτερικό» μεταξύ των βαθμίδων (Δευτεροβάθμια, Μεταδευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια) η εικόνα αυτή θα αναστραφεί. Για το λόγο αυτό και προκειμένου να προσδοθεί ρεαλιστικότερα ο **δείκτης απόδοσης** των εκπαιδευτικών βαθμίδων, ο υπολογισμός του θα γίνει με δύο προσεγγίσεις: μια στηριγμένη στις **ενταγμένες** στις βαθμίδες δαπάνες των νοικοκυριών και μια δεύτερη που κατ'εκτίμηση θα επιμερίσει τις **μη ενταγμένες** δαπάνες των νοικοκυριών (**γενικές αγορές** για αγορά αγαθών και υπηρεσιών εκπαίδευσης, **οικονομικές μεταβιβάσεις** σε άλλα νοικοκυριά λόγω σπουδών και δαπάνες **καταλύματος** σε οικοτροφεία και πανεπιστήμια).

Αν η παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών από το κράτος ήταν πληρέστερη, η δεύτερη κυρίως κατηγορία δαπάνης των νοικοκυριών θα μπορούσε να μηδενιστεί, προς όφελος των νοικοκυριών. Επομένως η συγκεκριμένη κατηγορία **μειώνει αναλογικά την αποδοτικότητα της συνολικής χρηματοδότησης στην εκπαίδευση**, αφού καταβάλλεται **δωλή** χρηματοδότηση για την παραγωγή του ίδιου προσδοκώμενου εκ-

παιδευτικού αποτελέσματος χωρίς επιλογή. Το γεγονός αυτό αποτυπώνει και ο **Δείκτης απόδοσης** της

συνολικής χρηματοδότησης της εκπαίδευσης στην τελευταία γραμμή των Πινάκων 5.9 και 5.10.

Πίνακας 5.9: Δείκτης απόδοσης της χρηματοδότησης στην Προσχολική & Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, την περίοδο 2005-2008 (1^η προσέγγιση)

ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ & ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2005	2006	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	2007	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	2008	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσοστιαία Μεταβολή 2005-2008
	Ποσό/Τιμή	Ποσό/Τιμή		Ποσό/Τιμή		Ποσό/Τιμή		
Δημόσια Χρηματοδότηση (Τακτικός Προϋπολογισμός)	1.734.012.802 €	1.862.679.185 €	7,4% ▲	1.983.987.643 €	6,5% ▲	2.135.306.571 €	7,6% ▲	14,6% ▲
Ιδιωτική χρηματοδότηση (Κατηγορία Α) (Δαπάνη για υπηρεσίες Νηπιαγωγείων & Δημοτικών)	229.313.067 €	238.291.361 €	3,9% ▲	248.514.776 €	4,3% ▲	316.083.996 €	27,2% ▲	32,6% ▲
Ιδιωτική χρηματοδότηση (Κατηγορία Β) (Δαπάνη για υπηρεσίες Παιδαγωγών, μπέμπυ-σίτερς, παιδοκόμων-Τροφών, βρεφονηπιακών-σταθμών-Παιδικών σταθμών (προνήπια)-Φροντιστηρίων-Ιδιαίτερων μαθημάτων-Ξένων Γλωσσών-Εκπαιδευτικών εκδρομών)	606.006.564 €	629.733.539 €	3,9% ▲	656.750.997 €	4,3% ▲	665.887.395 €	1,4% ▲	5,7% ▲
ΣΥΝΟΛΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	2.569.332.433 €	2.730.704.086 €	6,3% ▲	2.889.253.416 €	5,8% ▲	3.117.277.962 €	7,9% ▲	14,2% ▲
ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ της χρηματοδότησης στην εκπαίδευση ⁽¹⁾	76,4%	76,9%	0,7% ▲	77,3%	0,4% ▲	78,6%	1,8% ▲	2,2% ▲

Πεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

(1) Ο Δείκτης απόδοσης υπολογίζεται ως ποσοστό του αθροίσματος της Δημόσιας και της Ιδιωτικής (Α) χρηματοδότησης ως προς το σύνολο της χρηματοδότησης

Το 2008 τα νοικοκυριά δαπάνησαν το ποσό των **316εκατ.€** που αντιστοιχεί στο **32,2%** της ιδιωτικής δαπάνης για εκπαίδευση και αφορά σε δαπάνες υπηρεσιών εκπαίδευσης που **τα νοικοκυριά επιλέγουν να καταβάλλουν** για υπηρεσίες εκπαίδευσης, ενώ **παρέχονται από το κράτος Κατηγορία (Α)**, στις οποίες περιλαμβάνονται δαπάνες για υπηρεσίες Νηπιαγωγείων και Δημοτικών σχολείων. Το υπόλοιπο **67,8%** της δαπάνης των νοικοκυριών, που αντιστοιχεί σε **665,9εκατ.€**, καταβάλλεται για υπηρεσίες της **Κατηγορίας (Β)** και αφορά σε δαπάνες για υπηρεσίες εκπαίδευσης που **τα νοικοκυριά αναγκάζονται να καταβάλλουν** επειδή ουσιαστικά **δεν παρέχονται από το κράτος ή παρέχονται αλλά δεν πείθουν για την ποιότητά τους**. Στις υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνονται οι υπηρεσίες: παιδαγωγών, μπέμπυ-σίτερς και παιδοκόμων, τροφών, βρεφονηπιακών σταθμών για παιδιά ηλικίας έως και 3 ετών, παιδικών σταθμών για παιδιά από 3 ετών και άνω, φροντιστηρίων και ιδιαίτερων μαθημάτων, ξένων γλωσσών και εκπαιδευτικών εκδρομών. Αξίζει να σημειωθεί για την τελευταία περίπτωση υπηρεσιών ότι τόσο στο Δημόσιο, όσο και στον Ιδιωτικό τομέα, η συγκεκριμένη υπηρεσία καλύπτεται αποκλειστικά από τους γονείς. Ωστόσο, στις περιπτώσεις που η συγκεκριμένη δαπάνη –όπως τουλάχιστον αναφέρεται στην περιγραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ.– αφορά επισκέψεις με σαφή εκπαιδευτικό χαρακτήρα, όπως είναι οι επισκέψεις μουσείων και αρχαιολογικών χώρων, θεάτρων, και εκπαιδευτικών προγραμμάτων γενικότερα, στις οποίες παιδαγωγικά περιλαμβάνονται και οι μονοήμερες εκδρομές ψυχαγωγικού χαρακτήρα, δεν είναι νοητό το γιατί αποτελεί υποχρέωση των γονέων να καλύψουν τη συγκεκριμένη μορφή εκπαίδευσης, όταν αυτή παρέχεται στο πλαίσιο μιας δωρεάν και δημόσιας εκπαίδευσης. Για παράδειγμα, και προκειμένου να επιλυθούν περιπτώσεις εκπαιδευτικών ανισοτήτων που αφορούν μαθητές προερχόμενους από οικογένειες ευπαθών κοινωνικών ομάδων (με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, ανεργία γο-

νών, γονείς με αναπηρία κλπ.), θα έπρεπε η συγκεκριμένη παροχή να διευκολύνεται ή να καλύπτεται από την τοπική κοινωνία με αναλογικά χαμηλότερη επιβάρυνση του συνόλου των νοικοκυριών μέσω των δημοτικών τελών.

Επιπλέον, οι τοπικές κοινωνίες θα πρέπει να στηριχθούν και με πόρους αλλά και με τεχνογνωσία από το κράτος προκειμένου να μπορούν να διασφαλίσουν ότι οι γονείς με παιδιά προσχολικής ηλικίας μέχρι και 4-5 ετών να μπορούν να απολαμβάνουν υπηρεσιών βρεφονηπιακών σταθμών με χαμηλή επιβάρυνση ή και δωρεάν. Οι συγκεκριμένες μονάδες Προσχολικής αγωγής θα πρέπει εκτός του παιδαγωγικού έργου τους να διασφαλίζουν τη σίτιση των νηπίων και την υγειονομική φροντίδα τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στα περισσότερα κράτη-μέλη της Ε.Ε. οι συγκεκριμένες υπηρεσίες παρέχονται από τις τοπικές αυτοδιοικήσεις αλλά ως προς το παιδαγωγικό τους κομμάτι εποπτεύονται από τα αντίστοιχα παιδαγωγικά ινστιτούτα, δηλαδή από το Υπουργείο Παιδείας.

Τέλος, ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες φροντιστηρίων, ιδιαίτερων μαθημάτων και ξένων γλωσσών θα πρέπει η εκπαιδευτική πολιτική για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση μέσω των προγραμμάτων σπουδών να πείσει τους γονείς αλλά και την κοινωνία για την υπεύθυνη παιδαγωγικά και αποτελεσματική εκμάθηση, πιστοποίηση, διδακτική υποστήριξη κάθε παιδιού είτε αντιμετωπίζει μαθησιακές δυσκολίες, είτε όχι. Με αυτή την έννοια ο υπολογισμός του **Δείκτη Απόδοσης της Χρηματοδότησης** της εκπαίδευσης λειτουργεί και ως δείκτης **αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος**, όπως αυτό περιγράφεται από το συνταγματικό νομοθέτη στο άρθρο 16 του Συντάγματος.

Το 2008 η τιμή του **Δείκτη απόδοσης της χρηματοδότησης** για την Προσχολική & Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ήταν **78,6%**. Αυτό με άλλα λόγια σημαίνει ότι το **21,4%** της συνολικής χρηματοδότησης της Προσχολικής και Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, που αντιστοιχεί

περίπου σε **666 εκατ. €**, με ένα διαφορετικό στρατηγικό σχεδιασμό για την εκπαίδευση θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί προς όφελος των νοικοκυριών. Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2008 ο συγκεκριμένος Δείκτης απόδοσης **αυξήθηκε** κατά **2,2%**, από 76,4% το 2005 σε 78,6% το 2008, γεγονός που κρίνεται **θετικό** για την Προσχολική και Πρωτοβάθμια εκπαίδευση της χώρας.

Στον ακόλουθο πίνακα αναλύεται ο αντίστοιχος Δείκτης απόδοσης της χρηματοδότησης της **Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης**.

Το 2008 τα νοικοκυριά δαπάνησαν το ποσό των **264εκατ.€** που αντιστοιχεί στο **15,1%** της ιδιωτικής δαπάνης για εκπαίδευση και αφορά σε δαπάνες υπηρεσιών εκπαίδευσης που **τα νοικοκυριά επιλέγουν να καταβάλλουν για υπηρεσίες εκπαίδευσης, ενώ παρέχονται από το κράτος Κατηγορία (Α)**, στις οποίες

περιλαμβάνονται δαπάνες για υπηρεσίες Γυμνασίων, Γενικών Λυκείων και ΤΕΕ. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το συγκεκριμένο ποσό είναι κατά **16,5%** χαμηλότερο του αντίστοιχου ποσού της Προσχολικής & Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Το υπόλοιπο **84,9%** της δαπάνης των νοικοκυριών, που αντιστοιχεί σε **1.487εκατ.€**, καταβάλλεται για υπηρεσίες της **Κατηγορίας (Β)** και αφορά σε δαπάνες για υπηρεσίες εκπαίδευσης που τα νοικοκυριά **αναγκάζονται να καταβάλλουν** επειδή ουσιαστικά δεν παρέχονται από το κράτος ή παρέχονται αλλά δεν πεύθουν για την ποιότητά τους. Στις υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνονται οι υπηρεσίες: φροντιστηρίων και ι-διαίτερων μαθημάτων, ξένων γλωσσών και εκπαιδευτικών εκδρομών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το συγκεκριμένο ποσό είναι κατά **123,4%** υψηλότερο του αντίστοιχου ποσού της Προσχολικής & Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Πίνακας 5.10: Δείκτης απόδοσης της χρηματοδότησης στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, την περίοδο 2005-2008 (1^η προσέγγιση)

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2005		2006		2007		2008		Ποσοστιαία Μεταβολή 2005-2008
	Ποσό/Τιμή	Ποσό/Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσό/Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσό/Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή		
Δημόσια Χρηματοδότηση (Τακτικός Προϋπολογισμός)	2.149.742.980 €	2.251.693.627 €	4,7% ▲	2.402.185.364 €	6,7% ▲	2.605.779.130 €	8,5% ▲	15,7% ▲	
Ιδιωτική χρηματοδότηση (Κατηγορία Α) (Δαπάνη για υπηρεσίες Γυμνασίων, Λυκείων & ΤΕΕ)	204.622.735 €	212.634.328 €	3,9% ▲	221.756.979 €	4,3% ▲	264.077.111 €	19,1% ▲	24,2% ▲	
Ιδιωτική χρηματοδότηση (Κατηγορία Β) (Δαπάνη για Φροντιστήρια - Ιδιαιτέρως - Ξένες Γλώσσες - Εκπαιδευτικές εκδρομές)	1.194.290.071 €	1.241.050.110 €	3,9% ▲	1.294.294.883 €	4,3% ▲	1.487.408.550 €	14,9% ▲	19,9% ▲	
ΣΥΝΟΛΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	3.548.655.785 €	3.705.378.065 €	4,4% ▲	3.918.237.225 €	5,7% ▲	4.357.264.791 €	11,2% ▲	17,6% ▲	
ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ της χρηματοδότησης στην εκπαίδευση ⁽¹⁾	66,3%	66,5%	0,2% ▲	67,0%	0,7% ▲	65,9%	-1,6% ▼	-1,0% ▼	

Επεξήγηση: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

(1) Ο Δείκτης απόδοσης υπολογίζεται ως ποσοστό του αθροίσματος της Δημόσιας και της Ιδιωτικής (Α) χρηματοδότησης ως προς το σύνολο της χρηματοδότησης.

Το 2008 η τιμή του **Δείκτη απόδοσης της χρηματοδότησης** για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν **65,9%**. Αυτό με άλλα λόγια σημαίνει ότι το **34,1%** της συνολικής χρηματοδότησης της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που αντιστοιχεί περίπου σε **1.487 εκατ. €**, με ένα διαφορετικό στρατηγικό σχεδιασμό για την εκπαίδευση θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί προς όφελος των νοικοκυριών. Ο Δείκτης απόδοσης της χρηματοδότησης της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εμφανίζεται **χαμηλότερος** κατά **16,2%** του αντίστοιχου της Προσχολικής και Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (78,6%).

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2008 ο συγκεκριμένος Δείκτης απόδοσης **μειώθηκε** κατά **1,0%**, από 66,3% το 2005 σε 65,9% το 2008, γεγονός που κρίνεται **αρνητικό** για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση της χώρας.

Στην ανάλυση που προηγήθηκε, ωστόσο, πολύ σημαντικές κατηγορίες δαπανών της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας δεν είναι δυνατόν από την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών να επιμεριστούν ως προς τις εκπαιδευτικές βαθμίδες στις οποίες αναφέρονται. Για παράδειγμα οι δαπάνες για

σχολεία ειδικής αγωγής ενός νοικοκυριού δεν είναι δυνατόν να προσεγγιστεί από τη βάση δεδομένων εάν αφορά την Πρωτοβάθμια ή την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, οι δαπάνες για αγορά σχολικών βιβλίων, βοηθημάτων, εγκυκλοπαιδειών και γραφικής ύλης είναι ενοποιημένη, παρότι ανά βαθμίδα οι συγκεκριμένες δαπάνες διαφοροποιούνται. Γι' αυτούς τους λόγους, η παρούσα μελέτη στο πλαίσιο της δευτερογενούς ανάγνωσης των στατιστικών στοιχείων που επιχειρεί, διατυπώνει συγκεκριμένη εκτίμηση ανά κατηγορία δαπάνης στηριζόμενη στις πληθυσμιακές αναλογίες τόσο των βαθμίδων, όσο και του πλήθους των μαθητών που χρησιμοποιούν αντίστοιχα τη συγκεκριμένη κατηγορία δαπάνης.

Ως εκ τούτου, στην προσέγγιση αυτή στην Κατηγορία (Α) των δαπανών των νοικοκυριών επιπλέον περιλαμβάνεται και η αναλογία της δαπάνης για φοίτηση σε σχολεία ειδικής αγωγής, ενώ ως επιπλέον κατηγορίες δαπανών ανά βαθμίδα εκπαίδευσης περιλαμβάνονται οι γενικές αγορές αγαθών εκπαίδευσης και οι οικονομικές μεταβιβάσεις για σπουδές στο εσωτερικό και εξωτερικό σε όσες περιπτώσεις αυτές έχουν έννοια.

Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνονται οι δαπάνες των νοικοκυριών για υπηρεσίες εκπαίδευσης ανά εκπαιδευτική βαθμίδα και αναλύονται στις παραπάνω κατηγορίες για τα έτη 2004 και 2008. Επιπλέον, αποδίδεται ο αντίστοιχος δείκτης επιβάρυνσης ανά βαθμίδα εκπαίδευσης, ο οποίος προκύπτει από τη νέα προσέγγιση των κατηγοριών δαπάνης για την εκπαίδευση και αποδίδει την ετήσια δαπάνη ανά κατηγορία ως ποσοστό του μηνιαίου συνολικού εισοδήματος του νοικοκυριού. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια της πενταετίας 2004-2008 όλες οι κατηγορίες δαπανών κατέγραψαν αύξηση.

Το 2008 τα νοικοκυριά δαπάνησαν **380,4 εκατ.€** για υπηρεσίες **Προσχολικής εκπαίδευσης** που κατά μέση τιμή τα επιβάρυναν κατά **136,3%** του μηνιαίου συνολικού εισοδήματός τους. Από το συγκεκριμένο ποσό το **82,9%** (**315,3 εκατ.€**) αφορά σε δαπάνες της **Κατηγορίας (B)**, δηλαδή σε δαπάνες για υπηρεσίες εκπαί-

δευσης που τα νοικοκυριά **αναγκάζονται να καταβάλλουν** επειδή ουσιαστικά **δεν παρέχονται από το κράτος ή παρέχονται αλλά δεν πείθουν για την ποιότητά τους**. Αντίθετα, το **17,1%** (**365,1 εκατ.€**) αφορά σε δαπάνες της **Κατηγορίας (A)**, δηλαδή σε δαπάνες υπηρεσιών εκπαίδευσης που **τα νοικοκυριά επιλέγουν να καταβάλλουν**, παρότι **παρέχονται δωρεάν από τη δημόσια εκπαίδευση**.

Την ίδια χρονιά, τα νοικοκυριά δαπάνησαν **775,0 εκατ.€** για υπηρεσίες **Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης** που κατά μέση τιμή τα επιβάρυναν κατά **123,0%** του μηνιαίου συνολικού εισοδήματός τους. Από το συγκεκριμένο ποσό το **45,2%** (**350,6 εκατ.€**) αφορά σε δαπάνες της **Κατηγορίας (B)**. Το **33,1%** (**256,6 εκατ.€**) αφορά σε δαπάνες της **Κατηγορίας (A)**, ενώ το υπόλοιπο **21,6%** που αντιστοιχεί στο ποσό των **167,8 εκατ.€** αφορά σε **γενικές αγορές αγαθών εκπαίδευσης**.

Πίνακας 5.11: Διάκριση των δαπανών των νοικοκυριών για υπηρεσίες εκπαίδευσης σε κατηγορίες ανά βαθμίδα εκπαίδευσης τα έτη 2004 και 2008

Βαθμίδα	Κατηγορία δαπάνης	2004		2008		Ρυθμός μεταβολής 2004-2008	Δείκτης επιβάρυνσης
		Ποσό	%	Ποσό	%		
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ εκπαίδευση	ΣΥΝΟΛΟ	337,8 εκατ.€	8,2%	380,4 εκατ.€	7,8%	12,6%	136,3%
	Κατηγορία (A)	53,4 εκατ.€	15,8%	65,1 εκατ.€	17,1%	21,9%	
	Κατηγορία (B)	284,4 εκατ.€	84,2%	315,3 εκατ.€	82,9%	10,9%	
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ εκπαίδευση	ΣΥΝΟΛΟ	605,9 εκατ.€	14,8%	775,0 εκατ.€	15,9%	27,9%	123,0%
	Κατηγορία (A)	171,5 εκατ.€	28,3%	256,6 εκατ.€	33,1%	49,6%	
	Κατηγορία (B)	298,6 εκατ.€	49,3%	350,6 εκατ.€	45,2%	17,4%	
	Γενικές αγορές	135,8 εκατ.€	22,4%	167,8 εκατ.€	21,6%	23,6%	
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ εκπαίδευση	ΣΥΝΟΛΟ	1.568,5 εκατ.€	38,3%	2.023,9 εκατ.€	41,5%	29,0%	269,6%
	Κατηγορία (A)	198,2 εκατ.€	12,6%	265,9 εκατ.€	13,1%	34,1%	
	Κατηγορία (B)	1.149,0 εκατ.€	73,3%	1.487,4 εκατ.€	73,5%	29,5%	
	Γενικές αγορές	141,1 εκατ.€	9,0%	176,9 εκατ.€	8,7%	25,4%	
	Οικον. μεταβιβάσεις για σπουδές	80,2 εκατ.€	5,1%	93,7 εκατ.€	4,6%	16,9%	
ΜΕΤΑΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ εκπαίδευση	ΣΥΝΟΛΟ	167,3 εκατ.€	4,1%	184,1 εκατ.€	3,8%	10,0%	172,6%
	Κατηγορία (A)	62,2 εκατ.€	37,2%	68,1 εκατ.€	37,0%	9,5%	
	Κατηγορία (B)	71,1 εκατ.€	42,5%	75,0 εκατ.€	40,7%	5,4%	
	Γενικές αγορές	13,9 εκατ.€	8,3%	17,5 εκατ.€	9,5%	26,1%	
	Οικον. μεταβιβάσεις για σπουδές	20,0 εκατ.€	12,0%	23,4 εκατ.€	12,7%	16,9%	
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ εκπαίδευση	ΣΥΝΟΛΟ	1.420,4 εκατ.€	34,6%	1.508,2 εκατ.€	31,0%	6,2%	280,8%
	Κατηγορία (A)	0,0 εκατ.€	0,0%	0,0 εκατ.€	0,0%		
	Κατηγορία (B)	97,9 εκατ.€	6,9%	122,0 εκατ.€	8,1%	24,7%	
	Γενικές αγορές	65,0 εκατ.€	4,6%	75,9 εκατ.€	5,0%	16,9%	
	Οικον. μεταβιβάσεις για σπουδές	1.257,5 εκατ.€	88,5%	1.310,2 εκατ.€	86,9%	4,2%	
ΣΥΝΟΛΟ		4.099,8 εκατ.€	100,0%	4.871,5 εκατ.€	100,0%	18,8%	

Εκτίμηση χρηματοδότησης: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ 2011

Για υπηρεσίες **Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** τα νοικοκυριά δαπάνησαν **2.023,9 εκατ.€** που κατά μέση τιμή τα επιβάρυναν κατά **269,6%** του μηνιαίου συνολικού εισοδήματός τους. Από το συγκεκριμένο ποσό το **73,5%** (**1.487,4 εκατ.€**) αφορά σε δαπάνες της **Κατηγορίας (B)**, το **13,1%** (**265,9 εκατ.€**) αφορά σε δαπάνες της **Κατηγορίας (A)**. Επιπλέον, το **8,7%** που αντιστοιχεί στο ποσό των **176,9 εκατ.€** αφορά σε **γενικές αγορές αγαθών εκπαίδευσης**, ενώ το υπόλοιπο **4,6%** (**93,7 εκατ.€**) αφορά σε **οικονομικές μεταβιβά-**

σεις σε παιδιά που έχουν μετοικήσει για να σπουδάσουν.

Για υπηρεσίες **Μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** τα νοικοκυριά δαπάνησαν **184,1 εκατ.€** που τα επιβάρυναν κατά **172,6%** του μηνιαίου συνολικού εισοδήματός τους. Από το συγκεκριμένο ποσό το **40,7%** (**75,0 εκατ.€**) αφορά σε δαπάνες της **Κατηγορίας (B)**. Το **37,0%** (**68,1 εκατ.€**) αφορά σε δαπάνες της **Κατηγορίας (A)**. Επιπλέον, το **9,5%** που αντιστοιχεί στο ποσό των **17,5 εκατ.€** αφορά σε **γενικές αγορές αγαθών**

εκπαίδευσης, ενώ το υπόλοιπο **12,7% (23,4 εκατ.€)** αφορά σε **οικονομικές μεταβιβάσεις** σε παιδιά που έχουν μετοικήσει για να σπουδάσουν.

Τέλος, το 2008 τα νοικοκυριά δαπάνησαν για υπηρεσίες **Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης 1.508,2 εκατ.€** που κατά μέση τιμή τα επιβάρυναν κατά **280,8%** του μηνιαίου συνολικού εισοδήματός τους, που αποτελεί και την υψηλότερη επιβάρυνση μεταξύ των βαθμίδων της εκπαίδευσης. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι η **Κατηγορία (Α)** καταγράφει μηδενικές τιμές και κατά τα δύο έτη αναφοράς, αφού από Σύνταγμα της χώρας απαγορεύει τη φοίτηση σε ιδιωτικό πανεπιστήμιο. Από το συγκεκριμένο ποσό το **8,1% (122,0 εκατ.€)** αφορά σε δαπάνες της **Κατηγορίας (Β)**, το **5,0% (75,9 εκατ.€)** αφορά σε **γενικές αγορές αγαθών εκπαίδευσης**, το **86,9% (1.310,2 εκατ.€)** αφορά σε **οικονομικές μεταβιβάσεις** σε παιδιά που έχουν μετοικήσει για να σπουδάσουν στο εξωτερικό και το εσωτερικό της χώρας.

Κατά την πενταετία 2004-2008, τον υψηλότερο **ρυθμό μεταβολής** (πάνω από 33,3%) κατέγραψαν οι δαπάνες της **Κατηγορίας (Α)** στην **Πρωτοβάθμια** εκπαίδευση κατά **49,6%** και στη **Δευτεροβάθμια** εκπαίδευση κατά **34,1%** αντίστοιχα, γεγονός που υποδεικνύει υψηλή τιμολογιακή πολιτική διδάκτρων στην τυπική εκπαίδευση.

Στον ακόλουθο πίνακα οι δαπάνες των νοικοκυριών για υπηρεσίες εκπαίδευσης (συνολικά και ανά κατηγορία) αποδίδονται **ανά μαθητή/φοιτητή**.

Στον ακόλουθο πίνακα οι δαπάνες των νοικοκυριών για υπηρεσίες εκπαίδευσης (συνολικά και ανά κατηγορία) αποδίδονται **ανά μαθητή/φοιτητή**.

Πίνακας 5.12: Δαπάνες των νοικοκυριών για υπηρεσίες εκπαίδευσης ανά μαθητή σε κατηγορίες και βαθμίδα εκπαίδευσης τα έτη 2004 και 2008

Βαθμίδα	Κατηγορία δαπάνης	2004		2008		Ρυθμός μεταβολής 2004-2008
		Ποσό	%	Ποσό	%	
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ εκπαίδευση	ΣΥΝΟΛΟ	518 €	100,0%	548 €	100,0%	5,8% ▲
	Κατηγορία (Α)	82 €	15,8%	94 €	17,1%	14,6% ▲
	Κατηγορία (Β)	436 €	84,2%	455 €	82,9%	4,2% ▲
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ εκπαίδευση	ΣΥΝΟΛΟ	925 €	100,0%	1.216 €	100,0%	31,4% ▲
	Κατηγορία (Α)	262 €	28,3%	403 €	33,1%	53,7% ▲
	Κατηγορία (Β)	456 €	49,3%	550 €	45,2%	20,6% ▲
	Γενικές αγορές	207 €	22,4%	263 €	21,6%	27,0% ▲
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ εκπαίδευση	ΣΥΝΟΛΟ	2.305 €	100,0%	3.011 €	100,0%	30,6% ▲
	Κατηγορία (Α)	291 €	12,6%	396 €	13,1%	35,8% ▲
	Κατηγορία (Β)	1.689 €	73,3%	2.213 €	73,5%	31,0% ▲
	Γενικές αγορές	207 €	9,0%	263 €	8,7%	27,0% ▲
	Οικον. μεταβιβάσεις για σπουδές	118 €	5,1%	139 €	4,6%	18,3% ▲
ΜΕΤΑΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ εκπαίδευση	ΣΥΝΟΛΟ	2.498 €	100,0%	2.767 €	100,0%	10,8% ▲
	Κατηγορία (Α)	929 €	37,2%	1.024 €	37,0%	10,2% ▲
	Κατηγορία (Β)	1.062 €	42,5%	1.127 €	40,7%	6,1% ▲
	Γενικές αγορές	207 €	8,3%	263 €	9,5%	27,0% ▲
	Οικον. μεταβιβάσεις για σπουδές	299 €	12,0%	352 €	12,7%	17,7% ▲
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ εκπαίδευση	ΣΥΝΟΛΟ	4.533 €	100,0%	5.228 €	100,0%	15,3% ▲
	Κατηγορία (Α)	0 €	0,0%	0 €	0,0%	
	Κατηγορία (Β)	312 €	6,9%	423 €	8,1%	35,4% ▲
	Γενικές αγορές	207 €	4,6%	263 €	5,0%	27,0% ▲
	Οικον. μεταβιβάσεις για σπουδές	4.013 €	88,5%	4.542 €	86,9%	13,2% ▲
ΣΥΝΟΛΟ		1.732 €		2.066 €		19,3% ▲

Εκτίμηση χρηματοδότησης: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ 2011

Το 2008 το κόστος ανά φοιτητή στην **Τριτοβάθμια** εκπαίδευση ανέρχεται στο ποσό των **5.228€** κυρίως λόγω του υψηλού κόστους των οικονομικών μεταβιβάσεων για σπουδές στο εσωτερικό και εξωτερικό της χώρας (**4.542€** ανά φοιτητή/σπουδαστή). Το ζήτημα αυτό αναδεικνύει τη φοιτητική στέγη ως τη σημαντικότερη αιτία επιβάρυνσης του μέσου νοικοκυριού, αφού η συγκεκριμένη δαπάνη αφορά στο **86,9%** της συνολικής δαπάνης για Τριτοβάθμια εκπαίδευση που απορροφά το **25,0%** το ετήσιου συνολικού οικογενειακού εισοδήματος.

Υψηλή είναι και η δαπάνη ανά μαθητή της **Δευτεροβάθμιας** εκπαίδευσης που ανέρχεται στο ποσό των **3.011€** ανά μαθητή και αντιστοιχεί στο **57,6%** της δα-

πάνης ανά φοιτητή της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στη συγκεκριμένη βαθμίδα το υψηλότερο κόστος καταγράφουν οι υπηρεσίες της **Κατηγορίας (Β)** που κυρίως αφορούν στην εξωσχολική υποστήριξη των μαθητών (φροντιστήρια, ιδιαίτερα μαθήματα και ξένες γλώσσες) με το ποσό των **2.213€** ανά μαθητή. Η εξωσχολική υποστήριξη των μαθητών αναδεικνύεται ως η σημαντικότερη αιτία επιβάρυνσης του μέσου νοικοκυριού στη βαθμίδα αυτή, αφού η συγκεκριμένη δαπάνη αφορά στο **73,5%** της συνολικής δαπάνης για Δευτεροβάθμια εκπαίδευση που απορροφά, όπως και η Τριτοβάθμια εκπαίδευση, το **25,0%** του ετήσιου συνολικού οικογενειακού εισοδήματος του μέσου νοικοκυριού.

Την ίδια χρονιά και στην αμέσως επόμενη, από πλευράς κόστους, θέση κατατάσσεται η **Μεταδευτεροβάθμια** εκπαίδευση με τη δαπάνη ανά σπουδαστή να ανέρχεται στο ποσό των **2.767€**, που αντιστοιχεί στο **91,9%** της δαπάνης ανά μαθητή της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στη συγκεκριμένη βαθμίδα το υψηλότερο κόστος καταγράφουν οι υπηρεσίες της **Κατηγορίας (B)** που αφορούν σε καταβολή διδάκτρων σε Δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα και δαπάνες εκπαιδευτικών εκδρομών με το ποσό των **1.127€** ανά σπουδαστή, ενώ η αντίστοιχη δαπάνη για την **Κατηγορία (A)** που αφορά σε καταβολή διδάκτρων σε Ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα με το ποσό των **1.024€** ανά σπουδαστή. Η καταβολή διδάκτρων για τη φοίτηση στη Δημόσια Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση αναδεικνύεται ως η σημαντικότερη αιτία επιβάρυνσης του μέσου νοικοκυριού στη βαθμίδα αυτή, αφού η δαπάνη αφορά στο **40,7%** της συνολικής δαπάνης για Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση και απορροφά το **14,2%** του ετήσιου συνολικού οικογενειακού εισοδήματος του μέσου νοικοκυριού.

Το 2008 το κόστος ανά μαθητή στην **Πρωτοβάθμια εκπαίδευση** ανέρχεται στο ποσό των **1.216€** και αντιστοιχεί στο **40,4%** της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στη συγκεκριμένη βαθμίδα το υψηλότερο κόστος καταγράφουν οι υπηρεσίες της **Κατηγορίας (B)** που κυρίως αφορούν στην εξωσχολική υποστήριξη των μαθητών (ξένες γλώσσες, φροντιστήρια και ιδιαίτερα μαθήματα) με το ποσό των **550€** ανά μαθητή. Η εξωσχολική υποστήριξη των μαθητών αναδεικνύεται ως η σημαντικότερη αιτία επιβάρυνσης του μέσου νοικοκυριού στη βαθμίδα αυτή, αφού η συγκεκριμένη δαπάνη αφορά στο **45,2%** της συνολικής δαπάνης για Πρωτοβάθμια εκπαίδευση που απορροφά το **10,0%** του ετήσιου συνολικού οικογενειακού εισοδήματος του μέσου νοικοκυριού.

Τέλος, την ίδια χρονιά, το κόστος ανά νήπιο/βρέφος στην **Προσχολική εκπαίδευση** ανέρχεται στο ποσό των **548€** και αντιστοιχεί στο **45,1%** της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στη συγκεκριμένη βαθμίδα το υψηλότερο κόστος καταγράφουν οι υπηρεσίες της **Κατηγορίας (B)** που κυρίως αφορούν σε υπηρεσίες παιδαγωγών - μπίμπυ-σίτερς - παιδοκόμων, παιδικού σταθμού (για παιδιά 3 και 4 ετών) και τροφών, βρεφονηπιακών σταθμών (για παιδιά έως και 3 ετών) με το ποσό των **455€** ανά μαθητή. Οι συγκεκριμένες υπηρεσίες αναδεικνύονται ως η σημαντικότερη αιτία επιβάρυνσης του μέσου νοικοκυριού στη βαθμίδα αυτή, αφού η συγκεκριμένη δαπάνη καλύπτει το **82,9%** της συνολικής δαπάνης για Προσχολική εκπαίδευση που απορροφά το **11,3%** του ετήσιου συνολικού οικογενειακού εισοδήματος του μέσου νοικοκυριού.

Λαμβάνοντας υπόψη τις επιπλέον υπηρεσίες που κατά την εκτίμηση του ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ επιμερίστηκαν στις

βαθμίδες της εκπαίδευσης προφανώς θα επηρεαστεί και ο υπολογισμός του δείκτη απόδοσης της συνολικής χρηματοδότησης της εκπαίδευσης, αφού σε αυτόν πλέον θα έχουν ενταχθεί με κριτήρια και οι παραπάνω υπηρεσίες. Συγκεκριμένα, η δαπάνη για οικονομικές μεταβιβάσεις των νοικοκυριών σε άλλα νοικοκυριά για σπουδές στο **εσωτερικό** εντάσσεται στην **Κατηγορία (B)**, επειδή στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων των φοιτητών της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν αποτελεί επιλογή των νοικοκυριών αλλά υποχρέωση, αφού οι διαθέσιμες θέσεις στις φοιτητικές εστίες σε καμιά περίπτωση δεν μπορούν να καλύψουν ικανό ποσοστό του φοιτητικού πληθυσμού. Ακριβώς με το ίδιο σκεπτικό αντιμετωπίζονται και οι οικονομικές μεταβιβάσεις των νοικοκυριών της ανώτερης Δευτεροβάθμιας (Γενικό Λύκειο, ΤΕΕ). Αντίθετα, οι οικονομικές μεταβιβάσεις των νοικοκυριών σε άλλα νοικοκυριά για σπουδές στο **εξωτερικό** εντάσσεται στην **Κατηγορία (A)**, αφού αποτελούν επιλογή του νοικοκυριού και διαθέτει η δημόσια εκπαίδευση αντίστοιχη υπηρεσία δωρεάν. Επιπλέον, οι υπηρεσίες **παροχής καταλύματος σε οικοτροφεία και πανεπιστήμια**, που έχουν ενταχθεί στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, εκτιμάται ότι θα πρέπει να συνυπολογιστούν στην **Κατηγορία (B)**. Τέλος, οι **γενικές αγορές αγαθών εκπαίδευσης** εντάσσονται επίσης στην **Κατηγορία (B)**, αφού η συντριπτική πλειοψηφία τους υποδεικνύεται από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Συνολικά θα υπολογιστεί με τη νέα προσέγγιση ο Δείκτης απόδοσης τριών βαθμίδων της εκπαίδευσης (Προσχολική & Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια εκπαίδευση), ενώ δεν είναι δυνατόν να υπολογιστεί για τη Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση, αφού δεν επιμερίζονται οι δημόσιες δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού στη συγκεκριμένη βαθμίδα.

Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνεται ο **Δείκτης απόδοσης** της συνολικής χρηματοδότησης στην **Προσχολική και Πρωτοβάθμια** εκπαίδευση την περίοδο 2005-2008 σύμφωνα με τη **νέα προσέγγιση**, όπου επιμερίζονται σε βαθμίδες της εκπαίδευσης όλες οι διαθέσιμες δαπάνες για υπηρεσίες εκπαίδευσης των νοικοκυριών. Για τη λογική του δείκτη απόδοσης υπενθυμίζεται ότι αν η παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών από το κράτος ήταν πληρέστερη, Κατηγορία (B) των δαπανών των νοικοκυριών θα μπορούσε να μη δειστεί, προς όφελός τους. Επομένως, η συγκεκριμένη κατηγορία **μειώνει αναλογικά την απόδοση της συνολικής χρηματοδότησης στην εκπαίδευση**, αφού καταβάλλεται **διπλή** χρηματοδότηση για την παραγωγή του ίδιου προσδοκώμενου εκπαιδευτικού αποτελέσματος χωρίς επιλογή. Το γεγονός αυτό αποτυπώνει και ο **Δείκτης απόδοσης** της συνολικής χρηματοδότησης της εκπαίδευσης.

Πίνακας 5.13: Δείκτης απόδοσης της χρηματοδότησης στην Προσχολική & Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, την περίοδο 2005-2008 (2^η προσέγγιση)

ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ & ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2005		2006		2007		2008		Ποσοστιαία Μεταβολή 2005-2008
	Ποσό/Τιμή	Ποσό/Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσό/Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσό/Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή		
Δημόσια Χρηματοδότηση (Τακτικός Προϋπολογισμός)	1.734.012.802 €	1.862.679.185 €	7,4% ▲	1.983.987.643 €	6,5% ▲	2.135.306.571 €	7,6% ▲	23,1% ▲	
Ιδιωτική χρηματοδότηση (Κατηγορία Α) (Δαπάνη για υπηρεσίες Νηπιαγωγείων, Δημοτικών και σχολείων ειδικής αγωγής)	233.738.915 €	242.890.495 €	3,9% ▲	253.311.225 €	4,3% ▲	321.702.878 €	27,0% ▲	37,6% ▲	
Ιδιωτική χρηματοδότηση (Κατηγορία Β) (Δαπάνη για υπηρεσίες Παιδαγωγών, μπέμπυ-σίτερς, παιδοκόμων-Τροφών, βρεφονηπιακών-σταθμών-Παιδικών σταθμών (προνήπια)-Φροντιστηρίων-Ιδιαίτερων μαθημάτων-Ξένων Γλωσσών-Εκπαιδευτικών εκδρομών, Γενικές αγορές αγαθών εκπαίδευσης)	747.097.110 €	774.997.024 €	3,7% ▲	809.175.543 €	4,4% ▲	833.638.784 €	3,0% ▲	11,6% ▲	
ΣΥΝΟΛΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	2.714.848.826 €	2.880.566.703 €	6,1% ▲	3.046.474.411 €	5,8% ▲	3.290.648.233 €	8,0% ▲	21,2% ▲	
ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ της χρηματοδότησης στην εκπαίδευση ⁽¹⁾	72,5%	73,1%	0,8% ▲	73,4%	0,5% ▲	74,7%	1,7% ▲	3,0% ▲	

Επεξήγηση: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

(1) Ο Δείκτης απόδοσης υπολογίζεται ως ποσοστό του αθροίσματος της Δημόσιας και της Ιδιωτικής (Α) χρηματοδότησης ως προς το σύνολο της χρηματοδότησης.

Το 2008 τα νοικοκυριά δαπάνησαν το ποσό των **321,7 εκατ.€** που αντιστοιχεί στο **27,8%** της ιδιωτικής δαπάνης για εκπαίδευση και αφορά σε δαπάνες υπηρεσιών εκπαίδευσης που **τα νοικοκυριά επιλέγουν** να καταβάλλουν για υπηρεσίες εκπαίδευσης, ενώ παρέχονται από το κράτος Κατηγορία (Α), στις οποίες περιλαμβάνονται δαπάνες για υπηρεσίες Νηπιαγωγείων, Δημοτικών σχολείων και σχολείων ειδικής αγωγής. Το υπόλοιπο **72,2%** της δαπάνης των νοικοκυριών, που αντιστοιχεί σε **833,6 εκατ.€**, καταβάλλεται για υπηρεσίες της **Κατηγορίας (Β)** και αφορά σε δαπάνες για υπηρεσίες εκπαίδευσης που **τα νοικοκυριά αναγκάζονται να καταβάλλουν** επειδή ουσιαστικά δεν παρέχονται από το κράτος ή παρέχονται αλλά δεν πείθουν για την ποιότητά τους. Στις υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνονται οι υπηρεσίες: παιδαγωγών, μπέμπυ-σίτερς και παιδοκόμων, τροφών, βρεφονηπιακών σταθμών για παιδιά ηλικίας έως και 3 ετών, παιδικών σταθμών για παιδιά από 3 ετών και άνω, φροντιστηρίων και ιδιαίτερων μαθημάτων, ξένων γλωσσών,

εκπαιδευτικών εκδρομών και γενικές αγορές αγαθών εκπαίδευσης.

Το 2008 η νέα τιμή του **Δείκτη απόδοσης της χρηματοδότησης** για την Προσχολική & Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ήταν **74,7%**, μειωμένη κατά **3,9** ποσοστιαίες μονάδες έναντι της προηγούμενης προσέγγισης (**78,6%**). Αυτό με άλλα λόγια σημαίνει ότι το **25,3%** της συνολικής χρηματοδότησης της Προσχολικής και Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, που αντιστοιχεί σε **833,6 εκατ. €**, με ένα διαφορετικό στρατηγικό σχεδιασμό για την εκπαίδευση θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί προς όφελος των νοικοκυριών.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2008 ο συγκεκριμένος Δείκτης απόδοσης **αυξήθηκε** κατά **3,0%**, από 72,5% το 2005 σε 74,7% το 2008, γεγονός που κρίνεται **θετικό** για την Προσχολική και Πρωτοβάθμια εκπαίδευση της χώρας.

Στον ακόλουθο πίνακα αναλύεται ο αντίστοιχος Δείκτης απόδοσης της χρηματοδότησης της **Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** με τη **νέα προσέγγιση**.

Πίνακας 5.14: Δείκτης απόδοσης της χρηματοδότησης στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, την περίοδο 2005-2008 (2^η προσέγγιση)

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2005		2006		2007		2008		Ποσοστιαία Μεταβολή 2005-2008
	Ποσό/Τιμή	Ποσό/Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσό/Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσό/Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή		
Δημόσια Χρηματοδότηση (Τακτικός Προϋπολογισμός)	2.149.742.980 €	2.251.693.627 €	4,7% ▲	2.402.185.364 €	6,7% ▲	2.605.779.130 €	8,5% ▲	21,2% ▲	
Ιδιωτική χρηματοδότηση (Κατηγορία Α) (Δαπάνη για υπηρεσίες Γυμνασίων, Λυκείων & ΤΕΕ, Σχολείων ειδικής αγωγής)	206.059.194 €	214.127.030 €	3,9% ▲	223.313.722 €	4,3% ▲	265.900.784 €	19,1% ▲	29,0% ▲	
Ιδιωτική χρηματοδότηση (Κατηγορία Β) (Δαπάνη για Φροντιστήρια - Ιδιαίτερα - Ξένες Γλώσσες- Εκπαιδευτικές εκδρομές - Γενικές αγορές - Οικονομικές μεταβιβάσεις για σπουδές στο Εσωτερικό)	1.424.911.046 €	1.480.718.421 €	3,9% ▲	1.543.489.831 €	4,2% ▲	1.758.042.390 €	13,9% ▲	23,4% ▲	
ΣΥΝΟΛΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	3.780.713.220 €	3.946.539.077 €	4,4% ▲	4.168.988.916 €	5,6% ▲	4.629.722.303 €	11,1% ▲	22,5% ▲	
ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ της χρηματοδότησης στην εκπαίδευση ⁽¹⁾	62,3%	62,5%	0,3% ▲	63,0%	0,8% ▲	62,0%	-1,5% ▼	-0,5% ▼	

Επεξήγηση: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

(1) Ο Δείκτης απόδοσης υπολογίζεται ως ποσοστό του αθροίσματος της Δημόσιας και της Ιδιωτικής (Α) χρηματοδότησης ως προς το σύνολο της χρηματοδότησης.

Το 2008 τα νοικοκυριά δαπάνησαν το ποσό των **265,9 εκατ.€** που αντιστοιχεί στο **13,1%** της ιδιωτικής δαπάνης για εκπαίδευση και αφορά σε δαπάνες υπηρεσιών εκπαίδευσης που **τα νοικοκυριά επιλέγουν** να καταβάλλουν για υπηρεσίες εκπαίδευσης, ενώ παρέχονται από το κράτος Κατηγορία (Α), στις οποίες περι-

λαμβάνονται δαπάνες για υπηρεσίες Γυμνασίων, Γενικών Λυκείων και ΤΕΕ καθώς και μονάδων ειδικής αγωγής. Το υπόλοιπο **86,9%** της δαπάνης των νοικοκυριών, που αντιστοιχεί σε **1.758,0 εκατ.€**, καταβάλλεται για υπηρεσίες της **Κατηγορίας (Β)** και αφορά σε δαπάνες για υπηρεσίες εκπαίδευσης που τα νοικοκυ-

ριά **αναγκάζονται να καταβάλλουν** επειδή ουσιαστικά **δεν παρέχονται από το κράτος ή παρέχονται αλλά δεν πείθουν για την ποιότητά τους**. Στις υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνονται οι υπηρεσίες: φροντιστηρίων και ιδιαίτερων μαθημάτων, ξένων γλωσσών, εκπαιδευτικών εκδρομών, γενικών αγορών αγαθών εκπαίδευσης καθώς και οικονομικές μεταβιβάσεις για σπουδές στο εσωτερικό.

Το 2008 η νέα τιμή του **Δείκτη απόδοσης της χρηματοδότησης** για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν **62,0%**, μειωμένη κατά **3,9** ποσοστιαίες μονάδες έναντι της προηγούμενης προσέγγισης (**65,9%**). Αυτό με άλλα λόγια σημαίνει ότι το **38,0%** της συνολικής χρηματοδότησης της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που αντιστοιχεί σε **1.758,0 εκατ. €**, με ένα διαφορετικό στρατηγικό σχεδιασμό για την εκπαίδευση θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί προς όφελος των νοικοκυριών. Ο Δείκτης απόδοσης της χρηματοδότησης της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εμφανίζεται **χαμηλό-**

τερος κατά **12,7** ποσοστιαίες μονάδες του αντίστοιχου της Προσχολικής και Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (74,7%).

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2008 ο συγκεκριμένος Δείκτης απόδοσης **μειώθηκε** κατά **0,5%**, από 62,3% το 2005 σε 62,0% το 2008, γεγονός που κρίνεται **αρνητικό** για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση της χώρας.

Στον ακόλουθο πίνακα αναλύεται ο αντίστοιχος Δείκτης απόδοσης της χρηματοδότησης της **Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης**. Υπενθυμίζεται ότι η συμμετοχή των δαπανών για οικονομικές μεταβιβάσεις για σπουδές στο εσωτερικό και το εξωτερικό δεν ήταν στη βάση της ΕΛ.ΣΤΑΤ. επιμερισμένες σε βαθμίδες και ως εκ τούτου στην προηγούμενη προσέγγιση δεν θα ήταν ρεαλιστικός ο υπολογισμός δείκτη απόδοσης για τη συγκεκριμένη βαθμίδα.

Πίνακας 5.15: Δείκτης απόδοσης της χρηματοδότησης στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, την περίοδο 2005-2008 (2^η προσέγγιση)

ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2005		2006		2007		2008		Ποσοστιαία Μεταβολή 2005-2008
	Ποσό/Τιμή	Ποσό/Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσό/Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή	Ποσό/Τιμή	Ποσοστιαία Ετήσια Μεταβολή		
Δημόσια Χρηματοδότηση (Τακτικός Προϋπολογισμός)	1.183.110.129 €	1.273.276.192 €	7,6% ▲	1.359.435.216 €	6,8% ▲	1.409.800.240 €	3,7% ▲	19,2% ▲	
Ιδιωτική χρηματοδότηση (Κατηγορία Α) (Οικονομικές μεταβιβάσεις για σπουδές στο εξωτερικό)	355.715.170 €	369.642.486 €	3,9% ▲	385.501.257 €	4,3% ▲	233.224.336 €	-39,5% ▼	-34,4% ▼	
Ιδιωτική χρηματοδότηση (Κατηγορία Β) (Δαπάνη για υπηρεσίες ΤΕΙ, ΑΕΙ-Master-PhD - Φροντιστήρια - Εκπαιδευτικές εκδρομές - Γενικές αγορές - Οικονομικές μεταβιβάσεις για σπουδές στο Εσωτερικό - Υπηρεσίες παροχής καταλύματος)	1.121.000.569 €	1.165.913.437 €	4,0% ▲	1.212.947.012 €	4,0% ▲	1.274.951.731 €	5,1% ▲	13,7% ▲	
ΣΥΝΟΛΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	2.659.825.868 €	2.808.832.114 €	5,6% ▲	2.957.883.485 €	5,3% ▲	2.917.976.307 €	-1,3% ▼	9,7% ▲	
ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ της χρηματοδότησης στην εκπαίδευση ⁽¹⁾	57,9%	58,5%	1,1% ▲	59,0%	0,9% ▲	56,3%	-4,6% ▼	-2,7% ▼	

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

(1) Ο Δείκτης απόδοσης υπολογίζεται ως ποσοστό του αθροίσματος της Δημόσιας και της Ιδιωτικής (Α) χρηματοδότησης ως προς το σύνολο της χρηματοδότησης.

Το 2008 τα νοικοκυριά δαπάνησαν το ποσό των **233,2 εκατ.€** που αντιστοιχεί στο **15,5%** της ιδιωτικής δαπάνης για εκπαίδευση και αφορά σε δαπάνες υπηρεσιών εκπαίδευσης που **τα νοικοκυριά επιλέγουν να καταβάλλουν** για υπηρεσίες εκπαίδευσης, ενώ **παρέχονται από το κράτος Κατηγορία (Α)**, στις οποίες περιλαμβάνονται οι οικονομικές μεταβιβάσεις σε άλλα νοικοκυριά για σπουδές στο εξωτερικό. Το υπόλοιπο **84,5%** της δαπάνης των νοικοκυριών, που αντιστοιχεί σε **1.275,0 εκατ.€**, καταβάλλεται για υπηρεσίες της **Κατηγορίας (Β)** και αφορά σε δαπάνες για υπηρεσίες εκπαίδευσης που τα νοικοκυριά **αναγκάζονται να καταβάλλουν** επειδή ουσιαστικά **δεν παρέχονται από το κράτος ή παρέχονται αλλά δεν πείθουν για την ποιότητά τους**. Στις υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνονται οι υπηρεσίες: ΤΕΙ, ΑΕΙ-Master-PhD, φροντιστηρίων, εκπαιδευτικών εκδρομών, γενικών αγορών αγαθών εκπαίδευσης καθώς και οικονομικές μεταβιβάσεις για σπουδές στο εσωτερικό και δαπάνες παροχής καταλύματος σε οικοτροφεία και πανεπιστήμια.

Το 2008 η τιμή του **Δείκτη απόδοσης της χρηματοδότησης** για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν **56,3%**. Αυτό με άλλα λόγια σημαίνει ότι το **43,7%** της συνο-

λικής χρηματοδότησης της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που αντιστοιχεί σε **1.275,0 εκατ. €**, με ένα διαφορετικό στρατηγικό σχεδιασμό για την εκπαίδευση θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί προς όφελος των νοικοκυριών. Ο Δείκτης απόδοσης της χρηματοδότησης της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εμφανίζεται **χαμηλότερος** κατά **5,7** ποσοστιαίες μονάδες του αντίστοιχου της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (62,0%).

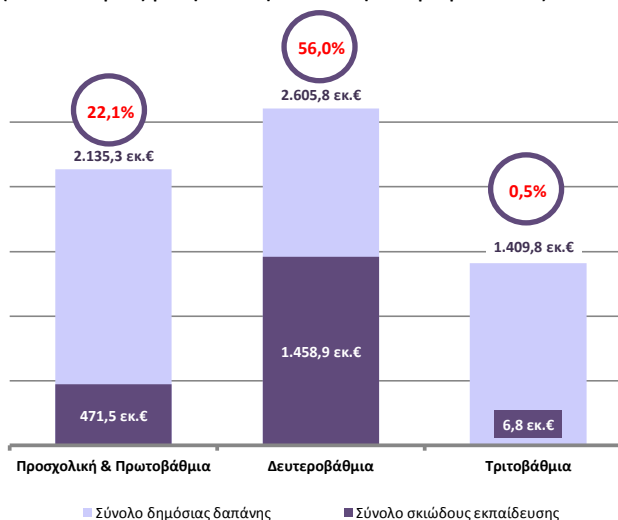
Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2008 ο συγκεκριμένος Δείκτης απόδοσης **μειώθηκε** κατά **2,7%**, από 57,9% το 2005 σε 56,3% το 2008, γεγονός που κρίνεται **αρνητικό** για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση της χώρας.

Στον πρόλογο της μελέτης "The challenge of shadow education" (NESSE, 2011) καταγράφεται ότι: «κάθε χρόνο ευρωπαϊκά νοικοκυριά σε όλη την Ευρώπη ξοδεύουν δισεκατομμύρια ευρώ προκειμένου να υποστηρίξουν την εξέλιξη των παιδιών τους μέσα στα σχολεία με εξωσχολική υποστήριξη, επιθυμώντας να διασφαλίσουν ότι τα παιδιά τους θα ανταποκριθούν με επάρκεια στις εξετάσεις, δουλειά ωστόσο που αποτελεί βασική ευθύνη του σχολείου.

Αυτή η ενισχυτική υποστήριξη των μαθητών είναι ευρύτατα γνωστή ως **σκιώδης εκπαίδευση** (*shadow education*) και η μεταφορά αυτή χρησιμοποιείται ακριβώς επειδή οι μηχανισμοί εξωσχολικής υποστήριξης μιμούνται την εκπαίδευση. Έτσι, αν κάποια καινούρια δραστηριότητα ενταχθεί στο εκπαιδευτικό σύστημα, τότε λίαν συντόμως εμφανίζεται και στη σκιά εκπαίδευση. Όσο αναπτύσσεται, επομένως, το εκπαιδευτικό σύστημα, τόσο αναπτύσσεται και το σύστημα εξωσχολικής υποστήριξης» (NESSE, 2011). Σύμφωνα με την παραπάνω έκθεση «σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες η εξωσχολική υποστήριξη αποτελεί πλέον ένα σημαντικό τομέα επιχειρηματικής δραστηριότητας». Θεωρώντας τις συγκεκριμένες παρατηρήσεις ιδιαίτερα σημαντικές για την ανάγνωση των συνολικών δαπανών για την εκπαίδευση, στο ακόλουθο γράφημα αποδίδεται η συνολική δαπάνη που καταβάλλουν τα νοικοκυριά για τη «σκιά εκπαίδευση» ανά βαθμίδα εκπαίδευσης και η οποία εκφράζεται και ως ποσοστό επί της συνολικής δημόσιας δαπάνης για την εκπαίδευση κατά το 2008.

Από τις επιμέρους δαπάνες των νοικοκυριών για την εκπαίδευση στην κατηγορία της «σκιά εκπαίδευσης» περιλαμβάνονται: οι δαπάνες για **υπηρεσίες φροντιστηρίων, ιδιαίτερων μαθημάτων και ξένων γλωσσών**, καθώς και οι δαπάνες για υπηρεσίες **παιδαγωγών, παιδοκόμων και μπέμπυ-σίτερς**.

Γράφημα 5.10: Συνολική δημόσια δαπάνη για την εκπαίδευση και δαπάνη (των νοικοκυριών) για τη «σκιά εκπαίδευση» ανά βαθμίδα το έτος 2008

Πηγή: α) Υπουργείο Οικονομικών-Γενικό Λογιστήριο του Κράτους - Κρατικός Προϋπολογισμός των ετών 2007-2008-2009-2010
β) ΕΛ.ΣΤΑΤ. - Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004 & 2008

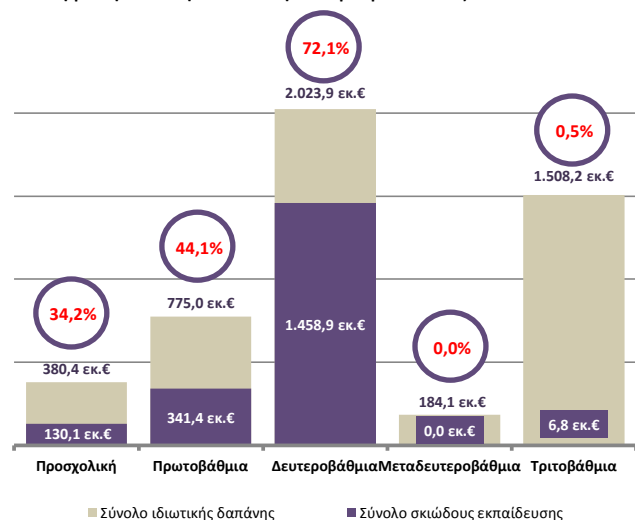
Το 2008, τα νοικοκυριά κατέβαλλαν για τη «σκιά εκπαίδευση» σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης το ποσό των **1.937,2 εκατ. €**, που αντιστοιχεί στο **31,5%** της συνολικής δημόσιας δαπάνης για τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (**6.150,9 εκατ.€**). Κατά τη διάρκεια της τετραετίας 2005-2008 το συγκεκριμένο ποσοστό **μειώθηκε** κατά **0,8** ποσοστιαίες μονάδες από 32,3% το 2005 σε 35,8% το 2008.

Πιο συγκεκριμένα, τα νοικοκυριά κατέβαλλαν για τη «σκιά εκπαίδευση» στην **Προσχολική** και **Πρωτοβάθμια** εκπαίδευση το 2008 το ποσό των **471,5 εκατ. €**, που αντιστοιχεί στο **21,2%** της συνολικής δημόσιας δαπάνης (**2.135,3 εκατ.€**). Κατά τη διάρκεια της τετραετίας 2005-2008 το συγκεκριμένο ποσοστό **μειώθηκε** κατά **3,8** ποσοστιαίες μονάδες από 25,9% το 2005 σε 22,1% το 2008.

Την ίδια χρονιά, τα νοικοκυριά κατέβαλλαν για τη «σκιά εκπαίδευση» στη **Δευτεροβάθμια** εκπαίδευση το ποσό των **1.458,9 εκατ. €**, που αντιστοιχεί στο **56,0%** της συνολικής δημόσιας δαπάνης (**2.605,8 εκατ.€**). Κατά τη διάρκεια της τετραετίας 2005-2008 το συγκεκριμένο ποσοστό **αυξήθηκε** κατά **2,4** ποσοστιαίες μονάδες από 53,6% το 2005 σε 56,0% το 2008. Τέλος, το 2008 τα νοικοκυριά κατέβαλλαν για τη «σκιά εκπαίδευση» στην **Τριτοβάθμια** εκπαίδευση το ποσό των **6,8 εκατ. €**, που αντιστοιχεί στο **0,5%** της συνολικής δημόσιας δαπάνης (**1.409,8 εκατ.€**). Κατά τη διάρκεια της τετραετίας 2005-2008 το συγκεκριμένο ποσοστό **μειώθηκε** κατά **2,7** ποσοστιαίες μονάδες από 3,2% το 2005 σε 0,5% το 2008.

Στο ακόλουθο γράφημα αποδίδεται η συνολική δαπάνη, ανά βαθμίδα εκπαίδευσης, που καταβάλλουν τα νοικοκυριά για τη «σκιά εκπαίδευση» και η οποία εκφράζεται και ως ποσοστό επί της συνολικής τους δαπάνης για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών εκπαίδευσης κατά το 2008.

Γράφημα 5.11: Συνολική δαπάνη των νοικοκυριών για την εκπαίδευση και δαπάνη για τη «σκιά εκπαίδευση» ανά βαθμίδα το έτος 2008

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. - Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004 & 2008
Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Το 2008, τα νοικοκυριά κατέβαλλαν για τη «σκιά εκπαίδευση» σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης το ποσό των **1.937,2 εκατ. €**, που αντιστοιχεί στο **39,8%** της συνολικής τους δαπάνης για αγορά αγαθών και υπηρεσιών για τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (**4.871,5 εκατ.€**). Κατά τη διάρκεια της πενταετίας 2004-2008 το συγκεκριμένο ποσοστό **αυξήθηκε** κατά **1,3** ποσοστιαίες μονάδες από 38,5% το 2004 σε 39,8%

το 2008. Αξίζει, επιπλέον, να σημειωθεί ότι την ίδια χρονιά από τη συνολική δαπάνη των νοικοκυριών για τη «σκιώδη εκπαίδευση» το **37,1%** (κατ' ελάχιστον) που αντιστοιχεί στο ποσό των **718,7 εκατ. €** αφορά στην παροχή υπηρεσιών **κατ' οίκον** (ιδιαίτερα μαθήματα) και όχι σε χώρο επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι συγκεκριμένες υπηρεσίες σχεδόν στο σύνολό τους κινούνται στο χώρο της **παραοικονομίας**. Στις υπηρεσίες αυτές έχουν συνυπολογιστεί: οι υπηρεσίες για παιδαγωγούς-παιδοκόμους-μπέμπυ σίτερς, για ιδιαίτερα μαθήματα Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και το 25,0% της δαπάνης για ξένες γλώσσες στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ως κατ' ελάχιστον εκτίμηση της δαπάνης για ιδιαίτερα μαθήματα ξένων γλωσσών εκτιμήθηκε το ποσοστό του 25,0% της δαπάνης για ξένες γλώσσες, η οποία δεν επιμερίζεται από την ΕΛ.ΣΤΑΤ σε υπηρεσίες φροντιστηρίων ξένων γλωσσών και σε ιδιαίτερα μαθήματα. Κατά τη διάρκεια της πενταετίας 2004-2008 το συγκεκριμένο ποσοστό **αυξήθηκε** κατά **0,5** ποσοστιαίες μονάδες από 36,6% το 2005 σε 37,1% το 2008 και σε απόλυτες τιμές η συνολική δαπάνη αυξήθηκε κατά **24,6%** από 576,7 εκατ. € το 2004 σε 718,7 εκατ. € το 2008.

Πιο συγκεκριμένα, και ανά βαθμίδα εκπαίδευσης, τα νοικοκυριά κατέβαλλαν για τη «σκιώδη εκπαίδευση» στην **Προσχολική** εκπαίδευση το 2008 το ποσό των **130,1 εκατ. €**, που αντιστοιχεί στο **34,2%** της συνολικής τους δαπάνης για την εκπαίδευση (**380,4 εκατ.€**). Κατά τη διάρκεια της πενταετίας 2004-2008 το συγκεκριμένο ποσοστό **μειώθηκε** κατά **7,3** ποσοστιαίες μονάδες από 41,5% το 2004 σε 34,2% το 2008.

Την ίδια χρονιά, τα νοικοκυριά κατέβαλλαν για τη «σκιώδη εκπαίδευση» στην **Πρωτοβάθμια** εκπαίδευση το ποσό των **341,4 εκατ. €**, που αντιστοιχεί στο **44,1%** της συνολικής τους δαπάνης για την εκπαίδευση (**775,0 εκατ.€**). Κατά τη διάρκεια της πενταετίας 2004-2008 το συγκεκριμένο ποσοστό **μειώθηκε** κατά

4,0 ποσοστιαίες μονάδες από 48,1% το 2004 σε 34,2% το 2008.

Στη **Δευτεροβάθμια** εκπαίδευση το 2008 τα νοικοκυριά κατέβαλλαν για τη «σκιώδη εκπαίδευση» το ποσό των **1.458,9 εκατ. €**, που αντιστοιχεί στο **72,1%** της συνολικής τους δαπάνης για την εκπαίδευση (**2.023,9 εκατ.€**). Κατά τη διάρκεια της πενταετίας 2004-2008 το συγκεκριμένο ποσοστό **αυξήθηκε** κατά **1,4** ποσοστιαίες μονάδες από 70,7% το 2004 σε 72,1% το 2008. Στη **Μεταδευτεροβάθμια** εκπαίδευση δεν καταγράφονται δαπάνες των νοικοκυριών για τη «σκιώδη εκπαίδευση»,

Τέλος, το 2008 τα νοικοκυριά κατέβαλλαν για τη «σκιώδη εκπαίδευση» στην **Τριτοβάθμια** εκπαίδευση το ποσό των **6,8 εκατ. €**, που αντιστοιχεί στο **0,5%** της συνολικής τους δαπάνης για την εκπαίδευση (**1.508,2 εκατ.€**). Κατά τη διάρκεια της πενταετίας 2004-2008 το συγκεκριμένο ποσοστό **μειώθηκε** κατά **2,0** ποσοστιαίες μονάδες από 2,5% το 2004 σε 0,5% το 2008.

Από τα παραπάνω γραφήματα το θέμα της εξωσχολικής υποστήριξης των μαθητών για υπηρεσίες που παρέχονται εντός του προγράμματος σπουδών της τυπικής εκπαίδευσης φαίνεται ότι έχει εκρηκτικές διαστάσεις στη **Δευτεροβάθμια εκπαίδευση**, αφού οι συγκεκριμένες υπηρεσίες αντιστοιχούν στο **56,0%** της δημόσιας δαπάνης και στο **72,1%** της ιδιωτικής δαπάνης για την εκπαίδευση στη συγκεκριμένη βαθμίδα. Αντίστοιχα, το ποσοστό της συγκεκριμένης κατηγορίας στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση στο **44,3%** της ιδιωτικής δαπάνης για την εκπαίδευση. Η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των δύο βαθμίδων έγκειται, σύμφωνα και με την ανάλυση που προηγήθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια, στο ότι στη **Δευτεροβάθμια** οι συγκεκριμένες υπηρεσίες αποβλέπουν στο **σύστημα πρόσβασης των αποφοίτων του Γενικού Λυκείου στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση** και στις **ξένες γλώσσες**, ενώ στην **Πρωτοβάθμια** εκπαίδευση αφορούν κυρίως στις **ξένες γλώσσες**.

5.3 Σύγκριση του ελληνικού και κοινοτικού μέσου όρου των δαπανών για την εκπαίδευση

Για πολλές δεκαετίες σε επίπεδο κοινωνικών πολιτικών η ανάγκη σύγκλισης με το μέσο κοινοτικό όρο υπήρξε καθοριστικό αίτημα των κοινωνικών εταίρων προς την πολιτική ηγεσία. Η συστηματική αποτύπωση των δαπανών για την εκπαίδευση που επιχείρησε η παρούσα έρευνα δεν αναδεικνύει απλώς τα ποσά με τα οποία επιβαρύνονται κυρίως τα νοικοκυριά προκειμένου να καλύψουν ανάγκες εκπαίδευσης των μελών τους προκειμένου να ανταποκριθούν στα σύγχρονα δεδομένα της αγοράς εργασίας, αλλά προσφέρονται και για μια αναλυτικότερη σύγκριση της μέσης ελληνικής με την αντίστοιχη κοινοτική δαπάνη για την εκπαίδευση. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι η πλήρης περιγραφή που έχει προηγηθεί με σχετικό διάγραμμα στις κατηγορίες και υποκατηγορίες δαπανών για την εκπαίδευση, καθώς και η τριμερής πηγή

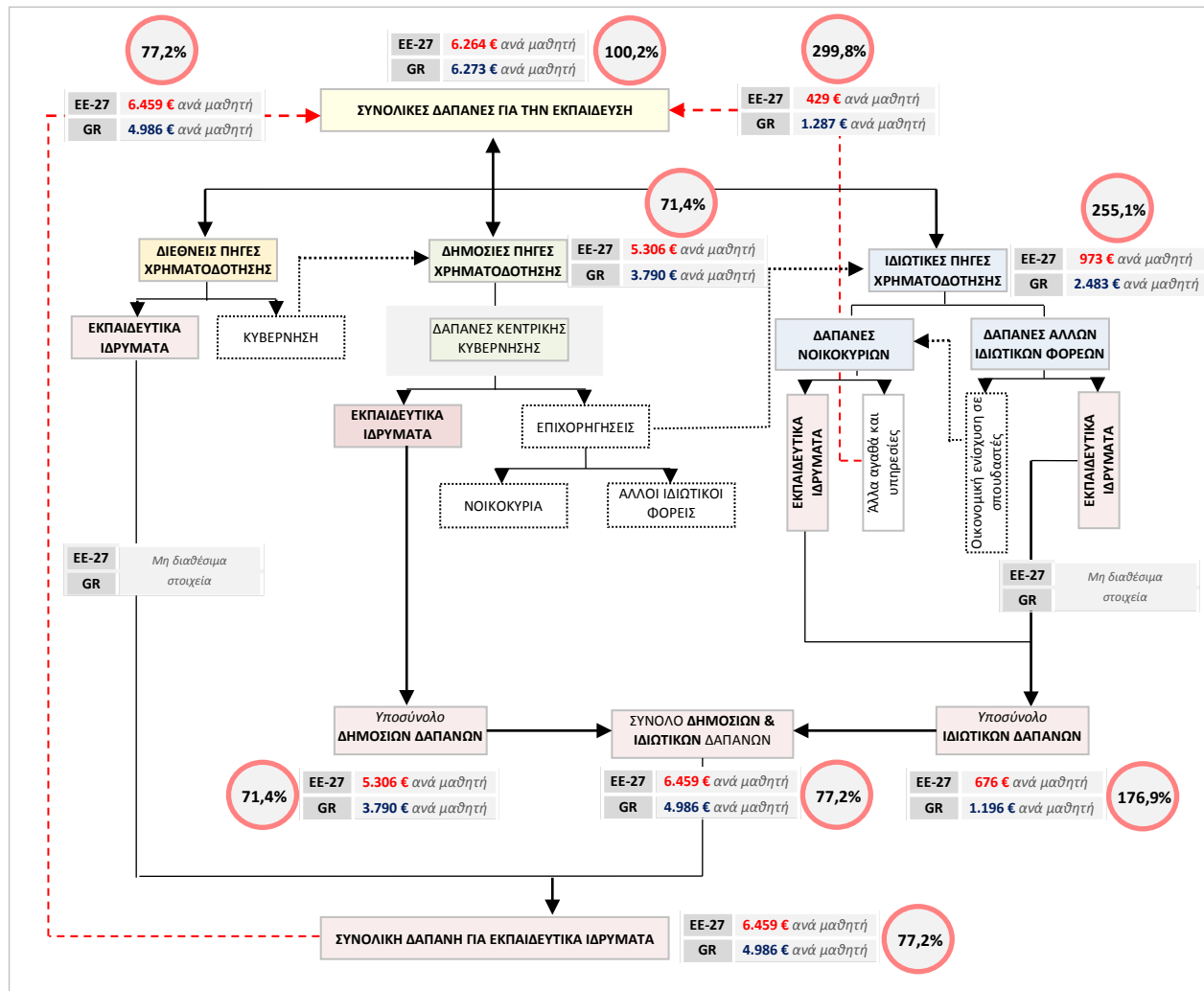
χρηματοδότησης τους δεν είναι δυνατόν να συμβάλλουν στη σύγκριση αυτή στο σύνολό τους, αλλά μερικές μόνο.

Το **2008** η συνολική δαπάνη ανά μαθητή στην Ελλάδα ήταν **6.273€**, κατά **10€ υψηλότερη** της αντίστοιχης μέσης κοινοτικής δαπάνης (**100,2%**). Η συγκεκριμένη συνολική δαπάνη, ωστόσο, δεν καλύπτεται στην Ε.Ε. και στην Ελλάδα με τον ίδιο τρόπο, αφού το ποσοστό που καλύπτει κάθε πηγή χρηματοδότησης της εκπαίδευσης (δημόσια, ιδιωτική) διαφέρει σημαντικά. Συγκεκριμένα, οι **δημόσιες** πηγές χρηματοδότησης της εκπαίδευσης στην **Ελλάδα** αντιστοιχούσαν σε **3.790€ ανά μαθητή**, ενώ οι **ιδιωτικές** πηγές χρηματοδότησης της εκπαίδευσης αντιστοιχούσαν σε **2.483€ ανά μαθητή**. Την ίδια χρονιά, ο **κοινοτικός όρος** κατέγραφε το ποσό **5.306€ ανά μαθητή** από **δημόσιες** πηγές

χρηματοδότησης και **973€ ανά μαθητή** από **ιδιωτικές** πηγές χρηματοδότησης της εκπαίδευσης αντίστοιχα. Επομένως, η δημόσια χρηματοδότηση της εκπαίδευσης στην Ελλάδα **υπολείπεται** κατά **1.516€ ανά μαθητή** της αντίστοιχης κοινοτικής (αναλογία **71,4%**), ενώ η ιδιωτική χρηματοδότηση της εκπαίδευσης **υπερέχει** κατά **1.510€ ανά μαθητή** της αντίστοιχης κοινοτικής (αναλογία **255,1%**).

χρηματοδότησης και **973€ ανά μαθητή** από **ιδιωτικές** πηγές χρηματοδότησης της εκπαίδευσης αντίστοιχα. Επομένως, η δημόσια χρηματοδότηση της εκπαίδευσης στην Ελλάδα **υπολείπεται** κατά **1.516€ ανά μαθητή** της αντίστοιχης κοινοτικής (αναλογία **71,4%**), ενώ η ιδιωτική χρηματοδότηση της εκπαίδευσης **υπερέχει** κατά **1.510€ ανά μαθητή** της αντίστοιχης κοινοτικής (αναλογία **255,1%**).

Διάγραμμα 5.3: Διαγραμματική σύγκριση της μέσης κοινοτικής δαπάνης ανά μαθητή και της αντίστοιχης ελληνικής το έτος 2008 ανά κατηγορία δαπάνης (για παιδιά ηλικίας 3 ετών και άνω)

Εκτίμηση χρηματοδότησης: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ 2011

(*Το ποσοστό που καταγράφεται σε κύκλο αποδίδει την αναλογία της δαπάνης ανά μαθητή στην Ελλάδα ως προς την αντίστοιχη της Ε.Ε. των 27.

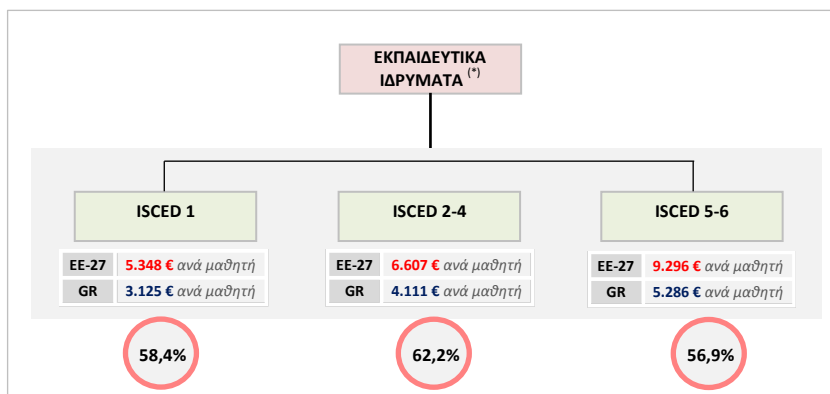
Την ίδια χρονιά, από το σύνολο της **ιδιωτικής χρηματοδότησης** της εκπαίδευσης στην **Ελλάδα** το **48,2%** (**1.196€ ανά μαθητή**) κάλυψε δαπάνες για **εκπαιδευτικά ιδρύματα** και ενώ το υπόλοιπο **51,8%** (**1.287€ ανά μαθητή**) κάλυψε ανάγκες για **αγορά άλλων αγαθών και υπηρεσιών εκπαίδευσης** των νοικοκυριών. Οι δαπάνες αυτές είναι σημαντικά υψηλότερες των αντίστοιχων δαπανών της Ε.Ε. των 27. Συγκεκριμένα, στην Ε.Ε. η δαπάνη για **εκπαιδευτικά ιδρύματα** το 2008 αντιστοιχούσε σε **676€ ανά μαθητή** και η δαπάνη των νοικοκυριών για **αγορά άλλων αγαθών και υπηρεσιών εκπαίδευσης** αντιστοιχούσε σε **429€ ανά μαθητή**. Επομένως, η ιδιωτική δαπάνη για εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα **υπερέχει** κατά **520€ ανά μαθητή** της αντίστοιχης κοινοτικής (αναλογία **176,9%**) και οι δαπάνες των νοικοκυριών για αγο-

ρά άλλων αγαθών και υπηρεσιών εκπαίδευσης επίσης **υπερέχουν** κατά **858€ ανά μαθητή** των αντίστοιχων της Ε.Ε. (αναλογία **299,8%**).

Στο ακόλουθο διάγραμμα στις βασικές κατηγορίες δαπανών αποτυπώνονται τόσο ο ελληνικός (με μπλε χρώμα), όσο και ο κοινοτικός μέσος όρος (με κόκκινο χρώμα) σε ευρώ ανά μαθητή. Επιπλέον, και με μορφή ποσοστού αποδίδεται η αναλογία της δαπάνης ανά μαθητή στην Ελλάδα ως προς την αντίστοιχη της Ε.Ε. των 27.

Στο ακόλουθο διάγραμμα αποτυπώνονται οι αντίστοιχες διαφοροποιήσεις της ελληνικής και της μέσης κοινοτικής δαπάνης ανά μαθητή και βαθμίδα εκπαίδευσης (ISCED 1, ISCED 2-4 και ISCED 5-6).

Διάγραμμα 5.4: Διαγραμματική σύγκριση της μέσης κοινοτικής δαπάνης για εκπαιδευτικά ιδρύματα ανά μαθητή και της αντίστοιχης ελληνικής το έτος 2008 ανά βαθμίδα εκπαίδευσης

Εκτίμηση χρηματοδότησης: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ 2011

(*) Το ποσοστό που καταγράφεται σε κύκλο κάτω από κάθε επίπεδο ISCED αποδίδει την αναλογία της δαπάνης ανά μαθητή στην Ελλάδα ως προς την αντίστοιχη της Ε.Ε. των 27.

Το 2008 η συνολική δαπάνη ανά μαθητή για την **Πρωτοβάθμια** εκπαίδευση (ISCED 1) στην Ελλάδα ήταν **3.125€**, **υπολειπόμενη** κατά **2.223€** της αντίστοιχης μέσης κοινοτικής δαπάνης, που ήταν **5.348€ ανά μαθητή**. Με άλλα λόγια η δαπάνη ανά μαθητή της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα αναλογεί στο **58,4%** της αντίστοιχης μέσης κοινοτικής.

Αντίστοιχη εικόνα παρατηρείται και στη γενικευμένη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (κατώτερη και ανώτερη Δευτεροβάθμια και Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση). Την ίδια χρονιά, η συνολική δαπάνη ανά μαθητή για τη **Δευτεροβάθμια** εκπαίδευση (ISCED 2-4) στην Ελλάδα ήταν **4.111€**, **υπολειπόμενη** κατά **2.496€** της αντίστοιχης μέσης κοινοτικής δαπάνης, που ήταν **6.607€ ανά μαθητή**. Με άλλα λόγια η δαπάνη ανά μαθητή της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα αναλογεί στο **62,2%** της αντίστοιχης μέσης κοινοτικής.

Τέλος, το 2008 η συνολική δαπάνη ανά μαθητή για την **Τριτοβάθμια** εκπαίδευση (ISCED 5-6) στην Ελλάδα ήταν **5.286€**, **υπολειπόμενη** κατά **4.010€** της αντίστοιχης μέσης κοινοτικής δαπάνης, που ήταν **9.296€ ανά μαθητή**. Με άλλα λόγια η δαπάνη ανά μαθητή της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα αναλογεί στο **56,9%** της αντίστοιχης μέσης κοινοτικής, και αποτελεί τη μεγαλύτερη μεταξύ των βαθμίδων απόκλιση σε απόλυτες τιμές, της ελληνικής από τη μέση κοινοτική δαπάνη ανά μαθητή. Από τα παραπάνω γίνεται εμφανές ότι τη μεγαλύτερη υστέρηση των συνολικών δαπανών ανά βαθμίδα εκπαίδευσης στην Ελλάδα παρουσιάζει η Τριτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία υπολείπεται κατά 43,1% του μέσου κοινοτικού όρου. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι αν υπολογίζουμε και στις υπόλοιπες δύο βαθμίδες την ιδιωτική συμμετοχή στη συνολική δαπάνη για εκπαιδευτικά ιδρύματα, τότε η απόκλιση από τον κοινοτικό μέσο όρο θα είναι πολύ μεγαλύτερη.

5.4 Διατύπωση προτάσεων εκπαιδευτικής πολιτικής

Η εκπαιδευτική έρευνα στην Ελλάδα έχει υποτιμήσει διαχρονικά την ποσοτική και ποιοτική αξία της χρηματοδότησης της εκπαίδευσης, αφού δεν την έχει συστηματικά αναλύσει και ερμηνεύσει, ως δυναμικό δείκτη της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης.

Στον κοινωνικό διάλογο τα πολιτικά κόμματα και τα συνδικάτα των εκπαιδευτικών έθεταν, επίσης διαχρονικά, ως κυρίαρχο αίτημά τους την αύξηση των δαπανών για την Παιδεία, που πράγματι ως δημόσια δαπάνη είναι από τις χαμηλότερες των κρατών-μελών της Δυτικής Ευρώπης. Ωστόσο, η χρηματοδότηση της εκπαίδευσης στην Ελλάδα δεν αποτελεί πλέον τη μόνη λύση για την ποιοτική αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης. Η ελληνική εκπαίδευση δυσκολεύεται να εφαρμόσει ένα παιδαγωγικά σύγχρονο και αποτελεσματικό στρατηγικό σχεδιασμό, ώστε να εκσυγχρονίσει τη διοίκηση και τις υποδομές της, να ανανεώσει τα προγράμματα σπουδών και να εφαρμόσει μια ουσιαστική και πολύμορφη επιμόρφωση του εκπαιδευτικού της προσωπικού. Η εμμονή στην, τελικά, συχνή παραλλαγή του ίδιου –από άποψη στόχων- συστήματος πρόσβασης των αποφοίτων Λυκείου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, που ευθύνεται για το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών των νοικοκυριών για την εκπαίδευση, δεν αποτελεί ουσιαστική λύση επειδή δεν μπορεί να ανατρέψει τις παθογένειες που το ίδιο γέννησε. Ωστόσο, οι παθογένειες αυτές διευρύνθηκαν και επηρέασαν όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Στο ποιοτικό κόστος θα πρέπει να συνυπολογιστεί η διευρυνόμενη «ακαδημαϊκοποίηση» των εφαρμοσμένων γνωστικών πεδίων σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, η σταδιακή αποδόμηση και κατάρρευση της Τεχνικής και Επαγγελματικής εκπαίδευσης, η αναποτελεσματικότητα και ο αποπροσανατολισμός του συστήματος της συνεχιζόμενης κατάρτισης, η αναζήτηση γνωστικών στόχων «σχολικού περιεχομένου» ακόμα και στην προσχολική εκπαίδευση, και, τέλος, η κοινωνική απαξίωση των προγραμμάτων της δια βίου εκπαίδευσης, όπου η χώρα μας κατέχει από τα χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε..

Η συστηματική καταγραφή της χρηματοδότησης της εκπαίδευσης που επιχειρείται με την παρούσα Ετήσια Έκθεση για την εκπαίδευση της ΓΣΕΕ αποβλέπει στην ανάδειξη της ποσοτικής και ποιοτικής διάστασης των διαθέσιμων πόρων για την εκπαίδευση. Μελετώντας τους δείκτες χρηματοδότησης της εκπαίδευσης, τις δαπάνες του κράτους και τις δαπάνες των νοικοκυριών, ο ερευνητής συνειδητοποιεί το σημαντικό οικονομικό φορτίο που διαχρονικά αναλαμβάνει κάθε νοικοκυριό και κάθε φορολογούμενος πολίτης για την εκπαίδευση και την πρόοδο των παιδιών του. Αυτή η επιλογή των πολιτών, αναδεικνύει στην πράξη την α-

ξία του κοινωνικού αγαθού της εκπαίδευσης, ως βασικού, κυρίαρχου και συνταγματικά κατοχυρωμένου ανθρώπινου δικαιώματος, και ως ένα βαθμό αποτελεί και δείκτη αποτελεσματικότητας του συστήματος αφού η δαπάνη αυτή κυρίως αφορά την κατηγορία της «σκιώδους εκπαίδευσης». Αντίστοιχο, όμως, σεβασμό και εκτίμηση δεν επιδεικνύει και η αγορά εργασίας. Το δικό της προφίλ επιζητά αποφοίτους με **ιδιαίτερα υψηλά ακαδημαϊκά προσόντα** (πτυχιούχους με μεταπτυχιακές σπουδές και Proficiency), όχι για θέσεις στελέχους, αλλά θέσεις εργασιακής ανασφάλειας με **μερική ή περιορισμένη ειδίκευση** (προφίλ αποφοίτων Ανώτερης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης) και τους προσφέρει αμοιβές **για χαμηλά ακαδημαϊκά προσόντα**. Η συγκεκριμένη επιλογή υποτιμά την ίδια την αξία της επιστημονικής γνώσης και της εκπαίδευσης, και προσβάλλει την αξιοπρέπεια του πολίτη που επενδύει στην εκπαίδευση αποβλέποντας σε μια αξιοπρεπή και ανθρώπινη διαβίωση. Ο συνδυασμός της υψηλής ανεργίας των πτυχιούχων και αυτή της υποτίμησης από την αγορά εργασίας οδηγεί πλέον πολλούς νέους με υψηλά ακαδημαϊκά προσόντα στη μετανάστευση. Αυτό στερεί από την χώρα πολύτιμο στελεχιακό δυναμικό, την ώρα που διεκδικεί την έξοδο από την ύφεση και το άνοιγμα της στην καινοτομία, στην ανάπτυξη και την πρόοδο.

Από την ανάλυση όλων των πηγών και δαπανών της εκπαίδευσης, τόσο της δημόσιας, όσο και της ιδιωτικής, προκύπτει ότι η ελληνική εκπαίδευση **δεν υποχρηματοδοτείται**. Η συνολική της χρηματοδότηση υπερβαίνει κατά πολύ το μέσο κοινοτικό όρο, αφού αντιστοιχεί στο **6,1%** του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της (2008). Η υποχρηματοδότηση της εκπαίδευσης υφίσταται, αλλά αφορά αποκλειστικά τη **δημόσια χρηματοδότηση** της εκπαίδευσης (**24^η θέση** μεταξύ των 27 κρατών-μελών της Ε.Ε.), η οποία αποδεικνύεται και **ποσοτικά ανεπαρκής**, αλλά και **εκπαιδευτικά αναποτελεσματική**. Αυτός είναι και ο λόγος που τα ελληνικά νοικοκυριά **δαπανούν 5,2 δισεκατομμύρια €** δηλαδή το **2,23%** του ΑΕΠ (2008), αντιμετωπίζοντας με ίδια μέσα υπαρκτές ανεπάρκειες του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Η δαπάνη αυτή των νοικοκυριών φέρνει την Ελλάδα στην **2^η θέση** μεταξύ των 27 κρατών-μελών της Ε.Ε., μετά την **Κύπρο**. Η αντίστοιχη επιβάρυνση, ως προς το εισόδημά τους, είναι εξίσου σημαντική, και **αναλογεί στο 17% του ετήσιου οικογενειακού εισοδήματος του μέσου νοικοκυριού, ποσοστό που διπλασιάστηκε μέσα σε μια μόνο πενταετία (2004-2008)**.

Πιο συγκεκριμένα, και από τα στοιχεία της έρευνας, αναδείχθηκε ότι **η πιθανότητα ένα νοικοκυριό να παρουσιάζει υψηλό ποσοστό επιβάρυνσης (πάνω από 20% του ετήσιου οικογενειακού εισοδήματος) για αγορά αγαθών και υπηρεσιών εκπαίδευσης εί-**

ναι **αυξημένη** στα νοικοκυριά με **χαμηλό εισόδημα**, με υπεύθυνο που απασχολείται ως **Υπάλληλος**, με μέλη που φοιτούν στον **ιδιωτικό τομέα της εκπαίδευσης**, και φορά κυρίως **υπηρεσίες που παρέχονται από το κράτος, αλλά το νοικοκυριό κρίνει ότι δεν είναι αποτελεσματικές (εξωσχολική υποστήριξη, ξένες γλώσσες, παιδί που σπουδάζει στο εσωτερικό αλλά μακριά από την έδρα του νοικοκυριού)**. Η επιβάρυνση αυτή για τα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα είναι δυσβάσταχτη. Κι αυτό είναι άνισο και κοινωνικά απαράδεκτο.

Ακόμα και σήμερα, πολλές υπηρεσίες εκπαίδευσης με ιδιαίτερα υψηλή κοινωνική σημασία για την αγωγή των παιδιών των νοικοκυριών δεν παρέχονται από τη δημόσια εκπαίδευση. Η σημαντικότερη έλλειψη υποδομών, παιδαγωγικού ελέγχου και προσωπικού στην Προσχολική, αλλά και στη Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση, δεν ανταποκρίνεται στις σύγχρονες κοινωνικές απαιτήσεις. Η συνολική χρηματοδότηση της εκπαίδευσης αποτελεί μακροπρόθεσμη επένδυση για τη χώρα, αλλά είναι πλέον σχεδόν αδύνατον να αποσβεστεί προοπτικά από κάθε νοικοκυριό χωριστά. Ο πολίτης μέσω της φορολογίας του, αλλά και των δαπανών που καταβάλλει ετησίως το νοικοκυριό του για την εκπαίδευση, αποτελεί το μοναδικό **χρηματοδότη** της ελληνικής εκπαίδευσης και, επομένως, τον **τελικό δικαιούχο** μιας ποιότητας ζωής που κανένας σήμερα δεν μπορεί να του εγγυηθεί.

Η αύξηση της χρηματοδότησης της εκπαίδευσης οφείλει να αποβλέπει αφενός μεν στη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, αφετέρου δε στη μείωση των ανισοτήτων (διαφορών) στις εισροές και τις εκροές της εκπαίδευσης σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών, αλλά και σχολικών μονάδων. Η **Ετήσια Έκθεση για την εκπαίδευση της ΓΣΕΕ του 2010**, πρόβαλλε τα βασικά μεγέθη της εκπαίδευσης και ανέδειξε αυτές τις εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανισότητες, ως ιδιαίτερα κρίσιμες για την ανάπτυξη της περιφερειακής εκπαιδευτικής πολιτικής.

Στη συγκεκριμένη έκθεση το ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ είχε προτείνει τη θεσμοθέτηση, χρηματοδότηση και λειτουργία ενός **συστήματος διασφαλισμένης ποιότητας για την εκπαίδευση** που να εντοπίζει, να προβάλλει και να αναπληρώνει κάθε αδυναμία και διαφοροποίηση, είτε στις εισροές της εκπαίδευσης, είτε στα εκπαιδευτικά αποτελέσματα που παράγονται σε κάθε σχολική μονάδα. Ένα χρόνο μετά, και με διευρυμένες πια τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες, ακόμα και σε επίπεδο γειτονιάς, αναγνωρίζουμε ότι αυτές θα αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά μόνο στη μικροκλίμακα κάθε **εκπαιδευτικής μονάδας** σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Η διάκριση ορισμένων τοπικών κοινωνιών ως **ζωνών εκπαιδευτικής προτεραιότητας** υπονοεί συνθετότερες κοινωνικές παρεμβάσεις από αυτές που μια εκπαιδευτική πολιτική φιλοδοξεί να επιτύχει. Απαιτεί συνέργεια μεταξύ κρίσιμων τομέων

πολιτικής, όπως ο τομέας της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης των συγκεκριμένων περιοχών, με παράλληλες παρεμβάσεις στους τομείς της επιχειρηματικότητας και καινοτομίας, της κοινωνικής πρόνοιας, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού, της προστασίας του περιβάλλοντος και της ενεργοποίησης των πολιτών και των τοπικών κοινωνιών ευρύτερα.

Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελλάδα

Η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική δεν δεσμεύεται από τη συμμετοχή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού η εκπαίδευση αποτελεί κατ' εξοχήν χώρο άσκησης εθνικής πολιτικής. Ωστόσο, το 2000 στη Σύνοδο Κορυφής στη Λισαβόνα τα κράτη-μέλη έθεσαν ως στρατηγικό στόχο για την Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι το 2010 «να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης, ανά την υφήλιο, ικανή για **βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή**». Υπηρετώντας τη συγκεκριμένη στρατηγική της επιλογή, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν πέτυχε, δέκα χρόνια μετά, να πείσει τα κράτη-μέλη να συγκλίνουν σε έναν ποιοτικό και αποτελεσματικό **κοινοτικό μέσο όρο**, τόσο στις **εισροές**, όσο και στις **εκροές** τους στην εκπαίδευση (εκπαιδευτικά αποτελέσματα). Ο τεχνολογικός και ψηφιακός αλφαριθμητισμός, η ανάπτυξη πολλαπλών -και όχι μόνο ακαδημαϊκών- δεξιοτήτων, η μείωση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων, η μείωση της διαρροής μαθητών από το εκπαιδευτικό σύστημα, η υποχρεωτικότητα της προσχολικής εκπαίδευσης, αποτελούσαν ορισμένα τα εξειδικευμένα **ευρωπαϊκά επίπεδα αναφοράς** της συγκεκριμένης στρατηγικής για την εκπαιδευτική σύγκλιση. Οι παραπάνω ποιοτικές στοχοθεσίες αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου **ευρωπαϊκού κεκτημένου** με υψηλή αναγνωριση και αποδοχή από τους λαούς των κρατών-μελών και αποτελούν μια ιστορική συνέχεια των αξιών της ισότητας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης στο χώρο της Ευρώπης.

Όμως, η χρηματοοικονομική κρίση, που από το 2007 μέχρι και σήμερα μετεξελιχθήκε σταδιακά από χρηματοπιστωτική σε εργασιακή, και τελικά σε κοινωνική και πολιτική κρίση, αντί να ενισχύσει την εκπαίδευση ως **δομικό στοιχείο** ενός ευρωπαϊκού αναπτυξιακού μοντέλου που προσβλέπει στην ανάπτυξη, με παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος, σεβασμό των εργασιακών σχέσεων και συμμετοχή των ενεργών πολιτών στη διαχείριση, την αποδυνάμωσε αποστρεφώντας (και αυτό αποτελεί πολιτική επιλογή) **σημαντικούς πόρους** για την εκπαίδευση, ιδιαίτερα στα αδύναμα κράτη-μέλη, όπου το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν τους ήταν σχεδόν από την ένταξή τους εμφανώς μικρότερο του μέσου κοινοτικού όρου.

Επιπλέον, η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση, με την ανατροπή προτεραιοτήτων που επέβαλε, ουσια-

στικά υποχρέωσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αποδεχθεί έμμεσα ότι η επένδυση στην εκπαίδευση δεν μπορεί να πραγματοποιείται σε **περιόδους ύφεσης**. Αυτό, όμως, αντιφάσκει με το ευρωπαϊκό κεκτημένο και, κυρίως, με τη συνθήκη της Λισαβόνας. Ως χαρακτηριστικότερο παράδειγμα θα μπορούσε να αναφερθεί η περίπτωση της Ελλάδας. Από το 2009 ο Προϋπολογισμός του Υπουργείου Παιδείας υφίσταται σημαντικές μειώσεις ως προς τον Τακτικό Προϋπολογισμό και κυρίως ως προς το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων. Ωστόσο, ο ρόλος της εκπαίδευσης για την παραγωγή τεχνολογικής καινοτομίας είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την οικονομική ανάκαμψη της χώρας. Γι' αυτό κατά προτεραιότητα θα έπρεπε να ενισχυθεί η συγκεκριμένη επένδυση. Όμως, υπό την πίεση του εξορθολογισμού των δημόσιων δαπανών, η χρηματοδότηση της εκπαίδευσης μειώθηκε το 2011 συνολικά, ενώ το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, μέσω του οποίου μπορούν ουσιαστικά να δημιουργηθούν νέες υποδομές και να εκσυγχρονιστούν οι παλαιότερες, τείνει να μηδενιστεί. Οι πόροι που εξοικονομούνται από τον εξορθολογισμό του Τακτικού Προϋπολογισμού μεταφέρονται προκειμένου να καλύψουν το έλλειμμα της Κεντρικής Κυβέρνησης. Κι αυτό αποτελεί μια δεύτερη αντίφαση. Η προτεραιότητα στην επένδυση για την εκπαίδευση και ταυτόχρονα ο εξορθολογισμός των δαπανών της, θα μπορούσε αξιόπιστα να υλοποιηθεί εάν οι πόροι που εξοικονομούνται από τον Τακτικό Προϋπολογισμό μεταφερόταν αυτόματα στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων του ίδιου Υπουργείου προκειμένου να επενδυθούν σε νέες υποδομές καλύπτοντας υπαρκτές ανάγκες, για παράδειγμα να καλύψουν το έλλειμμα του δημοσίου σε μονάδες Προσχολικής αγωγής. Είναι αδιανόητο να υποτιμάται η σημασία του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων στην ενεργοποίηση μιας αγοράς που επιμένει σε υψηλά ποσοστά ύφεσης και υψηλά ποσοστά ανεργίας επί μια τετραετία.

Η αδυναμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα προβλήματα δημοσιονομικής πειθαρχίας την υποχρέωσαν σε μια ιδιότυπη εσωστρέφεια και περιθωριοποίησαν σημαντικούς για το ευρωπαϊκό κεκτημένο θεσμούς, όπως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το ρόλο των Κοινοτικών Επιτροπών, σε όλους τους επιμέρους τομείς πολιτικής πλην της οικονομίας. Την ίδια στιγμή, περιόρισαν την προστιθέμενη αξία του ευρωπαϊκού κεκτημένου προς τις γειτονικές περιοχές της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής. Στην κατεύθυνση αυτή αξίζει να σημειωθεί η έλλειψη στρατηγικής για την ανάδειξη της Ελλάδας σε ευρωπαϊκό πόλο τεχνολογίας για την ανάπτυξη κοινωνικών, εκπαιδευτικών και πολιτιστικών επιλογών, στο χώρο των Βαλκανίων, της Μέσης Ανατολής και της Βορειοανατολικής Αφρικής, τη στιγμή που εμφανίζεται να μειώνεται ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της Τουρκίας.

Πιο συγκεκριμένα, από τη μελέτη των στοιχείων που αφορούν τη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης των κρατών-μελών της Ε.Ε. των 27, αξίζει να υπογραμμιστούν τα ακόλουθα:

- Οι δείκτες των **δημοσίων δαπανών** για την εκπαίδευση την περίοδο 2001-2007 αποδεικνύουν ότι για τα περισσότερα κράτη-μέλη της Ε.Ε. η εκπαίδευση δεν αποτελούσε βασικό τομέα επένδυσης και ταυτόχρονα πολιτική επιλογή για τον εκσυγχρονισμό του αναπτυξιακού τους μοντέλου. Τα ποσά είναι χαμηλά και οι ρυθμοί μεταβολής οι συνήθεις όταν δεν είναι αρνητικοί. Συγκεκριμένα, ο ευρωπαϊκός μέσος όρος για το σύνολο των δαπανών για την εκπαίδευση ως ποσοστό του Α.Ε.Π. το έτος 2007, ήταν **5,4%**, ενώ κατά την επταετία 2001-2007 παρουσίασε ελαφρά μείωση κατά **-2,2%** (από **5,50%** το 2001 σε **5,38%** το 2007), παρότι το ίδιο χρονικό διάστημα το Α.Ε.Π. αυξήθηκε σε απόλυτες τιμές κατά **2,8 τρις €** (ποσοστιαία αύξηση κατά **13,2%**).
- Η επένδυση του ευρωπαϊκού κεκτημένου στη συνοχή μεταξύ διαφορετικών κρατών-μελών και η κοινοτική αλληλεγγύη δεν μπόρεσαν να αντιμετωπίσουν υπαρκτές διαφορές ως προς το παραγόμενο εθνικό προϊόν από κράτος-μέλος σε κράτος-μέλος. Ωστόσο, ως θετικό γεγονός θα πρέπει να καταγραφεί η διαφοροποίηση του κατά κεφαλή ΑΕΠ των κρατών-μελών περί το μέσο κοινοτικό όρο την περίοδο 2001-2009 παρουσίασε μείωση κατά **36,8%**.
- Η αδυναμία, από την άλλη μεριά, να αξιολογηθεί η παρεχόμενη κοινοτική χρηματοδότηση ως προς την αποτελεσματικότητά της ουσιαστικά υποτίμησε την αξία της στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού και σύγκλισης των εκπαιδευτικών συστημάτων. Σύμφωνα με τα ευρήματα της μελέτης, υφίσταται μια γραμμική σχέση μεταξύ της δημόσιας δαπάνης για την εκπαίδευση και της επίτευξης ικανοποιητικών εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων. Επομένως, η σύγκλιση των κρατών-μελών της Ε.Ε. ως προς τη συνολική χρηματοδότηση για την εκπαίδευση, εκτός από αναγκαία, είναι πιθανότατα και ικανή συνθήκη για την παραγωγή ικανοποιητικών εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων.
- Στη μελέτη "The challenge of shadow education" (NESSE, 2011) καταγράφεται ότι σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες η εξωσχολική υποστήριξη αποτελεί πλέον ένα σημαντικό τομέα επιχειρηματικότητας. Σε κάποιες χώρες, όπως στην Ελλάδα, το 2008 τα νοικοκυριά κατέβαλλαν για τη «σκιάδη εκπαίδευση» σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης το ποσό των **1.937,2 εκατ. €**, που αντιστοιχεί στο **31,5%** της συνολικής δημόσιας δαπάνης για τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (**6.150,9 εκατ.€**). Παρότι το συγκεκριμένο θέμα για πρώτη φορά αναδεικνύεται στην ατζέντα της Γενικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης και

Πολιτισμού της Ε.Ε., είναι προφανές από τα στοιχεία της παρούσας έκθεσης ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την ποιότητα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών-μελών της Ε.Ε. των 27. Επομένως, η συστηματική αποτύπωση των σχετικών δεικτών θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για τις εθνικές ανεξάρτητες στατιστικές αρχές και τη Eurostat.

Δαπάνες των ελληνικών νοικοκυριών για την εκπαίδευση

Από τη σύγκριση των δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες των νοικοκυριών, ανά κατηγορία υπηρεσιών προέκυψε ότι:

- Οι **υπηρεσίες φοίτησης** (κυρίως δίδακτρα που καταβάλλονται για φοίτηση σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια) αναδεικνύονται σε **δαπάνη με σχετική κοινωνική αναγνώριση, σχετική συμμετοχή στις δαπάνες για εκπαίδευση, με σημαντικό κόστος και επιβάρυνση**, αλλά και σε **παράγοντα που συμβάλλει σημαντικά στις διαφοροποιήσεις μεταξύ των νοικοκυριών**. Για τη συγκεκριμένη κατηγορία υπηρεσιών εκπαίδευσης τα νοικοκυριά δαπάνησαν το 2008 το συνολικό ποσό των **1.026,0 εκατ.€**.
- Οι **υπηρεσίες ξένων γλωσσών** αναδεικνύονται σε **δαπάνη με υψηλή κοινωνική αναγνώριση, μέτρια συμμετοχή στο σύνολο των δαπανών για την εκπαίδευση, με μέτριο κόστος και επιβάρυνση**, αλλά και σε **παράγοντα που δεν διευρύνει τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των νοικοκυριών**. Για ξένες γλώσσες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης τα νοικοκυριά δαπάνησαν το 2008 το συνολικό ποσό των **754,1 εκατ.€**.
- Οι υπηρεσίες **εξωσχολικής υποστήριξης** αναδεικνύονται σε **δαπάνη με σχετική κοινωνική αναγνώριση, σχετική συμμετοχή στις δαπάνες για εκπαίδευση, με σημαντικό κόστος και επιβάρυνση**, αλλά και σε **παράγοντα που συμβάλλει σημαντικά στις διαφοροποιήσεις μεταξύ των νοικοκυριών**. Για τη συγκεκριμένη κατηγορία υπηρεσιών εκπαίδευσης τα νοικοκυριά δαπάνησαν το 2008 το συνολικό ποσό των **1.053,1 εκατ.€**.
- Οι **εκπαιδευτικές εκδρομές** αναδεικνύονται σε **δαπάνη με μικρή κοινωνική αναγνώριση, μικρή συμμετοχή στις δαπάνες για εκπαίδευση, με χαμηλό κόστος και επιβάρυνση**, αλλά, ταυτόχρονα, σε **παράγοντα που συμβάλλει σημαντικά στις διαφοροποιήσεις μεταξύ των νοικοκυριών**. Αξίζει να σημειωθεί ότι τόσο στο Δημόσιο, όσο και στον Ιδιωτικό τομέα της εκπαίδευσης, η συγκεκριμένη υπηρεσία καλύπτεται αποκλειστικά από τους γονείς. Ωστόσο, στις περιπτώσεις που η συγκεκριμένη δαπάνη –όπως τουλάχιστον αναφέρεται στην περιγραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ.- αφορά επισκέψεις με σαφή εκπαιδευτικό χαρακτήρα, όπως είναι οι επισκέψεις μουσείων και αρχαιολογικών χώρων, θεάτρων, και εκπαιδευτικών προγραμμάτων γενικότερα, στις οποίες παιδαγωγικά περιλαμβάνονται και οι μονοήμερες εκδρομές ψυχαγωγικού χαρακτήρα, δεν είναι νοητό το γιατί αποτελεί υποχρέωση των γονέων να καλύψουν τη συγκεκριμένη μορφή εκπαίδευσης, όταν αυτή παρέχεται στο πλαίσιο μιας δωρεάν και δημόσιας εκπαίδευσης. Για παράδειγμα, και προκειμένου να επιλυθούν περιπτώσεις εκπαιδευτικών ανισοτήτων που αφορούν μαθητές προερχόμενους από οικογένειες ευπαθών κοινωνικών ομάδων (με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, ανεργία γονέων, γονείς με αναπηρία κλπ.), θα έπρεπε η συγκεκριμένη παροχή να διευκολύνεται ή να καλύπτεται από την τοπική κοινωνία με αναλογικά χαμηλότερη επιβάρυνση του συνόλου των νοικοκυριών μέσω των δημοτικών τελών. Για εκπαιδευτικές εκδρομές τα νοικοκυριά δαπάνησαν το 2008 το συνολικό ποσό των **42,8 εκατ.€**.
- Οι **οικονομικές μεταβιβάσεις για σπουδές σε άλλα νοικοκυριά** αναδεικνύονται σε **δαπάνη με μικρή κοινωνική αναγνώριση, υψηλή συμμετοχή στις δαπάνες για εκπαίδευση, με ιδιαίτερα υψηλό κόστος και επιβάρυνση**, αλλά και σε **παράγοντα που δεν συμβάλλει σημαντικά στις διαφοροποιήσεις μεταξύ των νοικοκυριών**. Οι οικονομικές μεταβιβάσεις, σε άλλα νοικοκυριά, για σπουδές στο εσωτερικό της χώρας δεν αποτελεί επιλογή των νοικοκυριών αλλά υποχρέωση, επειδή στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων των φοιτητών της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης οι διαθέσιμες θέσεις στις φοιτητικές εστίες σε καμία περίπτωση δεν επαρκούν για να καλύψουν ικανό ποσοστό του φοιτητικού πληθυσμού. Ακριβώς με το ίδιο σκεπτικό αντιμετωπίζονται και οι οικονομικές μεταβιβάσεις των νοικοκυριών της ανώτερης Δευτεροβάθμιας (Γενικό Λύκειο, ΤΕΕ). Για τη συγκεκριμένη κατηγορία υπηρεσίας στη Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα τα νοικοκυριά δαπάνησαν το 2008 το συνολικό ποσό των **1.071,4 εκατ.€**. Αντίθετα, οι οικονομικές μεταβιβάσεις των νοικοκυριών σε άλλα νοικοκυριά για σπουδές στο εξωτερικό αποτελούν επιλογή του νοικοκυριού. Για τη συγκεκριμένη κατηγορία για σπουδές στην Τριτοβάθμια (κυρίως) στο εξωτερικό τα νοικοκυριά δαπάνησαν το 2008 το συνολικό ποσό των **233,2 εκατ.€**.
- Οι **γενικές αγορές αγαθών εκπαίδευσης** αναδεικνύονται σε **δαπάνη με ιδιαίτερα υψηλή κοινωνική αναγνώριση, χαμηλή συμμετοχή στο σύνολο των δαπανών για την εκπαίδευση, με χαμηλό κόστος και επιβάρυνση**, αλλά, ταυτόχρονα, σε **παράγοντα που διευρύνει τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των νοικοκυριών**. Για την αγορά αγαθών που σχετίζονται άμεσα με την εκπαίδευση (γραφική ύλη, σχολικά βοηθήματα, εγκυκλοπαίδειες, εγχειρίδια

κ.α.) τα νοικοκυριά δαπάνησαν το 2008 το συνολικό ποσό των **438,1 εκατ.€**.

Συνολικά, το 2008 τα νοικοκυριά δαπάνησαν για υπηρεσίες εκπαίδευσης (τυπικής και άτυπης) το υπερβολικά υψηλό ποσό των **5,2 δισεκατομμυρίων €**. Η ελάφρυνση των νοικοκυριών από το βάρος της δαπάνης αυτής, θα πρέπει να γίνει στο πλαίσιο μιας εκπαιδευτικής πολιτικής, που με συγκεκριμένο στρατηγικό σχεδιασμό παρέχει μια σύγχρονη, δημόσια και δωρεάν εκπαίδευση. Ο καλύτερος τρόπος να πειστεί κάθε νοικοκυριό, και η κοινωνία συνολικά, ότι δεν συντρέχει λόγος να καταβάλει το **16%** του ετήσιου εισοδήματός του για τη «σκιώδη εκπαίδευση», είναι να λειτουργήσει επιτέλους σε κάθε γωνιά της χώρας ένα **υψηλής ποιότητας δημόσιο σχολείο**.

Ως κύριες κατευθύνσεις εκπαιδευτικής πολιτικής, ανά βαθμίδα εκπαίδευσης, που θα μπορούσαν να ανατρέπουν το status quo της σημερινής παθογένειας προτείνονται τα ακόλουθα:

α) Προσχολική εκπαίδευση

Οι υπηρεσίες Προσχολικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα δεν έχουν ακόμα την κοινωνική, εκπαιδευτική και πολιτική αναγνώριση που τους αναλογεί. Μόλις το 2007 νομοθετήθηκε η υποχρεωτικότητα μέρους της, του Νηπιαγωγείου, που καλύπτει πληθυσμιακά το 20,0% του συνόλου των παιδιών προσχολικής ηλικίας, αφήνοντας εκτός εκπαιδευτικού συστήματος τη συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Εκτός όμως από το ζήτημα της επάρκειας των υποδομών, τίθεται και θέμα **παιδαγωγικής και διοικητικής εποπτείας** τους από το κράτος. Μέχρι σήμερα, ο έλεγχος αυτός δεν αποτελεί αρμοδιότητα ενός Υπουργείου, αλλά περισσότερων, με αποτέλεσμα να είναι λειτουργικά αδύνατο να διασφαλιστεί ένα ενιαίο σύστημα ποιότητας και ασφάλειας της εκπαίδευσης των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Η ποιότητα της φοίτησης παιδιών ηλικίας μικρότερης των 5 ετών θα έπρεπε να υπάγεται οργανικά στην αρμοδιότητα του **Υπουργείου Παιδείας**, που θα αναλάμβανε την ευθύνη για τη διατύπωση των προδιαγραφών για τις υποδομές, το προσωπικό και το πρόγραμμα σπουδών των μονάδων Προσχολικής εκπαίδευσης. Η ευθύνη τήρησης των προδιαγραφών λειτουργίας και ποιότητας των μονάδων θα έπρεπε να αποκεντρωθεί σε επίπεδο **δημοτικών ενότητων** (Δήμων) και να είναι ενιαία τόσο στο Δημόσιο, όσο και στον Ιδιωτικό τομέα της Προσχολικής εκπαίδευσης. Η σημασία μιας **δixρονης** –τουλάχιστον- **υποχρεωτικής και ποιοτικής Προσχολικής εκπαίδευσης** για τα νήπια 4 και 5 ετών **άμεσα εποπτευόμενης από το Υπουργείο Παιδείας**, εκτός των άλλων, αποτελεί αίτημα της εκπαιδευτικής κοινότητας, αλλά και δέσμευση της χώρας προς την ΕΕ από το 2005, αφού τότε συμφωνήθηκε συγκεκριμένο πλαίσιο αναφοράς (benchmark) της Ευρωπαϊκής

Επιτροπής για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, σύμφωνα με το οποίο, τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. των 27 χωρών καλούνται να διασφαλίσουν ότι **το 95% των παιδιών ηλικίας 4 έως 6 ετών θα φοιτούν σε μονάδες Προσχολικής εκπαίδευσης το αργότερο μέχρι το 2020**. Αξίζει να σημειωθεί ότι αντίστοιχο ποσοστό της Ελλάδας το 2008 ήταν μόλις **52,4%** (ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ, 2011), που επιπλέον παρουσίαζε αρνητικό ρυθμό μεταβολής την περίοδο 2000-2008.

Η αντιμετώπιση, τέλος, των **κοινωνικών ανισοτήτων**, ιδιαίτερα στο επίπεδο των δαπανών για υπηρεσίες Προσχολικής εκπαίδευσης στη χώρα μας, επιβάλλει την **εντονότερη και ουσιαστικότερη παρουσία του κράτους στην περιφέρεια και τη συνδρομή του για την κάλυψη υπαρκτών αναγκών των νοικοκυριών για υπηρεσίες εκπαίδευσης, κοινωνικής μέριμνας και απασχόλησης των μελών τους**. Ως πρωταρχικής σημασίας στρατηγική επιλογή θα μπορούσαν να θεωρηθούν όσες από τις αγροτικές περιοχές ανήκουν στην **ορεινή και νησιωτική Ελλάδα**, που εκ των πραγμάτων θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως **περιοχές εκπαιδευτικής κοινωνικής και αναπτυξιακής προτεραιότητας**. Στις περιοχές αυτές η παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης και υγείας είναι περιορισμένη, γεγονός που συμβάλλει στο γηρασμό και στη συρρίκνωση των συγκεκριμένων τοπικών κοινωνιών. Η διαχρονική υποβάθμιση της ποιότητας ζωής και της αυξανόμενης ανεργίας στα αστικά κέντρα δεν μπορεί από μόνη της να αποτελεί κίνητρο για την επιστροφή των νέων νοικοκυριών στην περιφέρεια. Αντίθετα, η αλλαγή του παραγωγικού και αναπτυξιακού μοντέλου της χώρας αποτελούν βασικές παραμέτρους για τη χάραξη μιας αποτελεσματικής κοινωνικής και αναπτυξιακής πολιτικής στην Ελλάδα.

Από τη σύγκριση των δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες των νοικοκυριών στην Προσχολική εκπαίδευση προέκυψε ότι:

- Η ανεπάρκεια στις **υποδομές** της Προσχολικής εκπαίδευσης, αναδείχθηκε το 2007, όταν οι υπάρχουσες υποδομές, τόσο του Δημοσίου, όσο και των ΟΤΑ, δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν στην υπάρχουσα ζήτηση. Η ανάγκη για εργασία και των δύο γονέων αλλά και το συνεχώς διευρυνόμενο ωράριο εργασίας, επιβαρύνει τα νοικοκυριά με δαπάνες φύλαξης και φοίτησης σε βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς με το συνολικό ποσό των **326 εκατ.€** ετησίως περίπου (2008), που ανήκουν κυρίως στον Ιδιωτικό τομέα. Οι συγκεκριμένες ανάγκες εμφανίζονται εντονότερα στις **αστικές περιοχές**, σε όλες τις διοικητικές περιφέρειες της χώρας, στις οποίες καταγράφεται και η υψηλότερη αναλογικά ζήτηση, αλλά και στις **ημιαστικές** και, στις **αγροτικές** περιοχές, αν και λιγότερο έντονα στις τελευταίες.
- Η αναβάθμιση και **επάρκεια των δημόσιων μονάδων Προσχολικής αγωγής** (για παιδιά 0-5 ετών) με

πρωτοβουλία και της τοπικής αυτοδιοίκησης θα συμβάλλει στην μείωση μιας ετήσιας δαπάνης των νοικοκυριών που είναι της τάξης των **315,3 εκατ. €** το χρόνο.

β) Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Επιπλέον των όσων κοινωνικών και γενικών εκπαιδευτικών παραμέτρων αναφέρθηκαν στην Προσχολική εκπαίδευση (κυρίως ως προς την ανάπτυξη των ορεινών και νησιωτικών περιοχών, που προφανώς ισχύουν για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης στις συγκεκριμένες περιοχές), ως πρωταρχικής σημασίας στρατηγικές επιλογές στη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να θεωρηθούν:

- Η σύγκλιση ως προς την επάρκεια της κτιριακής και υλικοτεχνικής υποδομής, την πληρότητα διδακτικού και λοιπού-βοηθητικού προσωπικού, τη λειτουργική απόδοση του προγράμματος σπουδών των σχολικών μονάδων στις **ορεινές και νησιωτικές** περιοχές της χώρας με τις αντίστοιχες των **αστικών** περιοχών. Η κατά προτεραιότητα επένδυση στον ψηφιακό εξοπλισμό και στην επιμόρφωση του εκπαιδευτικού προσωπικού των σχολικών μονάδων σε αυτές τις περιοχές θα αμβλύνει τις παρατηρούμενες διαφοροποιήσεις εισροών και εκροών της εκπαίδευσης σε εθνικό επίπεδο.
- Ευρύτερα, το ζήτημα των **εκπαιδευτικών ανισοτήτων** θα πρέπει να αντιμετωπίζεται σε επίπεδο σχολικής μονάδας και όχι σε εθνικό επίπεδο. Ιδιαίτερα σήμερα, όπου επικρατούν συνθήκες οικονομικής ύφεσης και σημαντικής μείωσης των εισοδημάτων των νοικοκυριών, ο όρος «ευάλωτες κοινωνικές ομάδες» διευρύνεται καθημερινά, αφού πολλά από τα νοικοκυριά της μεσαίας πλέον τάξης ασχέτως μορφωτικού επιπέδου και βαθμού αστικότητας περνούν πλέον τα όρια της φτώχειας, ένα δίχτυ προστασίας της δημόσιας εκπαίδευσης θα απαλύνει το οικονομικό φορτίο από τις πλάτες των νοικοκυριών μεταφέροντας πόρους από την παραοικονομία στους πολίτες.
- Το 2008 η δαπάνη ανά μαθητή της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα αναλογούσε μόλις στο **58,4%** της αντίστοιχης μέσης κοινοτικής, υπολειπόμενη κατά **2.223€** ανά μαθητή.

Από τη σύγκριση των δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες των νοικοκυριών στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση προέκυψε ότι:

- Η απομυθοποίηση της συστηματικής **εξωσχολικής υποστήριξης** (φροντιστηρίων και ιδιαίτερων μαθημάτων) των μαθητών του Δημοτικού σχολείου, με τον εκσυγχρονισμό των προγραμμάτων σπουδών, ώστε να υπηρετούν τις γνωστικές, συναισθηματικές, κοινωνικές και πολιτισμικές ανάγκες της πορείας κάθε παιδιού από την παιδικότητα στην εφη-

βεία και να συμβάλλουν στην **ισόρροπη ανάπτυξη** της προσωπικότητάς του. Η υποστήριξη κάθε παιδιού στην όποια γνωστική ή συναισθηματική δυσκολία, αδυναμία ή ιδιαιτερότητά του, εντοπίζεται, και η υπέρβασή της προβλέπεται και υποστηρίζεται με ευθύνη της σχολικής κοινότητας στο πλαίσιο του ολοήμερου Δημοτικού σχολείου. Σε αυτή την πολύτιμη προστασία και φροντίδα της παιδικότητας αποβλέπει το σύνταγμα της χώρας επιβάλλοντας την υποχρεωτικότητα της φοίτησης όλων των παιδιών μέχρι και τα δεκαπέντε χρόνια τους στο σχολείο. Η σχολική μονάδα δεν μπορεί μόνη να αναπτύξει ένα τόσο δύσκολο και σύνθετο κοινωνικό έργο. Η προσπάθειά της αναπτύσσεται στα πλαίσια ενός συστήματος διασφάλισης της ποιότητας των παραγόμενων εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων και αποβαίνει αποτελεσματικότερη με τη βοήθεια της τοπικής κοινωνίας. Η σταδιακή απομυθοποίηση της εξωσχολικής υποστήριξης των μαθητών του Δημοτικού σχολείου θα απαλλάξει τα νοικοκυριά από μια ετήσια δαπάνη της τάξης των **50,5 εκατ. €**.

- Η ενίσχυση της σημασίας της **ξενόγλωσσης εκπαίδευσης** στο πλαίσιο του Ολοήμερου Δημοτικού σχολείου –αλλά και σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης– θα αποδυναμώσει την ανάγκη για εξωσχολική εκπαίδευση και πιστοποίηση των **ξένων γλωσσών** των μαθητών και θα απαλλάξει τα νοικοκυριά από μια ετήσια δαπάνη της τάξης των **290,9 εκατ. €**.
- Η κάλυψη από τις τοπικές κοινωνίες των δαπανών για **εκπαιδευτικές εκδρομές** θα μειώσει την ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών για τη συγκεκριμένη υπηρεσία, που το 2008 για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ήταν **9,2 εκατ.€**.

γ) Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Ως πρωταρχικής σημασίας στρατηγικές επιλογές στη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να θεωρηθούν:

- **Κοινός στρατηγικός σχεδιασμός** της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Προσχολική, Πρωτοβάθμια και Γυμνάσιο) και προσανατολισμός των **προγραμμάτων σπουδών** και σε άλλες δεξιότητες, εκτός από τις ακαδημαϊκές, και εξειδίκευσή τους σε **ηλικιακές ομάδες**.
- Ανάδειξη της ανώτερης Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ως κατ' εξοχήν **βαθμίδας εφήβων**. Ουσιαστική αναβάθμιση του ρόλου της **Τεχνικής και Επαγγελματικής εκπαίδευσης** στο εκπαιδευτικό σύστημα. **Ισοτιμία των απολυτηρίων** μεταξύ των δύο τύπων ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- Το 2008 η δαπάνη ανά μαθητή της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα αναλογούσε μόλις στο **62,2%** της αντίστοιχης μέσης κοινοτικής, υπολειπόμενη κατά **2.496€** ανά μαθητή.

Από τη σύγκριση των δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες των νοικοκυριών στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση προέκυψε ότι:

- Η πλήρης **αποδέσμευση από το σύστημα πρόσβασης** των αποφοίτων της στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η εξωσχολική υποστήριξη των μαθητών της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν πρόκειται να μειωθεί αν δεν προηγηθεί η αποδέσμευση της συγκεκριμένης βαθμίδας από τις εξετάσεις για την εισαγωγή στα πανεπιστήμια. Η αποδέσμευση αυτή θα απαλλάξει τα νοικοκυριά από μια ετήσια δαπάνη για **εξωσχολική υποστήριξη** των μαθητών της τάξης των **995,8 εκατ. €**.
- Η ενίσχυση της σημασίας της **ξενόγλωσσης εκπαίδευσης** και στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, θα αποδυναμώσει την ανάγκη για εξωσχολική εκπαίδευση και πιστοποίηση των **ξένων γλωσσών** των μαθητών και θα απαλλάξει τα νοικοκυριά από μια ετήσια δαπάνη της τάξης των **463,1 εκατ. €**.
- Επίλυση του **προβλήματος στέγασης** και ελάφρυνση των νοικοκυριών από τη δαπάνη για οικονομικές μεταβιβάσεις σε άλλα νοικοκυριά, λόγω σπουδών στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η μέριμνα αυτή εκτιμάται ότι θα μειώσει την ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών, που το 2008 εκτιμάται ότι ήταν **93,7 εκατ. €**.
- Η κάλυψη από τις τοπικές κοινωνίες των δαπανών για **εκπαιδευτικές εκδρομές** θα μειώσει την ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών για τη συγκεκριμένη υπηρεσία, που το 2008 για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν **28,5 εκατ. €**.

δ) Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση

Ως πρωταρχικής σημασίας στρατηγικές επιλογές στη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής για τη Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να θεωρηθούν:

- Ουσιαστική **διασύνδεσή** της με το υπόλοιπο εκπαιδευτικό σύστημα.
- Συστηματική **εποπτεία και αποτύπωση των βασικών της μεγεθών**, τόσο ως προς τις εισροές, όσο και ως προς τις εκροές της.

Από τη σύγκριση των δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες των νοικοκυριών στη Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση προέκυψε ότι:

- Ως θετικό θα πρέπει να αναγνωριστεί το ότι στη Μεταδευτεροβάθμια δεν υφίσταται η παθογένεια της **εξωσχολικής υποστήριξης**.
- Κατάργηση των **διδάκτρων** στα δημόσια ΙΕΚ. Η κατάργηση αυτή εκτιμάται ότι θα μειώσει την ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών, που το 2008 εκτιμάται ότι ήταν **73,8 εκατ. €**.
- Επίλυση του προβλήματος **στέγασης** και ελάφρυνση των νοικοκυριών από τη δαπάνη για οικονομικές μεταβιβάσεις σε άλλα νοικοκυριά, λόγω σπουδών, στο εσωτερικό της χώρας. Η μέριμνα αυτή εκτιμάται ότι θα μειώσει την ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών, που το 2008 εκτιμάται ότι ήταν **23,4 εκατ. €**.

ε) Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Ως πρωταρχικής σημασίας στρατηγικές επιλογές στη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να θεωρηθεί η **αύξηση της δημόσιας δαπάνης ανά φοιτητή**, αφού αυτή το 2008 αναλογούσε μόλις στο **56,9%** της αντίστοιχης μέσης κοινοτικής, υπολειπόμενη κατά **4.010€** ανά φοιτητή, που αποτελεί τη μεγαλύτερη, μεταξύ των βαθμίδων, απόκλιση της ελληνικής από τη μέση κοινοτική δαπάνη.

Από τη σύγκριση των δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες των νοικοκυριών στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση προέκυψε ότι:

- Μελέτη του φαινομένου της **εξωπανεπιστημιακής υποστήριξης** των φοιτητών σε φροντιστήρια. Η σταδιακή απομυθοποίηση της εξωσχολικής υποστήριξης των φοιτητών της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα απαλλάξει τα νοικοκυριά από μια ετήσια δαπάνη της τάξης των **6,8 εκατ. €**.
- Επίλυση του προβλήματος **στέγασης** και ελάφρυνση των νοικοκυριών από τη δαπάνη για οικονομικές μεταβιβάσεις σε άλλα νοικοκυριά, λόγω σπουδών, στο εσωτερικό της χώρας. Η μέριμνα αυτή εκτιμάται ότι θα μειώσει την ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών, που το 2008 εκτιμάται ότι ήταν **1.054,3 εκατ. €**.